IN MEMORY

OF

MY BELOVED FATHER

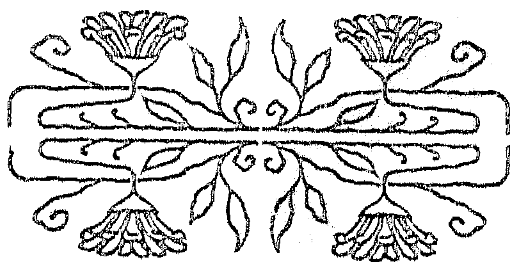
LATE

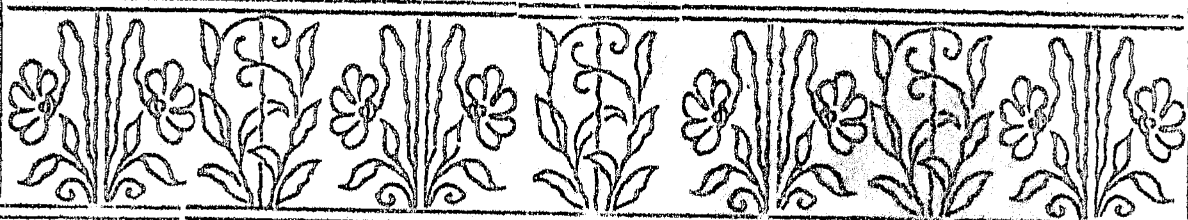
Karlapalem Kamiah Pantulu.

కీర్తిశేషుఁడైన నాప్రియజనకుఁడు

కర్లపాలెం కామయామాత్యుని

జ్ఞాపకార్థము.

శా. శ్రీలక్ష్మీసతి పొందిభక్తిగరిమన్ ♦ సేవింపుచుండన్ దగన్
నీళాభూసతులిద్దఱున్ దనను బల్ ♦ నేస్తంబునన్ గొల్వఁగా
హేలావృష్టిపరంపరల్ ముఖరిపై ♦ నేకాకృతిన్ బర్వ వా
శ్రీలానీళలభర్త మీకొసఁగుఁ దం♦డ్రీ! శాశ్వతానందమున్.

కవిజీవితము

ఈ కవి ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. హరితసగోత్రసంభవుఁడు. ఇంటిపేరు కర్లపాలెమువారు. తండ్రి కామయ్య, తల్లి నర్సమాంబ, భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ. ఈ కవి హూణశకము 1884 సంవత్సరమున జన్మించె. వీరన్నదమ్ములు నలువురు. సోదరీలిరువురు. వీరి కాపురము గుంటూరుమండలమునందలి బాపట్లతాలూకాలోని కర్లపాలెమను గ్రామము. వీరిది విద్వత్కవిసాంప్రదాయము. కృష్ణామండలమునందలి కయికలూరు తాలూకాలో చేరిన వడాలి గ్రామమునందు శ్రీ జగన్నాథస్వామివారి దేవాలయము ప్రతిష్ఠించి, నవాబు నిజాముద్దౌలాగారివలన ఆగ్రామ మాస్వామివారికి జాగీరు సంపాదించిన "కర్లపాలెము నారాయణసోమయాజి" అను శ్రీపరమహంసపరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీపురుషోత్తమానందావధూత వీరివంశములోనివారే. ఈకవి ముత్తాతయగు నరసింగయ్యగారు మంచికవి. కొన్నిగ్రంథములు రచించెను. ఇప్పుడు తత్కృతమగు నరసింహశతకమొకటి కనుపించుచున్నది. తాతగారగు రామన్నగారు పండితుఁడును, వీరి పెదతండ్రి నరసింహముగారు కవియును, పండితుఁడును, పినతండ్రి బుచ్చయ్యగారును కవియె. ఈ బుచ్చయ్యగారు వ్రాసిన సనత్కుమారము మొకపత్రికలో ప్రచురమైనది. ఇంతయేల! నీకవివంశజు లందరు మొత్తముమీఁద జక్కనికవిత్వముఁ జెప్పుటయందు సమర్థులు. ఇట్టి విద్వత్కవిసాంప్రదాయమునందు జనించిన వీరికిఁ గవిత్వశక్తి గలుగుట యబ్బురము కాదు. ఈకవి మొదట వ్రాసినది "కాంతి" యను చిన్నిపొత్తము. ఇందు స్త్రీలకు వలయు నీతులు, ధర్మములు చక్కనిశైలిని మధురముగా వ్రాయఁబడినవి. ఇవి విద్యాశాఖవారిచే నంగీకరింపబడి, బాలికాపాఠశాలలయందు బఠనగ్రంథమై యచిరకాలమున నాలుగుముద్రణములంది చాల వ్యాప్తియు, గౌరవము నందినది. పిమ్మట "భీమప్రతిజ్ఞ" యను నీ నాటకము రచించెను. ఇందలి శైలి మిక్కిలి మృదుమధురము. పాకము బహిరంతస్స్ఫురద్రసమగు ద్రాక్షాపాకము. మిక్కిలి నిర్దుష్టమైన సరళప్రవాహముతో కవిత్వధోరణిగలది. పాత్రౌచిత్యమును, రసప్రచారమును జక్కఁగఁ బోషింపఁబడినవి. ప్రదర్శనానుకూలమగుచందమున మనోహరమగు సందర్భశుద్ధి గలిగియున్నది. చదువబోవువారలకుఁ గూరలరుచి యెరింగించునట్లు ఇందలి గుణాగుణవిమర్శన మతిప్రసంగమగునని పాఠకులే ఇందలి మాధుర్యమును గ్రోలి యానందింపఁగలరని యింతటితో విరమించెదము.

అంగలూరు,
15—4—1914.

ఇట్లు,
శివవేంకటకవులు.
{ అడవి సాంబశివరావు.
నందగిరి వేంకటప్పరావు. }

విజ్ఞప్తి

ఆర్యులారా!

ఇదియే నా ప్రప్రథమోద్యమము గాన నందు పెక్కు దోషము లుండక మానవు. కావున నిందుగల దోసఁగుల ద్రోచిపుచ్చి, సుగుణములు గలవేని వాని గ్రహించి నన్ను మన్నింప సుజనాళి కంజలిఁజేయువాఁడ.

ఈనాటకమును క్రీ. శ. 1914 సం॥న సౌగంధికాపహరణ మను పేర దొలుత ప్రచురించితిని. దీని నిప్పుడు "భీమప్రతిజ్ఞ" యను పేరుతో గొంతమార్చి రెండవతూరి ప్రచురించుచున్నాఁడను.

మచ్ఛ్రేయోభిలాషులగు చదువరు లిందలి లోపముల దయతో నాకుఁ దెలియఁ బఱచినయెడల, వానిని వందనపూర్వకముగ నందికొని, క్రొత్తకూర్పునందు సవరించుకొనియెద.

బెజవాడ,
10—8—1914.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
కర్లపాలెం కోదండరామయ్య,
గ్రంథకర్త.

శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

నాంది

శా॥ శ్రీభూనీళలు చేరికొల్వఁగ ముని ♦ శ్రేణుల్ నుతింపన్ గృపా
ద్రీభూతస్వశుభావలోకనరుచుల్ ♦ దీపింప వెన్నుండు మ
త్తేభాహల్యవిభీషణద్రుపదజా ♦ నేకుల్ సుఖంబంద నే
యేభావంబులఁ బ్రోచెఁ; బ్రోచు నటు మి♦మ్మిష్టార్థసంధాయియై॥

ఉ॥ కోరిక మీఱఁగాఁ దనదు♦కోమలికిం బ్రియమున్ ఘటింపఁగాఁ
గోరి సురాళితోడ నతి♦ఘోరరణంబొనరించి మించి, యం
భోరుహనేత్రుఁడున్ వనజ♦ముం గొని తెచ్చి యొసంగు సత్యభా
మారమణుండు ప్రోచు నస♦మానశుభాభ్యుదయాప్తి సభ్యులన్॥

(నాంద్యంతమునందు)

సూత్ర—సకలకలాపరిపూర్ణులగు సభాసదుల కానందం బేనాటకప్రదర్శనంబునం గలుగఁగలదు? (ఆలోచించి) ఏమీ, స్ఫురణకు రాకున్నదే! నాయర్ధాంగిని రావించియైన నాలోచించెదఁగాక! ప్రేయసీ! సత్వరముగ రమ్ము.

(తెరలో "వచ్చుచుంటి"నని ధ్వని వినఁబడును)

ఏమీ, వచ్చుచుంటినని పల్కుచు నింకను రా నాలసించెనే! ఛీ! చేయఁబూనిన కార్యము నెఱవేరినఁగాని యాఁడువారు మఱియొక కార్య మూహింపరుకదా!

చ॥ అవసర మొంత యొకలిగి • యాతురతన్ సతి! రమ్మటన్న, దా
నవసర మించుకేని మన•మందుఁ దలంపదు జ్ఞానశూన్యయై;
యువిదలు మూర్ఖతన్ మదిని • యోజనచేయ రకార్యకార్యముల్
భువిఁ దమపంతమే సఫల•ముం గనఁజూచెద రెట్టివేళలన్॥

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా! నా యాలస్యంబునకు క్షమింప వేఁడెద. నన్నుఁ బిలిచినకారణం బెయ్యది?

సూత్ర—ప్రేయసీ! ఇప్పుడే దేని నవీనరూపకంబొండు ప్రదర్శించి, యీ సభాస్తారులమనంబులు రంజిలఁజేయ నెంచితి. కాని, యెద్దిప్రదర్శింతునాయని యోజింపుచుంటి. కావున నీకుఁ దోఁచినచో నొకదాని నెఱింగింపఁగోరెద.

నటి—నాథా! నామది నొకకోర్కె గలిగె. దాని నెఱవేర్తుమంటిరేని నీ సభ్యుల కామోదదాయకం బగునాటకం బొండు యోజించెద.

సూత్ర—సఖీ! మున్నమితబలోన్నతుండగు మరున్నందనుఁడంతటి మేటి ద్రౌపదీమనోభీష్టం బీడేర్ప నెంచి, కడు నిడుమలఁగుడిచియుండ, నాయంతవాఁ డెట్టులఁ దీర్పగల్గు? ముం దెఱింగింతువేని యాలోచించెద.

నటి—నాథా! ద్రౌపదీమనోభీష్టం బీడేర్ప మరున్నందనుండు కడునిడుమలఁగుడిచెనా? అలేమ తానేమికోరె? భీముం డెట్టుల దానిఁదీర్చె?

సూత్ర—సఖీ! అదియంతయు విపులంబుగఁ దెలుపుట కిది యాతరుణము? సదస్యు లిట్టి కాలయాపనమునకు సహింతురా? దాని నెఱుంగఁగోరుదేని భారతమునం జూడుము.

నటి—ఏమీ, భారతమున నేపర్వంబున?

సూత్ర—అరణ్యపర్వంబున.

నటి—ఓహో, సౌగంధికముం దెచ్చియిచ్చినకథయా?

సూత్ర—ఔను.

నటి—దీనికై యీ మహాభారతముం దిలకింపనేల? ఆకథ రూపకంబుగనే రచియింపఁబడియున్నది గదా! దాని మీ రెఱుంగరా యేమి?

సూత్ర—ఆఁ నిజము. జ్ఞప్తికివచ్చినది. "భీమప్రతిజ్ఞ" కాదా? దాని రచించిన ప్రాజ్ఞునిపేరు స్ఫురణకు రాకున్నయది. (ఆలోచించి) ఆఁ!

మ॥ హారితాభిఖ్యమునీంద్రగోత్రజుఁడు, కా ♦ మామాత్యనర్సాంబికా
వరపుత్రుండును, కర్లపాలెకులుఁ, డా ♦ పస్తంబసూత్రుండు, స
ద్గురుపాదాబ్జమనోమిళిందుఁడగు నా ♦ కోదండరామార్యుఁ డో
తరుణీ! దానిరచించి మించెఁ గవితా ♦ తత్త్వజ్ఞులౌరా యనన్॥

నటి—నాథా! ఈకవినిగూర్చి నేనిదివఱకే వినియుంటిఁగాని యితఁడు బాలుఁడే! బాలునికవిత్వము సభ్యులఁ దనియింపఁగలదా! వృథాశ్రమయగునేమోయని సందియము.

సూత్ర—ప్రేయసీ, బాలుఁడనియా సందియము? ఏస్థలమున నేనిక్షేపమున్నదో యెవ్వఁడెఱుంగు? "బాలాదపి సుభాషిత" మ్మనునట్లే బాలునికావ్యమును గుణగ్రహణపారీణులగు రసికశ్రేష్ఠులు ప్రశంసించియే తీరుదురు. మఱియు వస్తుగుణవివేచనమునకుఁ బ్రాచీననూత్నభేదము లనవసరములు.

గీ॥ అనఘమతు లెందు గుణమున ♦ కభిలషింతు
రంతియేకాక, ప్రాచీన ♦ మద్ది, నూత్న
మిద్దియని యెంచఁబోవ, ర ♦ హీనమైన
రత్నమును గావ్యమును నొక్క ♦ రాశియగుట॥

అందు నిది పంచమవేదమనంబడు భారతమునందలి సుప్రసిద్ధమగు కథ. సఖీ, యింక వృథాకాలయాపనముచే సదస్యుల యాగ్రహమునకుఁ బాత్రులమగుదుము. కావున నేఁటికీ బాలకవినాటకమునే ప్రదర్శించి సభ్యులకు విందుఁగొల్పుదము. మనోహరమగు నొక్క ఋతువర్ణనము సేయుము.

నటి—మంచిది.

చ॥ జలజములెల్ల భానుకర ♦ జాలములన్ వికసించె, దక్షిణా
నిలపృథుకంబు నీరజవ ♦ నీభవగంధములం [illegible] పాం

ఘులకుఁ బ్రమోదమిచ్చె; శ్రియఁ ◆ దూగిన పూరుషులున్ సతీమత
ల్లులు వనవాసమున్ సలుప ◆ లోలుపులైరి వసంతవేళలన్॥

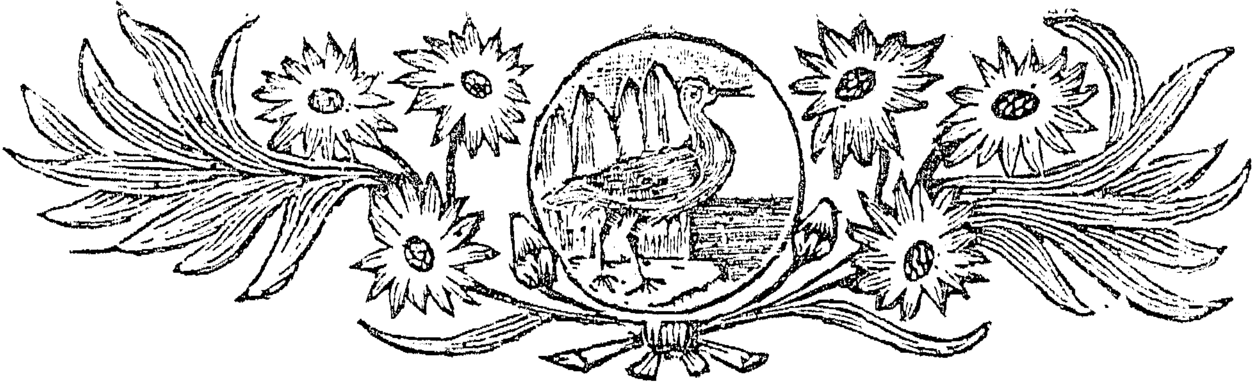
సూత్ర— నటీ! నీగానమాధుర్యమునకును, వర్ణనాచాతుర్యమునకును
సంతసించితి. (తెరవంకఁ జెవియొగ్గి) ప్రేయసీ, అరణ్యవాసక్లేశము
ను భరింపఁజాలక డస్సినమేనితో శ్రమాపనయనమునకై చింతిం
చుచున్నట్లు సమీరకుమారుఁ డదే వచ్చుచున్నవాఁడు. ఇఁక మన
ము వెళ్ళుదము రమ్ము.

నటి— సమీరకుమారుండన నేనొనర్చిన వసంతఋతువర్ణనమునందలి
మలయసమీరకిశోరమా యేమి?

సూత్ర— కాదు కాదు. దుష్టమతియగు శకునిప్రేరణంబుచే నొనర్పంబ
డిన మాయాద్యూతంబునఁ గలిగిన యవమానంబుచేఁ బంచపాండ
వులు పదిరెండేడు లరణ్యవాసక్లేశ మనుభవింపవలసివచ్చె. సహజ
సుకుమారులగు నాపాండునందనులందిప్పు డట్టియరణ్యవాసభరంబు
నఁ దూగుటం జేసి తనపడు బన్నంబులకుఁ జింతిల్లుచుఁ దచ్ఛ్రమాప
హరణాసక్తుఁడై ధర్మరాజానుజుండగు భీముం డదే చనుదెంచుచు
న్నవాఁడు. కావునఁ బోదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

ప్రథమాంకము

రంగము – బదరికావనము.

(ప్రవేశము భీముఁడు.)

ము——

ఉ॥ అన్నయుఁ దమ్ములుఁ సతియు ♦ నారడిఁజెంది వనంబునందు నా
పన్నులయట్లు బన్నముల ♦ పాల్పడి రక్కట! భీమపార్థు లి
ట్లున్నతి దక్కి బేలలయి ♦ యుండిరిపో, గహనప్రవాస మి
ట్లెన్నిదినంబులఁ సలుప ♦ నెంచెనో హా! విధి, దుష్టబుద్ధియై॥

"మనోభూషా హర్ష" మ్మనునట్లు మనస్సునకు సంతోషముగదా భూషణము. కాని నాకిట్టి కష్టదినములలో సంతస మెట్లు కలుగును?——ఈ వసంతసమయమున వనవిహార మొకింత హృదయాహ్లాదము గలిగింపనోపు. కావున నన్నగారి సెలవుఁగైకొని యరిగెదఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము;—ధర్మజభీమనకులసహదేవధౌమ్యద్రౌపదులు)

ధర్మ—తమ్ముఁడా! అటులనే చని సత్వరమున రమ్ము. అట జాగు సేయకుము.

భీమ—చిత్తము. (గదయు నంబులపొదియు శంఖముఁ గొనిపోవుచుండ)

ద్రౌప—(భీమునిఁ జేసన్న నిలిపి ధర్మజుఁగాంచి) మహాభాగా! నేఁడు తమ యనుజుని వెంటఁ జని వనవిహారణోత్సవమునఁ బాల్గొనఁ గోరెద. కావున నాముద్దును జెల్లింపఁ బ్రార్థించెద.

ధర్మ—కాంతాలలామ! అటులనే చనవచ్చునుకాని, యొంటిగ భీముం డేగుచుండె. అతనివెంట నీవునుజన, దైవప్రతికూలమున, నేదేనొక దుర్ఘటకార్యము సంభవించిన మీరిరువురు నిక్కటులొందవలసివచ్చునేమో యని సంశయమగుచున్నయది. అదికాక మీర లిర్వురుచన నొకింత కాలహరణంబును గానోపు. నిరతము మనల నిర్మూలింప దుర్యోజనలసేయు దుర్యోధనుం డేపన్నుగడఁ బన్ని మనపైఁ బడునోగదా! విడివడియున్న మన కేమువ్వవచ్చునో! కావున మనము చీలియుండకుంట శ్రేయోదాయకము.

భీమ—అగ్రజా! ఏల మీరిత్తెఱంగున సంశయాస్పదులరై పల్కెదరు? ఈ లేమ నా వెంటవచ్చినఁ గాపాడుకొని రాఁజాలనా?

మ॥ నరనాథాగ్రణి! మీయనుజ్ఞయయినన్ ♦ నాకెద్ది దుస్సాధ్య మీ
ధరణిన్ సన్నొక దుర్బలాత్మునికిఁ బోయాన్ ♦ దారెంచి సైన్యంబు సి
కరణిన్ బూనఁగ నేల? యొక్కఁగుడి మ్రిం ♦ గన్ శత్రుఁడైనట్టి యో
వరుఁడైనన్ వెరపంద నేర్చునె తదం ♦ తర్లింగముల్ మ్రింగఁగన్॥

అదియునుంగాక,

మ॥ ఉన్నది తెల్పెదన్ వినుమ ♦ హోజ్జ్వలకీర్తివిశాల! నిన్ను నేఁ
గన్న మదిన్ భయంపడును ♦ గాని మహోత్కునిఁ గాంచి భీతినే

గన్నదిలేదు స్వప్నమును ♦ గాంచెదు పట్టునసైన; నిక్కవం
బెన్నటికైన ఆతికిల ♦ నేర్పడునే గిలిగింత లెంతయున్॥

మఱియు,

మ॥ కురురాజుంగని మీరలెంతయు మదిన్ ♦ గొండంతగా నెంచి యా
నరనాథాధము గొప్పమ్ముగా దలఁచి య ♦ న్నా! భీతిమై మీర లీ
కరణిం బల్కఁగనేల? యాతనికిఁగాఁ ♦ గన్ దోడు గంధర్వకిం
న్నరులే తేరిన నే నెదుర్కొని రయా ♦ సం బర్వ లెత్తింపనే!

కావున సందియంబుడిగి యీకుందరదనమనోభీష్టం బీడేర్పఁ బ్రార్థితులరు.

ధర్మ—భీమన్నా! నీ వంతటివాఁడవే యగుదువు కాని,

చ॥ అరయఁగ నొక్కసందియము ♦ నందెద నీహరిణాక్షి కోరికల్
నెరపు నశక్యమైనయవి ♦ నీమది నెంచినయట్లు కావు; భీ
కరతరయక్షరాక్షసని ♦ కాయములుండెడు నీవనంబునం
దరుణినిఁగూడి యొంటిమెయిఁ ♦ దమ్ముఁడ! పోవుట కష్టసాధ్యమా॥

మఱియు మన యర్జునుండుకూడ మత్సాన్నిధ్యమున లేకుండుటయుఁ బొసంగె. కవలన్ననో బాలప్రాయులు. ఇట్టియెడ నొంటిగ నాఁడుదానింగొని నీవు చనుటయు, మేమిట మిమ్ము విడియుండుటయు సమంజసమా? దుర్యోధనునిదుస్తంత్రంబులు నీ వెఱుఁగవా? కావున భీమసేనా! నీవిపు డొంటిగనేగుటయే లెస్స.

భీము—అన్నయ్యా! మీరిట్లేల సంకోచించెదరు? సుయోధనుఁడొకఁడననేల? త్రిమూర్తులొక్కుమ్మడి నెదిరించినను మీకు లెక్కయా? అదిగాక,

చ॥ అమరపురంబునుండి మన ♦ యర్జునుఁ డిప్పుడె రాఁగలండు సూ;
శమనకుమార! దుష్టగుణ ♦ శాలి సుయోధనుఁ డిందు వచ్చుచో
నమితబలాఢ్యులైన కవ ♦ లాతని పీచమడంచలేరె? పా
పము గనుగాదె వల్లభుఁడు ♦ పత్నియభీష్టము దీర్పకుండినన్॥

ఇవి తమకు సంవేద్యంబె! కావున,

గీ॥ కరుణతోడుత నీదంతి ♦ గమనకోర్కెఁ
దీర్ప సెలవిండు; వెరపేల ♦ ధీవిశాల!
కష్టములె వచ్చునేనియుఁ ♦ గడప మనకుఁ
దోడునీడగఁ గృష్ణుండు ♦ లేఁడె యనఘ!

ఇపుడిట మీకుఁ దోడుగ,

చ॥ ఉరుతరబాహువిక్రమము ఘ ♦ టోత్కచు నియ్యెడ నిల్పువాఁడ,
మరకయె కొల్చునాతఁడను♦మాత్రము సంశయమందఁబోక, యీ
సరసిజపత్రలోచనను ♦ జయ్యన నావెనువెంటనంప నా
దరమలరార వేఁడెద నె ♦ దన్ గరుణింపు కృపాపయోనిధీ॥
(అని పాదముల వ్రాలును.)

నకు—(ధర్మజునుద్దేశించి) అన్నా! సుగుణసంపన్నా!

చ॥ ధరఁగలరాజసత్తములఁ ♦ దావకకీర్తి మహాప్రతాపముల్
పరమసముజ్జ్వలంబులు, ప్ర ♦ భంజనపుత్రుని బాహువిక్రమ
స్ఫురణ దిగంతవిశ్రుతము ♦ పూజ్యుఁడు ఫల్గునుఁడన్న నాజిలోఁ
బురహరుగెల్చి పాశుపతమున్ ♦ గొనఁజాలిన శౌర్యశాలియౌ॥

మఱియుఁ బరమమిత్రుండును బాంధవుండును నగు వెన్నుండ మనపాలంగలుగ మనకేటి వెఱపు? భవదాజ్ఞాబద్ధులె యొక్కింత వెఱపుగలిగియుందురు గాని లేకున్న మీసోదరులెదుర్కొన నాన యోధనుండననెంత? వాని సైన్యమననెంత? దేవగణంబులెల్ల నొక్కుమ్మడి యెత్తివచ్చినను నీయనుజులం దొక్కఁడొక్కఁడ వారిఁ బారఁదోల సమర్థుండు. అట్టియెడ శక్తిసామర్థ్యంబులఁ దలంపక తారిట్లు తలపోయనేల? కాదనక ద్రౌపదింగొనిచన సెల వొసంగుఁడు.

సహ—అన్నయ్యా!

గీ॥ వెఱపుమెయి మాతృగర్భంబు ♦ జొరఁబడినను
దుదకు రాఁగలకష్టముల్ ♦ తొలఁగఁగలవె?

రామరాణ్మణి, యా నల ♦ రాజు తొల్లి
తలఁపలేరై రె? విధివ్రాలుఁ ♦ దొలఁగనగునె?

ఇట్టి రహస్యంబులు తా మెఱుంగనివికావు. రాజకార్యంబు లెందున్నను రాక తప్పవుకదా! అదియునుంగాక,

గీ॥ ఎప్పటి కెయ్యది రాఁగల
దప్పటికది రాకయున్నె? ♦ యానఘా! యెదియేని
ముప్పు ఘటిల్లిన దానికి
దప్పింపఁగలేదె మీఁద ♦ దైవం బెవ్వఁడున్॥

మన భీమన్న కూడ ద్రౌపదిందోడ్కొని చన మిగులఁ గుతూహ లాయత్తచిత్తుండై యున్నటులఁ గన్పట్టెడిని. కావున వారిరువురిముద్దు నుజెల్లింపఁదగును. ముమ్మాటికి దియే నావిన్నపము.

ధర్మ—(సహదేవుని నక్కునఁజేర్చుకొని) అనుజా! పిన్నవాఁడవయ్యు బుద్ధిని బెద్దవాఁడవగుదువు. నీవాడినది బహుదూరము యోజింపఁ దగినది. కాని,

గీ॥ ఒంటరిగఁ గృష్ణ భీముని ♦ వెంట నెట్లు
బంపనగుఁ; బంపకుండినఁ ♦ బడఁతి కినియుఁ
బంపఁగ నటనేమౌనో చె♦ప్పంగరాదు
తలఁపఁ గీడెంచి మేలెంచ ♦ వలయుఁగాదె?

కాంతారమునందు వైషమ్యదోషమున నీలేమ యే యలమట బొందునోకదా! దైవము పగవారియెడఁ గలండు. ఏమిసేయుదు!

ధౌమ్య—పాండునందనా!

ఉ॥ ఇంతటి స్వల్పకార్యమున ♦ కేవిటు చర్చ నొనర్చెదేల? యీ
కాంతనుగూడి భీముఁడదె ♦ కానకునేగి విహారసౌఖ్యముల్
సంతసమందఁగాంచి సుమ ♦ సంతతులన్ ఫలకందమూలముల్
వింతగఁగూర్చి నీకడకు ♦ వేగమవచ్చెడుఁ గానఁ జూపుమా॥

ధర్మ— విపరీతకాలాగతంబా! మానుషప్రవర్తననె నడచుకొనుచున్నాఁడ (భీముంజూచి)

ఉ॥ తమ్ముఁడ! భీమసేన! విను ♦ ద్రౌపది నీవెనువెంటవచ్చు; నీ
వెమ్మెయిఁజూచెదో; అబల; ♦ యేమరియుండెదు సుమ్మీ; ఘోరస
త్వమ్ములు గల్గునీవనము ♦ నందునఁ; గంటికిఱెప్పరీతి నీ
కొమ్మనుగాచికొమ్మీ మరి ♦ గొబ్బునరమ్మిటు మమ్ముఁజేరఁగన్॥

భీము—అన్నా! అటులనే నడచుకొనియెద.

ధర్మ—సత్వరము మరలిరమ్ము.

భీము—చిత్తము.

ద్రౌప—అనఘా! సెలవుఁగైకొనెద.

ధర్మ—మంచిది. భీమునితోడ నతిజాగ్రతగ నుండుము. జాగుసేయకుఁడు.

భీము—(నకులునిఁ జేసన్నఁబిలిచి చెవిలో నేదియోచెప్పి చేతిలోఁ జేయివైచును.)

(భీమ ద్రౌపదులు నిష్క్రమింతురు.)

ధౌమ్య—పాండవాగ్రణీ! నేనును బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

ధౌమ్య—దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(స్వగతము)

ఉ॥ మానినిఁగూడి తాఁజనియె ♦ మారుతి ఘోరవనాంతదుర్గముల్
గానఁగ; సందు యక్షసుర ♦ గారుడఖేచరరాక్షసావళుల్
మానక యుందురి; కృష్ణ యస ♦ మానసురూప; మదిన్ దలంప నే
మౌనొకొ? చిత్తమం దతివ ♦ లం దనురాగము మెం డెవారికిన్॥

యక్ష కిన్నర గంధర్వ ఖేచర నిశాకర బింబముఖులనైన సరకు సేయని మహాసౌందర్యశాలి యీపాంచాలి!

సీ॥ చంద్రవిలాసంబు ♦ సరకుసేయక కేరు
ముదితలేనగవు నె ♦ మ్ముద్దుమొగము
కనకంబుఁ దరిఁజేరఁ ♦ గాసీదు సరియని
నాతిమైకాంతియు ♦ నాసికంబు
కువలయానందంబు ♦ గోట మీటఁగఁజాలు
నెరజాణ పిరుదులు ♦ నేత్రయుగము
సారంగవిభవంబు ♦ సారహీనము జేయు
చాన యానంబును ♦ వేణిభరము
ఆవిలాసంబు రూపంబు ♦ నాచొకాట
మాయెయారంబు, చెల్వంబ ♦ యారె చూడ
మానివర్యుల కైనను ♦ మదిని వాంఛ
కలుగునన నింక నితరుల ♦ గాథలేల?

భీమసేనుం డామోహనాంగితోడ నిటవచ్చునందాక ననుమాన మగుచున్నయది. ఏది తెరవు? (ప్రకాశముగ) నకులా! భీమ ద్రౌపదు లొంటరిగఁ జననేదియో యనుమానమగుచున్నయది. వారికి సాయముగ నీవుం జన మేలయ్యెడినని తోఁచెడిని.

నకు—అన్నా! భవదాజ్ఞానుసారముగ వారిం గలయఁబోఁగలను; కాని తమ యనుజ్ఞవడసి చనుచున్నతఱి భీమన్న కనుసన్నల నన్నుంజేరఁ జీరి హస్తంబుఁబట్టి,

గీ॥ నకుల! జాగ్రత అన్నయు ♦ న్నాఁడు సుమ్ము!
అన్నయున్నాఁడు జాగ్రత ♦ యన్నయనుచుఁ
బ్రేమమొయిఁ జేతఁ జేయిడి ♦ వెడలెఁగాన
దాని నిప్పుడు మదిలోన ♦ దలఁచుచుంటి॥

మఱియు,

గీ॥ కువలయాధీశ! మనమీఁదఁ ♦ గ్రోధవహ్ని
బూనె రారాజు; ప్రజ్వలిం ♦ పుదురుద్దానిఁ

గర్ణ శకుని దుశ్శాసనుల్ ♦ కరము మచ్చ
రమ్ము లనునట్టి సమిధలఁ ♦ గుమ్మరించి.

అట్లగుట, కన్నుగల్గి మెలంగక మోసపోయి యావలఁ జింతించిన ప్రయోజనము లేదు. అనిలనందనుం డజేయుండని తామెఱుంగనిది కాదు. వారిరాకకై మీరంతగ విచారింపఁ బనిలేదు. సత్వరమ రాఁగలరు. కాక, యేదేనొక జెట్టిదంపు కార్యమయ్యె నేని యప్పుడ వారికై చనఁగుఁగాని యిప్పుడెంతమాత్రము చనుట యుచితమని తలంప.

ధర్మ—సోదరా! నీవాడినదియు నాలోచనీయంబ. అట్టులనే కానిమ్ము చూతము. అన్నిటికిని దైవంబ కలఁడు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము

శ్రీ
హయగ్రీవాయ నమః

భీమ ప్రతిజ్ఞ

ద్వితీయాంకము

రంగము—వనవిహారము

(ప్రవేశము—భీముఁడు, ద్రౌపది)

భీము—(పైనిఁ జేయివైచి ద్రౌపదితో నటునిటు దిరుగుచు) ద్రుపద రాజనందనీ!

సీ॥ కమనీయకమలినీ ♦ కల్లోలవీథుల
నడయాడు హంసల ♦ నడబెడంగు
బహువిధసుమవల్లి ♦ వవ్రికరంబుల
విలసిల్లు తరులతా ♦ వితతిసొంపు
మకరందరసమాని ♦ మత్తిలి విహరించు
నళికులంబుల రవం ♦ బుల చెలువము
పరిపక్వమాధుర్య ♦ ఫలరసంబుల గ్రోలు
రాచిల్కగముల పెక్ ♦ రవళిసొబగు

గీ॥ పూరిగరచుచునుండ నా ♦ మోవిల గాలి
వలనఁ జలియించు పండుటా ♦ కులను బెదరి

కదుపులైచను మృగశాబ ♦ కములమురవు
కనులపండువుసేయఁగాఁ ♦ గాంచు మబల॥

కాంతా! ఇంతవరకీ వనరామణీయకముం జూచుచువచ్చితిని మఱియు ననేక చిత్రవస్తువులఁ గాంచితిమి. కావున,

ఉ॥ అన్నులమిన్న! అన్న వల ♦ దన్నను మానక, నన్న శౌర్యసం
పన్ననిఁగూడి యీవనికి ♦ వచ్చితి వీవు విహారవాంఛమై
సన్నుతిసేయఁగాఁదగిన ♦ చాయలఁజూచితి, వింక నీయెడన్
గ్రన్ననఁ గోరుమీ మనము ♦ రంజిలఁజేసెడి వస్తువెద్దియేన్॥

నావంటి ధీరునివెంట వచ్చి, వచ్చిన ట్లింటికి నూఱకపోవు టుచితముకాదు. కావున నీయభీప్సితము వేగ వెలిబుచ్చుము. నీవు కోరిన దెంతకష్టసాధ్యమైనను దప్పక నెరవేర్చువాఁడ.

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! నాకోర్కెల సఫలముసేయ మీరకాక మరెవ్వరుగలరు? కాని,

చ॥ అవనిపతీంద్ర! కోరుమని ♦ యంట కదుర్ సులభంబు, దానిఁ దీ
ర్పవలసి వచ్చినంత నది ♦ పాయని సంకటమై యొసంగెడిన్
యువతుల కోర్కెలన్ దనుప ♦ నోపునె బ్రహ్మకునైనఁగాని, యో
పవనతనూజ! యట్టియెడఁ ♦ బల్కఁగనేల మనుష్యమాత్రులన్॥

మఱియు,

గీ॥ భీరువైనను నగసమ ♦ ధీరుఁడైన
సారసాక్షుల చెంగట ♦ బీరములను
దఱచుఁ బల్కును తన్నుఁదా ♦ నెఱుఁగకుండఁ
గదిసిరా మీఁదఁ జెందును ♦ గళవళంబు॥

భీము—(కోపముతో) ఏమి! అట్టులనా!

ద్రౌప—నాథా! అనివార్యశౌర్యధుర్యులరగు మిమ్మనుటకాదు. పుడ

ఆగ్రాక్షాన్యపురుషుల నడవడిఁ దెల్పితిని. కావున మీరు వేఱుగఁదలంపక నన్ను క్షమింపవలయు.

భీము—ఆహా! పాంచాలీ! ఏమంటి వేమంటివి? ఇట్టులైన నాప్రతిన వినుము.

చ॥ వనజభవుండు తా నెదిరి ♦ వచ్చునుగాక, పురాంతకుండు పో
రొనరుపనిల్చుఁగాక, వన ♦ జోదరుఁడెచ్చుగ విచ్చుమచ్చరం
బున ననిసేయుఁగాక కడు ♦ ముచ్చట నీవగుకోర్కె దీర్పకుం
డిన, శమనాత్మజానుజుఁడ ♦ నే, పవమానసుతుండనౌదునే?

కావున నింకనైన నీసందియముంబుడిగి యుండుము.

ద్రౌప—(విన్నంబోవుచు) కట్టా! జీవితేశ్వరా! చంద్రవంశాబ్ధిచంద్రా! రణరంగభీమ! మతిలేక నేనినన మాటకై యిట్టి బెట్టిదంపు ప్రతినఁ బూనుట న్యాయమా?

చ॥ అనిలతనూజ! యీ వనవి ♦ హారము చాలును; కోర్కెఁదీర్పుఁడీ
యని మిముఁ వేడికొంట మొద ♦ లంటనె చాలును; దానిఁదీర్పఁగాఁ
జనుటయుఁ జాలు; నింకనిట ♦ జాలును నిల్వఁగ; వచ్చినట్టి త్రో
వను గనఁ జాలుఁ; జాలునిక ♦ వందలు వేలును దెచ్చియిచ్చుటల్॥

భీము—(చిఱునగవుతో) పాంచాలరాజనందనీ! యేల నీవిట్లు కలవరపడియెదు?

గీ॥ నాదు తెగువయు ధైర్యము ♦ నాదుశౌర్య
మీా వెఱింగియు నిట్టుల ♦ నెంచనగునె?
కోరు మెయ్యదియేని నీ ♦ కోర్కె దీర్తు
నిల నసాధ్యంబుగలదె నా ♦ కెద్దియైన॥

మఱియు,

కం॥ ఇచ్చెదనని యీయనిచో
హెచ్చగుపాతకము, పుడమి ♦ నెగ్గగు; శూరుల్
చొచ్చెడు త్రోవయుఁగాదది
చెచ్చెర నీయిచ్చఁ దెలియఁ ♦ జెప్పుమి యబలా!

ఆవంతయు సంశయింపక తత్క్షణమడుగుము.

ద్రౌప—నాథా! నాకోర్కెలు దీర్ప మీరకాక మరెవ్వరుగలరు! మొట్టమొదట నేను మీ వెంట వచ్చుటయే నాకు సకలసౌభాగ్యం బులబ్బినట్లయ్యె. మరియు మీరిప్పుడు కోరుమనిన వలదనుట సిరిరా మోకాలడ్డుడ చందంబుగదా! కాని యీకాన నిప్పుడిక్కడఁ గోరఁదగినవస్తువేమున్నయది? ఈ వనమార్గంబున నాయెదఁదగులు వస్తు వెద్దియేని నొకదానిఁ గాంచినప్పుడుగదా నావేఁడికోలు. కావున మనమీవనమునందింకను గనులపండువు సేయఁగల నద ములును నగములును గొలఁకులును వాహినులుంగల ప్రాంతముల కేగి యందందుఁగల చోద్యములఁ గనుఁగొందము.

భీము—మంచిది. అట్టులనే పోవుదము నడువుము. (ఇరువురు కొంత నడచి) సరసీరుహాననా! ఈసరోవరముఁ గనుంగొనుము.

సీ॥ పంకజాతమరంద ♦ పానలోలాళిసీ
గానమాధుర్యంబు ♦ గాంచు మబల
జలజపత్రములపై ♦ నిలిచియుయ్యాలలూగు
కలహంస పిండులఁ ♦ గాంచుమబల
నళినపరాగసం ♦ కలనఁ జంద్రికసాంద్ర
కాంతులీనుజలంబుఁ ♦ గాంచు మబల
ప్రతిబింబములనిచ్చు ♦ ప్రవిమలతరచంద్ర
కాంతసోపానముల్ ♦ గాంచు మబల
తీరభూభాగ సంస్థిత ♦ భూరుహముల
నించు సుమసంతతులసొంపు ♦ గాంచు మబల
కమఠమకరాది జలజంతు ♦ కాండములను
గాంచుమీ! యిట్టిసరసులఁ ♦ గాంచ మబల॥

ఆకన్పట్టునది చూచితివా?

చ॥ హృదయము నిర్మలామృతము ♦ నీక్షణముల్ జలజాతపత్రముల్
ముదమిడు హంసయానములు ♦ పొల్పగు హాసము ఫేనమొప్ప మే

నందనరుచిపుష్పవాసనల ♦ నాథుని సాగరుఁ గూడువాంఛమై
సుదతి! నదీలలామ కడు ♦ సొంపుజనింపఁగ నేగుదెంచెడిన్॥

ఇంకొకదెస చూతమురమ్ము. (ముందునకువచ్చి) చూచితివా!

గీ॥ ఇందుగరుడులు కిన్నరు ♦ లిందుయక్షు
లిందుగంధర్వు లందురిం ♦ దిందుసిద్ధు
లిందుసాధ్యులు తపసులిం ♦ పొందనిందు
నుందురయ్యావె వారల ♦ మందిరములు॥

ద్రుపదరాజనందనీ! ఈదెసచూడుము. బుసకొట్టుచుఁ బోవు భుజంగంబులును, భుజగంబులనెదుర్కొని తడబడక వానిమెడలఁ గొరికి పారవైచు ముంగిసలును, ముంగిసలచప్పుళ్ళ నాలకించి యెదురుచుఁ గలుఁగుల వెడలి కదుపులుగఁ జను మూషికంబులును, మూషికంబులకుఁ బొంచి పైఁబడు బిడాలంబులును, బిడాలంబులపైఁ బారెఁడు రేచుకుక్కలును, రేచుకుక్కలపైఁ గుప్పించు బెబ్బులులును, బెబ్బులులపైఁబరతెంచు శుండాలంబులును, శుండాలంబులపై దుమికి కుంభంబుల వ్రచ్చి కుప్పలుగనున్న గొప్పముత్తియములఁ జప్పరించి వెదజల్లు కొదమసింగంబులును, సింగంబులమార్కొని కదలనీని శరభంబులును, శరభంబులఁదోర్చికొని యేనుంగుమేతలాడ శరవేగంబునఁ బరతెంచు భేరుండంబులను గనుఁగొనుము.

ద్రౌప—ఆహా! బాగుబాగు! సరియకాని, (ఒకదెసచూచి)

చ॥ అవనిపతీంద్ర! ఆకసము ♦ నంటుచు వృక్షలతావితానముల్
నవవిధ గుల్మసంతతులు ♦ నల్గడలం బొలుపొంద నేత్రవై
భవముగనున్నయీనగము ♦ వర్ధిలునెట్టి పవిత్రనామ మీ
భువిఁగని దానిఁ దెల్పి మది ♦ ముచ్చటదీర్పఁగ మిమ్మువేడెదన్॥

భీము—వనజాయతాక్షి! అదియా!

గీ॥ దానిఁబిలుతురు గంధమా ♦ దనమనంగ
వర్ణనాతీతమై యది ♦ వఱలుజగతిఁ

జలిమలయు మందరాద్రియు ♦ స్వర్ణగిరియుఁ
బోల వది యెల్లమహీ మల ♦ పుట్టినిల్లు॥

మఱియు,

గీ॥ భాగ్యభోగ్యంబులకు నెల్లఁ ♦ బట్టుకొమ్మ
పొదలు నోషధవితతికిఁ ♦ బుట్టినిల్లు
గరుడ సురసిద్ధ యక్ష కిం ♦ పురుషహూని
కోటి కీ భూధరేంద్రమా ♦ నాటపట్టు॥

కావున దానిఁ జూడఁగోరుదు వేని బోదము రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించి వేఱొకప్రక్క ప్రవేశింతురు)

భీము—జలజాక్షీ! ఈనగమునంగల వినోదంబులఁ గనుఁగొనుచు మన మెంతదవ్వువచ్చితిమి! ఏమి మన యవివేకము! మననివాస మిక్కడికిఁ బెక్కు యోజనములుండఁగలదు.

గీ॥ కాంత! ద్యుమణియు నడుమింటఁ ♦ గలదు కనుము
ఈనగవినోదసముదయ ♦ మెల్లఁజూడ
నేత్రములు వేయిగల్గిన ♦ గోత్రవైరి
కైన సాధ్యంబుగా దది ♦ యగునె మనకు?

కావున నీనగవినోదావలోకనమిపుడే మనమింక నిక్కడ నొక్కింతతడవుంటిమేని మనయిర్వురిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబున నన్నగారు మనరాకకై యెంతయో తహతహ పడుచుందురుగదా! ఇంక మనము సత్వరము పోదము రమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

సీ॥ కరుణాలవాల! మీ ♦ కతన నీనగముపైఁ
గల చోద్యములఁ గనఁ ♦ గలిగె నేఁడు
మీపుణ్యవశమున ♦ నీపుష్పవితతిసు
గంధ మాఘ్రాణింపఁ ♦ గలిగె నేఁడు

పాలుపొందు మీదయఁ ◆ గలకంఠశుకముఖ్య
కలరావముల వినఁ ◆ గలిగె నేఁడు
వరలు మీసంగతిఁ ◆ బరిపక్వమధురస
ఫలవితానముఁ దినఁ ◆ గలిగె నేఁడు
మీకృపాదృష్టి నాపయి ◆ సోకియుంట
గంధమాదన సౌందర్య ◆ గరిమఁ గనెడి
భాగ్యమబ్బంగనయ్యె నో ◆ భవ్యచరిత!
యెంతచూచిన సంతృప్తి ◆ యెసఁగదయ్యె॥

భీము—నిశ్చయమె. కాని కాలాతీతమయ్యె, పోవుదము రమ్ము. (అని ముందునకుఁ జనుచుండఁగా సౌగంధికపుష్పమొకటి యిరువురిమధ్య పడును)

ద్రౌప—(తనలో) ఆహా! చూడఁగానిది దివ్యకుసుమంబని తోఁచెడిని. కానిచో నిట్టిగానము లీననకుఁ గలిగెడునా? ఏమి యీకుసుమసౌకుమార్యము! (ప్రకాశముగా) నాథా! యీప్రసూనముం జూడుఁడు. దీనిచక్కందన మనిర్వచనీయంబుగదా!

ఉ॥ కాంతిని బాలభానుప్రభఁ ◆ గాదనిపించెడి సౌరభంబునన్
సుంతయు నీమఁగానము వ ◆ సుంధరయందునఁ జూడఁజూడఁగా
వింతగఁదోఁచుచున్నది న ◆ వీనముగా, నిది భర్మనిర్మితం
బంతయునోచుఁ దావిగను ◆ టబ్బురమయ్యెఁగదా మనోహరా॥

భీము—(ఆశ్చర్యముతో) పాంచాలీ! నీ కీపుష్పంబెందుండివచ్చె? మన మిర్వురము జంటగనే చనుచుంటిమిగదా! నే నెఱుంగకుండ నీకెట్లు వచ్చె?

ద్రౌప—నాథా! ఎట్టులననేల? మనమిర్వురము వనవిహారోత్సుకత నేతెంచితిమని యెఱింగి మామామయగు గాడుపుఱేఁడు,

కం॥ చూడఁగఁ జనుదెంచుచుఁ దన
కోడలికేదేని కాన్క ◆ గొనవలెనని, ప్రేఁ

బోఁడుల కిష్టంబగు నీ
పైఁడినన్ దెచ్చియిచ్చెఁ ♦ బవనతనూజా!

భీము—ఏమీ! వాయుభట్టారకుండు దీనినొసంగెనా? సంతోషము. పోవుదము రమ్ము.

ద్రౌప—ఇచ్చెఁ గాని,

గీ॥ నరవరా! హాటకాబ్జంబు ♦ నరయ మదినిఁ
గోర్కెలిగురొత్తె, నివ్విరి ♦ గోఁదునంచుఁ
దలఁప మున్నెవ్వరో దీనిఁ ♦ దలధరించి
నట్టుగన్పట్టు దీనినేఁ ♦ బెట్టుకెట్టు?

విమలపై విరిబోండ్ల కమితప్రీతి. కాని యొకరిచే ధరింపఁబడిన ప్రసూనము లింకొకరు దాల్పయోగ్యములు కావుగదా! కావున,

ఉ॥ ఇంతకు మున్ను నన్నుఁగని ♦ యింతిరో! నీమదిఁగల్గు కోర్కెల
త్యంతముదంబునన్ దెలుపు ♦ మయ్యవి వైళమ తీర్తునంచు మీ
రెంతయుఁ బల్కియుంటి; రిపు ♦ డీకనకాంబుజమున్ గనుంగొనన్
వంతసమయ్యె; నిట్టి సుమ ♦ సంతతులన్ గొనితేరఁ గోరెదన్.

గీ॥ ఇట్టి కనకాంబుజంబు లె ♦ య్యెడను గలవొ
యరసి, కొన్నిటిఁ గొనివచ్చి ♦ కరుణతోడ
నొసఁగి, నాముద్దు జెల్లింపుఁ ♦ డోశుభాంగ!
ఆడి తప్పరుగద పూజ్యు ♦ లవనియందు॥

మీర లీవరముం బ్రసాదింపకున్న మీపాదయాన నేనిచ్చోటు విడుచుదానఁగాను.

భీము—(ఆశ్చర్యమును జింతయుఁదోపఁ దనలో) ఇప్పు డిట్టిపుష్పంబు లెక్కడనుండి తేఁగలను! వాగ్దత్త మొసంగితిననికూడ సూచించుచుండెనే? ఈకులుకులాడి పలుకులు నాచెవులకు ములుకులంబోలె నాఁటుదొడంగె—అన్నా! పాండవాగ్రణీ!

గీ॥ "వలదు తమ్ముఁడ! భీమన్న ♦ వలదు వలదు
మెలఁతతో నొంటి వని కేగ ♦ వ" దటంచుఁ
బెక్కురీతుల నాతోడఁ ♦ బ్రేమగదురఁ
దెలిపియుంటివి వినవైతిఁ ♦ దెలిసెనిపుడు॥

ఎన్నియో తెఱంగుల వలదని వారించినను జడుఁడనై పట్టువదలక యీదుృపదాత్మజను నేనిట్టి వనమున కేల వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చితిని?—ఛీ! మందమతీ! పెద్దలసుద్దులఁ బెడచెవినిడిన దోసకారివి. నీవేల యీలమటల ననుభవింపక పోదువు?

ఐనను నిది సమయముకాదని చెప్పి చూచెదఁగాక. (ప్రకాశముగ) కాంతా! సుమంబులఁ దెచ్చుట కిదియా తరుణము?

కం॥ వనజాయతాక్షి! కనుమీ
వనజాప్తుఁడు పశ్చిమాద్రిఁ ♦ బరివేష్టింపన్
జనుచుండెఁ గనుము, సురలును
వనచరులున్ సంచరింప ♦ వచ్చెద రిటకున్॥

కావున మన మిప్పుడే చనకుంటిమేని మనకెట్టి బెట్టిదంపు ముప్పు వాటిల్లునో యెఱుంగరాదు.

గీ॥ అనువుగానట్టి సమయంబు ♦ లందు స్వల్ప
కార్యమైనను నెఱవేర్పఁ ♦ గానగునొకో?
భోజనప్రియుఁడైనఁ దా ♦ బొజ్జనిండఁ
దిన్నతటి నొక్కకడియైనఁ ♦ దినఁగలండె?

తరుణీ! తరుణముగానితటిఁ గోరిన నే నేమనఁగలను! పుష్పంబుల కేగదనన్న,

గీ॥ కాననాంతరముల నొంటి ♦ గా లతాంగి!
యెటుల నిన్విడనాడి నే ♦ నేగువాఁడఁ?
బ్రాణపర్యంతమైనట్టి ♦ పనులనైన
మానహానికి నోర్వరు ♦ మానధనులు॥

కావున,

ఉ॥ అన్నలమిన్న! కొన్నినల ♦ కై యటకేగెదనన్న నొంటిమై
నిన్నిట నిల్పఁగావలయు ♦ నే నిట నిల్చెదనన్న నెవ్వరా
క్రొన్నన లిందుఁ దెత్తు రట ♦ కుఱ్ఱ జనుదెంచుట కిందునుంట నే
నెన్నఁడెఱుంగనైతిఁ గద ♦ యీయెడఁదాల్పఁగ విశ్వరూపముల్.

కావున నిప్పుడు మాయన్నయున్నయెడకరిగి నిన్నటఁడించి యీ వేళువర జని సౌగంధికంబులఁ దేకున్న నీవు నా మోముఁజూడ కుము. ఇది యెంతటిపని! ఇట్టి స్వల్పకార్యమునకీ విట్టుల మహార్ఘ్యము బూనుట పాడిగాదు. జాగుసేయక పోవుదమురమ్మా.

ద్రౌప—నాథా!

గీ॥ బలపరాక్రమ సంపద ♦ వెలసినట్టి
ధీరవరు నిన్ను నావంటి ♦ తెలవ కోర
భీరునింబలె నీరీతి ♦ భీతిఁజెంది
పల్కుచుండుట చిత్రమౌఁ ♦ బవనతనయ!

నే వలదన్నను బట్టువదలక,

గీ॥ కోరుమెద్దని, దానిఁ జే ♦ కూర్తు నిపుడె
కూర్పకున్న యుధిష్ఠిరు ♦ కూర్మిసోద
రుండ నేగాను వాతాత్మ ♦ జుండఁగాన
టంచుఁ బల్కిన మాటలే ♦ మయ్యెనొక్కొ?

నే నింతగ మిమ్ము నరికట్టుటకు,

గీ॥ పాండవాగ్రజులుంపెడి ♦ వనికి నేగి
"అన్న! కనకాంబుజంబు లీ ♦ యతివకోరెఁ
దెత్తు" నన వలదనక తాఁ ♦ దేఁబను చునె?
చూడనిది కొనసాగని ♦ జాడకాదె?

ఆకారణమున మిమ్మింతగఁ గోరుచుంటి. ఐనను ప్రేమాతి రేకంబున వెనుకముందు లారయక యిచ్చవచ్చినటుల పిచ్చల

విడిగఁ బట్టు వేళలు వేరు, ఈ వేళలు వేరు. (అని చింతతోఁ దల వంచుకొనును.)

భీము—పూఁబోఁడీ! నీ వీతీరున వాడఁజెల్లునా? ఈఘోరాటవీమధ్యంబున నిన్నొంటిగనిల్పి చన నిక్కముగ నేనపకీర్తిపాలగుదును. లేక నిను వెంటఁగొనిపోవుదునేని యాట తప్పక ముప్పువాటిల్లును. ముందుఁబోయిన నూయియు, వెనుకకుఁబోయినగోయియు, నయ్యెగదా! నీవొకింతయైన యోచింపవేమి? నీయట్టిసాధ్వి యిట్టి యవివేకబుద్ధిఁ దలంచుట కేవలము దైవయోగమని తోఁచెడిని. ఇందుకేనియు నీపట్టినపట్టు విడకుంటివి. ముందేమికానున్నదో కదా!

ద్రౌప—నాథా! మిక్కుటమగు నాసఁ జిక్కించి చిక్కింపకుఁడు.

భీము—(రిచ్చపడుచు తనలో) ఆహా!

ఉ॥ పట్టినపట్టు నీవు ద్రుపదు ♦ పట్టి యిఁకన్ విడనాడఁబోవ దీ
పట్టునఁ గార్యసాధనపు ♦ ఫక్కిఁగనుంగొన దుర్ఘటంబు; హా
యెట్టివిపత్పరంపరల ♦ నీయెడఁజిక్కితిఁ; జేసినంతఁ దా
నెట్టులు ధాత్రిపై ననుభ ♦ వించకతీరునె యెట్టివానికిన్!

ఈతెఱవయభీప్సితం బీడేర్చెదనని నే నొక్కరుండ నగుట,

గీ॥ కాంతకడఁ గావలిగనుండఁ ♦ గల్గునెవఁడు
దివ్యకుసుమంబులిచటికిఁ ♦ దెచ్చునెవఁడు
కాంచనాబ్జంబు లెయ్యెడఁ ♦ గలవొ వాని
జాడలం జెప్పఁజాలెడి ♦ జనుఁడెవండు॥

దైవమా! ఏలయీతీరునఁ బరీక్షించెదవు! అన్నయ్యా! నీమాట విననిదోస మిప్పు డనుభవించుచుంటిని. (అని చింతతో నేలఁజూచుచుండ నొకదెసనుండి నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార—(తనలో) ఆహా! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండనయ్యుఁ బ్రియంబగు నాహారంబులేక యెన్నియో దినంబులనుండి నిత్యైకాదశీవ్రతంబు సల్పుచుంటిఁగదా! ఎందరిగిన నాదుఁగల ప్రతివారును

"రా, రండి" యని మర్యాదగఁబిల్చి యెవ్వియో నాకిష్టములేని షడ్రసోపేతంబులగు నాహారంబు లొసంగుదురు. కాని వానిపై నాకెంతమాత్రము నిష్టముండదు. కలహభోజనుండనని పేరువడి యుంట నట్టిభోజన మెన్నఁడు దొరకునాయని నామనం బువ్విళ్లూరుచుండు. దానికై మనోభీష్టదాయకంబగు హరినామస్మరణంబుఁ జేయుచు నెందేని నరిగెద.

తోడిరాగము-రూపకతాళము.

దీనావనశీల-ర-మానారీ హృదయఖేల
గానలోల, కనకచేల, కరిరాణ్ముఖ భక్తపాల॥ దీనా॥
కారుణ్యామృతపూరా-శ్రీ-కౌస్తుభమణిమయహారా
మేరుధీర-దురితదూర-మిహిరాంతస్థలవిహార॥ దీనా॥

(అని పాడుచు ముందునకువచ్చి)

ఇందెవ్వరోయున్నట్లు లగుపట్టుచున్నయది. పోయి వా రెవ్వరై యుందురో కనుఁగొనెదఁగాక! (భీముని వైపున కరుగుచుండ)

భీము—ఈ ఘోరాటవీమధ్యంబునఁ దారకనామపఠనంబు వినవచ్చుచున్నయది. వా రెవ్వరై యుందురు? (దిక్కులు పరికించి నారదుఁ గాంచి యెదురేగి) బ్రహ్మమానసపుత్రా! నమస్కారము.

నార—కల్యాణము!

ద్రౌప—త్రిలోకవంద్యా! నమస్కారము.

నార—దీర్ఘసుమంగలీభవ! దీర్ఘాయురస్తు! మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు! (స్వగతము) ఇప్పుడు నాకుఁ గొన్ని శుభశకునంబు లగపడుచున్నయవి. వానింబట్టిచూడ మన్మనోభీష్టసిద్ధి యచిరకాలంబునఁ గలిగెడునని తోఁచెడిని. (ప్రకాశముగ) భీమసేనా! కాంతాసమేతుండవై కాంతారముల కేతెంచి యిందలి వింతలుగాంచి యత్యంతసంతోషంబు గల్గియుండుటకు మారుగ నీవదనాబ్జంబు శోభదరిగియుండుటకుఁ గతంబేమి?

భీము—మానిచందా౹! యేమనిపలుకువాఁడ!

ఉ॥ మానికులావతంస! విను ♦ మానినిఁగూడి విహారవాంఛ నీ
కానకువచ్చి యీరుచిర ♦ గాత్రికి నొక్క వరంబొసంగితిక్;

నార—శౌర్యధనుండవగు నీ వీకురంగనయనకు వరంబొసంగుట యుచితమేకదా! తరువాత?

భీము—దానికి నిష్ట మీయుగుద ♦ తప్పక తెమ్మనె నిట్టి సూనముల్;

నార—నీవంటివాఁడు వరమును బ్రసాదింప నిదియా యీ ముదిత కోరుట! తరువాత?

భీము—కాని, తదీయపుష్పతతి ♦ గల్గినచోటు లెఱుంగనియ్యెడక్॥

ఈ పుష్పంబులున్న తెన్ను లరసెదనన్న నొక్కరుండనగుట నబల కడ నుండుటకును కుసుమంబుల కేగుటకును వీలుపడదయ్యె. ఎవ్వరైన నొక్కరియ్యెడనున్న శీఘ్రము నావిరులం దేఁజాలుదు. కావున నోత్రిలోకవంద్యా! కుసుమంబులఁదెచ్చి యీకుసుమకోమలి కొసంగి సంతోషపెట్టుట కెద్దియేని యుపాయంబొండు ప్రసాదించి నన్ను ధన్యుంజేయ వేఁడెద.

నార—(చిరునగవుతో) అట్లులనా? వృకోదరా! నీ కసాధ్యమగు కార్యముండునా? ఈ వనజాక్షి చెంతనుండుటకుఁ దగినవాని నొక్కని నరయలేకుంటివా? లేఁడా నీకుమారుండగు ఘటోత్కచుండు? నీకాలం డిప్పట్టున నెక్కుడు సాయపడఁగలఁడు. వానిరప్పించి యిచ్చోనిలిపి, నీవచని కనకకుసుమంబులం దెమ్ము. సకలలోక ప్రఖ్యాతశౌర్యశాలివగు నీ కీకనకప్రసూనంబులఁ దెచ్చుటన నెంత? ఈ పుణ్యశాలినియగు పాంచాలిమనోభీష్టం బీడేర్పకుంటివేని దుఃఖితయగు. అది నీకు నశుభాగమనహేతువు కానోపు. కావున వానిందెచ్చి యీమచ్చెకంటిముచ్చటం దీర్పుము. నీవేగెడి మార్గంబున నీకుందగినవాఁ డొక్కరుం డగుపడి యీ కనకప్రసూనంబు లున్న తెన్నుఁ దెల్పఁగలండు. అనుమానంబుమాని వేగచనుము. నేను పోయివచ్చెద.

భీము—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

నార—(నిష్క్రమించును.)

భీము—(ద్రౌపది నుద్దేశించి ససంభ్రమముగ) పాంచాలరాజనందని! నీమనంబునం దించుకంతయు సంకోచింపకుము. ఇప్పుడే హైడింబుని రప్పించి యిటనిలిపి నేనచని ప్రసూనంబులఁ దెచ్చెద. కావునఁ జింతంబాసి సంతోషముగ నుండుము.

ద్రౌప—నాథా! మీరు చెట్టబట్టిన నాకెట్టిచింతయు లేదు. అట్టులనే కానిండు.

భీము—(కన్నులుమూసికొని) దేవానీకభయంకరాకారమూర్తీ! సముదగ్రశత్రుసంచయసమవర్తీ! ఘనబలోద్దండ విక్రమస్ఫూర్తీ! ఘటోత్కచనామనిశాచరచక్రవర్తీ!

(తెరలో గంభీరారావములతో ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును)

ఘటో—(ద్రౌపదీ భీములంజూచి వినయంబున) నమస్కరించుచున్నాఁడం తండ్రీ!

ఉ॥ ఎందులకీరు నన్ను మది ♦ నెంచితిరో తమ కెట్టికార్య మీ
నందననుండి కావలెనో ♦ నవ్యసుధామధురోక్తిఁ దెల్పుఁడీ
కొందలమంద భూపతులఁ ♦ గొట్టుదుఁ బట్టుదు భూతకోటులన్
జిందఱవందఱౌనటులఁ ♦ జెండుదు మెండుగ దైత్యమండలిన్॥

సీ॥ ఈరేడుభువనంబు ♦ లెల్లఁ దల్లడమందఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న
కులగిరులెల్ల న ♦ ల్లలనాడునట్టులఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న
గరుడగంధర్వ కి ♦ న్నరుల గతాసులఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న
జలనిధులెల్లను ♦ గలఁకఁ జెందెడురీతిఁ
జేయఁజాలుదు నట్లు ♦ సేయుమన్న

నష్టదిక్పాలకుల భవ ♦ దంఘ్రిపద్మ
ములను భయభక్తిఁ గేల్మోడ్చి ♦ నిలుచునటులఁ
జేయఁజాలుదు మీరట్లు ♦ సేయుమన్న
జనక! వేవేగ మీయాన ♦ వినఁగవలతు॥

భీము—కుమారా! వీరశేఖరా! నిన్నుఁ బిల్చిన కారణముఁ దెల్పెద వినుము.

గీ॥ వనవిహారంబు జేయుచు ♦ వచ్చువేళ
వనజలోచన కొసగితిఁ ♦ వరమొకందు
దానికియ్యెడఁగోరె ని ♦ ద్దానిఁబోలుఁ (అనిచూపుచు)
జలజములు కొన్ని తెమ్మంచు ♦ జలజనయన.

ఆడినమాట తప్పుట పాడిగాదు. ఇట్టి కుసుమంబులందెచ్చి యిచ్చి యీతెఱవయిచ్ఛఁ దీర్పవలయు.

ఘటో—జనకా! ఇది యేనా నేఁజేయవలసిన చెయ్దియు? సెలవయ్యె నేనిఁ దృటికాలంబునందెచ్చి తమ కర్పించువాఁడ.

భీము—తండ్రీ! నీధైర్యస్థైర్యంబు లేనెఱుంగనివికావు. నీయందట్టి సామర్థ్యముకలదు. కాని యీయన్నులమిన్న నన్నుఁ దెమ్మనికోరె. కావున నేనపోయి యావిరులందెచ్చువాఁడ. అంతవట్టు నీవు నీబలంబులతోడ నీవెలఁదిం గాపాడుచుండుము.

ఘటో—తండ్రీ! మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద.

భీము—పాంచాలీ! నీకోరిన విరులిదే తెచ్చువాఁడ. నేవచ్చెడుదనుక నీసుతుండగు ఘటోత్కచుండు నిన్నుఁ గాపాడుచుండు. కావున నిర్భీతిగ నీ విందుండుము. (అని మేను బుణుకును)

ద్రౌప—నాథా! చిత్తము. ఆలాగుననే పోయిరండు.

(భీముఁడు నిష్క్రమించును. యవనిక జారును.)

రంగము—అరణ్యప్రదేశము.

(ప్రవేశము—ఒకపొదరింట నిద్రించు ద్రౌపదియు, దానిముందుభాగమున ఘటోత్కచుండును, వానిసేవకుండగు దీర్ఘదంష్ట్రుఁడును.)

ఘటో—దీర్ఘదంష్ట్రా! మజ్జననియగు నీపాంచాలీదేవిని మఱి మఱి జాగ్రతగఁ గాపాడవలెను. నీ వీక్షణము చని మనబలంబులనెల్ల నలువైపుల బారులుదీర్చి యాయుధపాణులై నిలిచి హెచ్చరిక నుండునట్లు చేయుము.

దీర్ఘ—చిత్తము. ఆలాగుననే నియమించివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

(ఘటోత్కచుఁడు గదఁబూని యిటునటు తిరుగుచుండును.)

ద్రౌప—(తుల్లిపాటునలేచి) ఏమి యీపాడుకల! మనము కలంచుచున్నయది. అయ్యో! నాప్రాణవిభుండు వలదని చాటిచెప్పినను విననైతి. హా! నాథుండు కాననంబున కేగి తడవయ్యె. ఇంకను రాఁడయ్యె. ఈ నాస్వప్నఫల మెటులఁ బరిణమించునోగదా!

చ॥ వనమున కేలవచ్చితిని? ♦ వచ్చితిఁబో, కనకప్రసూన మీ
కనులకు నేలకన్పడియెఁ? ♦ గన్పడెఁబో, తమియేలకల్గె నె
మ్మనమునఁ? గల్గెఁబో యలసు ♦ మమ్మెఁ దెమ్మననేల నాథుఁ? దె
మ్మని వచియింతుఁబో, విభుఁడు ♦ నోనని నన్విడియేగ నేలొకో॥

నాథా! నామాట జవదాటజాలక యొంటిగ విపినంబుల కరిగితిరా?

గీ॥ అడవి నాప్రసూనమ్ము లే ♦ యెడనుగలవొ
అరయఁగల్గితొ లేదొ భూ ♦ వర! మరేమి
కార్యమయ్యెనొ? తెలియంగఁ ♦ గలమె; నిజము
సుమ్ము స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంత ♦ కమ్మనంగ॥

విభుని విపినంబుల కంపి యెంత దురంతచింత నొందుచుంటి. (పుష్పమునుద్దేశించి) కనకప్రసూనమా! నీమూలమునఁగద నాకిన్ని కడగండ్లు సంప్రాప్తించె.

ఉ॥ కోమలరూపముఁ బయిని ♦ గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమకురంగ మారఘుకు ♦ లేశ్వరు మైథిలిఁ బాపినట్టిలీ
కోమలరూపమున్ బయిని ♦ గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమమృగంబ నాథు నను! ♦ నిట్లెడఁబాయఁగఁ జేసితక్కటా!

నీవు నాకై యెందుండివచ్చితివి? ఇది మాయయా, లేక నాఁడు సీతారాముల నెడఁబాపిన కురంగమేయిప్పుడ మాయాజాయాపతుల నెడఁబాప నీపుప్పరూపంబుననవతరించెనా? —అయ్యో! యెంతటిపాపిని! ఇచ్చటి తెఱంగెఱింగిన నాయుధిష్ఠిరమహారాజు నాపై నలుకఁబూనకుండునా? నను నిందింపకుండునా? ఆహా!

ఘటో—అమ్మా! ఏల నీ వీలీల విలపించెదు? నిర్వక్రపరాక్రముండగు మజ్జనకుం డసహాయుండై యుండు సత్వరమ రాఁగలఁడు. భయంపడ వలదు. ఆ వీరశేఖరు నెవ్వాఁడును మీరఁగల్గునా? అటుగాక మరొక్కటియైనచో,

చ॥ పరమపతివ్రతామణి! జ ♦ వంబను సంపదబెంపుగన్న నా
సరికొమరుండు గల్గఁ దమ ♦ సాటిసతీమణికిన్ గొఱంతయే?
నరసుర నాగలోకముల ♦ నాదురరాహతిఁబట్టి త్వత్పదాం
బురుహసమీపదేశమునఁ ♦ బొల్పుగ నిల్పఁగ నేర్తు నమ్మరో!

శోకంబుమాని సంతోషంబుగ నుండుము.

ద్రౌప—(గద్గదికతో) అన్నా! అమితబలసంపన్నా!

గీ॥ సాటివిలుకాండ్రలో నెల్ల ♦ మేటివనియు
నలఘుమాయాప్రవీణత ♦ నమరితనియు
శూరులందెల్ల నసహాయ ♦ శూరుఁడవని
వింటి నే మున్ను దానిఁ గ ♦ న్గొంటి నిపుడు॥

చాలుఁజాలు, నేకాకివై మీజనకుండు వనికింజనఁ జతురంగబల సమేతుండవై నీవిటనుంటివి. ఇది ధర్మమా? సముధికశౌర్యసంపన్నులగు సమరథికుల నిటఁగాపువెట్టి నీజనకుని వెంటఁ జనవలదా?

కాదేని నీదనుజబలంబులఁ గొన్నిటి నటకంపి నీవిట నుండరాదా
అయ్యైరు తెఱంగులుగాక మీరెల్లరు,

గీ॥ వైరులెవ్వరు లేని యీ ♦ వనమునందుఁ
గోరమీసల మెలివైచి ♦ కొంచు నిలిచి
హెచ్చు పౌరుషవాక్యముల్ ♦ ముచ్చటింప
నేమి కార్యంబు రాత్రించ ♦ రేంద్ర! చెపుమ!

అక్కడ మీజనకుండు శత్రులబారిఁబడి నొచ్చినపిమ్మట నీవ
కరిగి నీతండ్రియభీప్సితంబు నెఱవేర్చెదవా యేమి? ఏమీ నీ శౌర్య
సంపద! హెచ్చుగ మెచ్చవచ్చు!

ఘటో — తల్లీ! ఇట్లు చింతంగుందనేల?

చ॥ పవనసుతుండు యుద్ధమున ♦ వైరులచేఁబడి నొచ్చియుండినన్
బవలనె తారలన్ గనమొ? ♦ భానుశశాంకులు తోవఁదప్పరో?
భువనములన్నియున్ బొగుల ♦ వో? గగనంబది బెగ్గడిల్లదో?
సవితృని వేడి వెల్గు లిలఁ ♦ జల్లనయై విలసిల్లఁ జెల్లవో?

అట్టి నా జనకుని సామాన్యమానవునిఁగాఁ దలంచితివా? అమ్మా
ఆయ్యెడఁ గొండొక కార్యమయ్యెనేనిఁ బట్టినగునన్ను వ్యర్థునిగఁ
దలంచితివా? మదీయపరాక్రమం బీ వెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ కొట్టుదు నెల్లలోకములు ♦ గుప్పిటఁబట్టుదు సప్తనీరధుల్
పట్టుదు మూడుమూర్తుల న ♦ వగ్రహమండలి మండఁజేయు దీ
పట్టిని, నన్ను, వ్యర్థునిఁగ ♦ భావమునందుఁ దలంచి, తల్లి! నీ
విట్టులఁ గుందకమ్మ ధర ♦ ణీశ్వరుఁడెత్తు నకుంఠితక్రియన్॥

జననివగుట నీ వికరణి ననుఁ గారులాడినను గినుక వహింపఁబోను
ఇయ్యెడ నొకనీతి కలదు. ఏమన,

గీ॥ విపినభూముల కేగుచు ♦ భీమసేనుఁ
డిచటఁగాపుగ నన్నెట్టె ♦ నెటులఁ జనుదుఁ?
దండ్రియానతి మీరంగఁ ♦ దగునె? మఱియు
సామివెరవుళ్ళ నాయంబు ♦ సమసిపోదె?

శౌర్యసంపన్నుండును మానధనుండునగు మాజనకునే దివ్యప్రసూనంబులఁ దెమ్మని వేడితివి. ఆయనయుఁ దానే కొని తెత్తునని చనియె. అట్టితఱి నే సాయపడంజన నాతండ్రికిఁ బ్రతిజ్ఞాభంగము కదా! ఏల నీ వీలీలఁ బలికెదవు? మజ్జనకుం డిప్పుడే విరులంగొని విచ్చేయంగలండు. కావునఁ జింతం బాసి నెమ్మది వహింపుము.

ద్రౌప—కుమారా! నీవాడినది నిక్కువమె. కాని నాకిప్పు డనేకాపశకునంబులు గాన్పించుచున్నవి.

గీ॥ మిన్ను తలపైనిఁ బడినట్టు ♦ లున్నదకట
వామలోచనమదరెడు ♦ వదల కకట
కనులఁబాష్పకణంబులు ♦ గ్రమ్మె నకట
కారణములేని చింత చే ♦ కూరు నకట॥

ఇంతియకాక దుస్స్వప్నంబుఁగూడఁ గంటి.

ఉ॥ ఇంతనరాని శౌర్యధనుఁ ♦ డిప్డు నిరాయుధుఁడై శరీరమం
దంతట గాయముల్ గలిగి ♦ యక్కట! రక్తముగార ధైర్యమా
వంతయు లేక దుర్బలుని ♦ భంగిని గుందుచు నిల్చినట్లు నా
కాంతునిఁ గాంచితిన్ గలను ♦ కల్గె భయంబు మనంబునం దొగిన్॥

కుమారా! ఈకారణమున నిన్ని తెఱంగునఁ గోరుచుంటి. నీ మాటల నిఁక వినఁజాల, నిముసమైన మనఁజాల.

ఘటో—తల్లీ! ఏల యిత్తెఱంగున భీతిల్లెదు? వనితలకు వామలోచన మదరిన శుభంబులుచేకూరు. క్రొత్తగ గాయములుగల్గి నీ విభుండు నిలిచినట్లుఁ గంటివేని యామహనీయుండు సౌగంధికములఁ దెచ్చి యిచ్చినట్లగు. నీ శకునంబులన్నియు మిన్నయైనవి. దానికై నీ విసుమంతయుఁ జింతింపకుము.

గీ॥ అతివ తానెంత సంతోష ♦ మతిఁ జెలంగఁ
బతికి నంతటి దోశ్శక్తి ♦ ప్రబలుచుండుఁ
గాన మనమున సంతోష ♦ మూనుమమ్మ
కమ్రసద్గుణవల్లి నా ♦ కన్నతల్లి॥

నీ పాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబున నా పాండుసూనులు దీర్ఘాయుష్మంతులై యుందురు.

ద్రౌప—కుమారా! నీ వెటుల నచ్చఁబల్కినను నా మదిఁగల దిగులు తీరకున్నయది. ఏమి సేయుదు?

ఘటో—తల్లీ! సద్గుణకల్పవల్లీ! నీ విచ్చో నొంటిగ నున్న కొలంది నీ మదిఁగల దిగు లధికమగుచునే యుండనోపు. అల్లదిగో, కనుఁగొనుము.

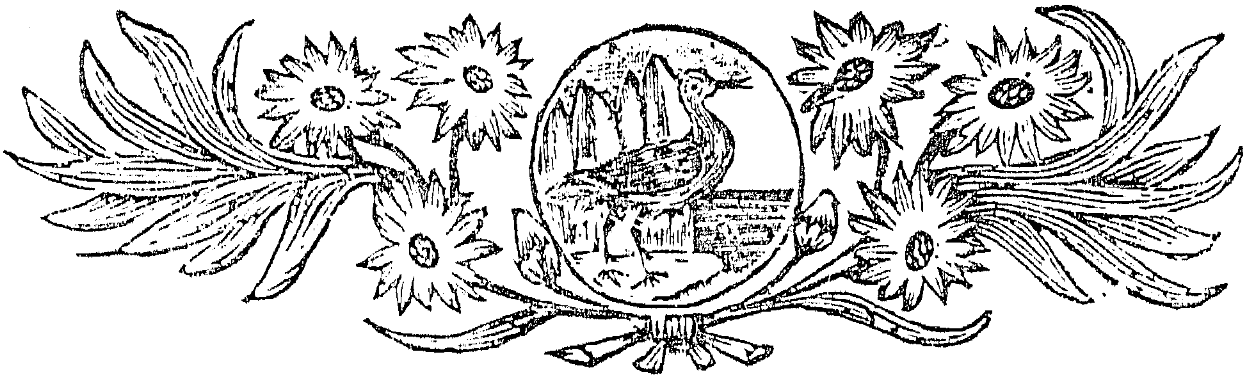
శా॥ దేవా! ప్రోవుమటంచు మొఱ్ఱలిడు నా ♦ దేవాళిరక్షింపఁగా
దేవారాతిసమూహముల్ దునిమి ♦ రక్తిన్ రక్తయుక్తంబుగాఁ
బోవంగాంచి త్రిలోకనాథుఁ డపరాం ♦ భోరాశితూణంబునన్
దోవంజూచెదు చక్రమట్లు దినవా ♦ ధుం డిప్డు దోఁచున్ దివిన్ ॥

ఇక్కడ నుండఁదగదు. ఇంక నా యుధిష్ఠిరుం డున్న యెడ కరుగుదము. ఈ యరద మారోహింపుము తల్లీ!

ద్రౌప—తండ్రీ! అటులనే చేసెదఁగాని యీ యజాతశత్రుని సముఖమున కరిగి యీ మహనీయవదనారవింద మెట్లు కన్గొందు! హాత విధీ! నాకెట్టి యవమానంబు సంఘటిల్లఁ జేయుచుంటివి!

(ఇరువురు రథము నెక్కి నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

తృతీయాంకము

గంధమాదన పర్వతప్రాంతము

(ప్రవేశము—భీముఁడు)

భీము—(ప్రవేశించుచు)

మ॥ పరిపక్వంబగు పండులన్ దినెడి వ్యా ♦ పారంబునన్ జేరి వా
నరసంఘుంబుల స్వభావచాపలము గ ♦ న్పట్టంగ శాఖల్ నిరం
తరమున్ జేతులనూప, నోళ్లని కపి ♦ త్థశ్రేణులన్ దట్టమై
కర మాహ్లాదముఁగూర్చుచుండెఁగద యీ ♦ కాంతారమెంతేనియున్॥

(కొంచెము ముందునకునడిచి) ఇదే! గంధమాదనపర్వతము.

సీ॥ ఏవీరవర్యుండు ♦ గావించె లంక భ్ర
ష్టైశ్వర్యమగునట్టు ♦ లలఘుశక్తి
నేవీరవర్యుండు ♦ రావణాసురునిచే
స్వర్గమందినసిగ్గు ♦ బాయఁజేసె
నేవీరవర్యుండు ♦ భావించె మున్నీటిఁ
బల్వలంబుగ దాట ♦ వలసినంత

నేవీరవర్యుండు ♦ చేవమై నక్షయుఁ
జించి తండ్రిని దీర్ఘ ♦ చింత ముంచె
నేమహావీరునిఁ గల్గి ♦ రాముఁ డెల్ల
లోకముల దుఃఖరహితంబు ♦ లుగనొనర్చె
నట్టిపూజ్యుండు హనుమానుఁ ♦ డధివసించుఁ
గావె యీగిరిరాజంబు ♦ పైఁ దలిర్ప॥

వేఱొకవైపును జూచెదఁగాక! (అని నిష్క్రమించును) (వేఱొక ప్రక్క హనుమంతుఁడు ప్రవేశించును.)

హను—(తనలో)

కం॥ తరణికులచంద్రుఁడౌ రఘు
వరుసుచరిత్రంబు గాన ♦ ఫణితి నతముఁ గ
న్నరతతిపాడ వినుచు మే
న్మఱచితి నే నమృతసింధు ♦ మగ్నునిమాడ్కిన్॥

ఆకారణమునఁ జాలకాలము కడచినను తెలిసికొనలేకపోయితిని. (తలఁచికొని) ఏమి ఆశ్చర్యము! లోకమాతయగు సీతామహాసాధ్వికి నాయందెట్టి యనుగ్రహవిశేషముకలదు?

చ॥ తనపతియౌ రఘూద్వహుని ♦ ధారుణికిన్ మును పట్టభద్రుఁగా
నొనరఁగఁ జేయువేళ, ముదమొంది విభుం డొక తారహారమున్
దనకు నొసంగ, దానిఁగొని ♦ నాయెడఁ గల్గినప్రేమ పెంపునన్
వనచరముఖ్యవీరభట ♦ వర్గముచూచుచునుండ నాకిడెన్॥

(కుడికన్నదరుట నభినయించి) సీతాదేవియొక్క యన్వేషణమునందు దక్షిణస్పందనమయ్యె. అప్పుడది శుభాగమనహేతువయ్యె. అదే కన్నిప్పు డదరుచున్నయది. కాని త్వరగా నెందులకిజనుఁ డట్టి మంగళము ననుభవించుటలేదు? (ఒక పెద్దధ్వనినాలకించి)

ఏమి యీకులభూధరసంక్షోభముఁ గలిగించునట్టి యశనిపాతసదృశమగు సింహనాదము!

ఉ॥ నాదములన్నిటిన్ గబళ ◆ నంబొనరింపఁ గురంగగర్భ ని
ర్భేదమొనర్పఁగా, మదక ◆ రేణుమదంబుడుపన్, మృగేంద్రముల్
బాధితనిద్రగా నొనరు ◆ పంగ, సమర్థముగన్న దద్దిరా!
యేదెసనుండివచ్చె నివు ◆ డియ్యది? యెవ్వనిసింహనాదమో?

(దిక్కులుపరికించి) ఏమికలవరము! ఏమిఆశ్చర్యము! గొప్పది యగు నీసింహనాదముచే సంక్షోభితవనచరయూథముయొక్క భయచేష్టితము లెట్లున్నవో చూడుము.

సీ॥ భీతిమై నెమళులు ◆ వృక్షశాఖలకెక్క
గమకించి ధరఁబడుఁ ◆ గానకునికి
నందంబె విడివడ్డ ◆ దగు కురంగయుగంబు
బెదరున నొండొంటి ◆ వెదకునందె
పరుగిడుచుండియే ◆ వక్త్రంబుదెరచి పే
ర్మనుజూముఁ బ్రియురాలి ◆ మదవుటేన్గు
నిదురించుహర్యక్షు ◆ మదరిపాటున శిరం
బెత్తి యోజనసేయు ◆ నించుకంత
ఇట్టి విపరీతకార్యంబు ◆ లెవనికార
ణమునఁగలిగె నీఘోరకా ◆ ననములోన

(భీముని దూరమునఁజూచి)
ఔర! ఇంతటిగంభీర ◆ మైనమూర్తి
సత్వసంపదఁ గలుగు నీ ◆ జనుఁడెవండు?

ఉత్సేకముచేతఁ బ్రత్యక్షముగ శరీరముఁదాల్చి యుద్భవించిన విక్రమమో యనునట్లులుండె. నాహృదయమునకుఁ జమత్కారమును గలిగించునట్టి యింతటి బలాతిశయమును సమరక్రీడాగోష్ఠియం దధికపాండిత్యముగల యీగదయు, భ్రూవిక్షేపముచేతనే యతిభారమును వహించిన యీధనుస్సును గలిగిన యీపూరుషుం డెవండు? మిక్కిలి కఠోరవృత్తిగల యీతనిచేతనే యీవనక్షోభము

గలిగిన ట్లే నూహించుచున్నాఁడ. కానిచో నింతటి భయంకరాకార మగు ప్రకృతి గలుగనేరదు.

(తెరలో)

భీము—ఓగంధమాదనసమీపచరులగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ♦ దోఃపటిమంబునగెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నేనృపతి ♦ సల్పె ధర్మ మును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడౌ శమన ♦ సూనునితమ్ముఁడ! భీముఁడ! ముదం
బారఁగ హేమకంజముల ♦ కై యిటువచ్చితి జాడఁదెల్పరే?

హను—(విని సంతోషించి) ఆహా! వీఁడు వృకోదరుండు. సకల వీరాగ్రణి. ఉదగ్రబలముచే నిగ్రహింపబడిన బకాసురగర్వసామ్రాజ్య సంవీతుండు. వజ్రతుల్యమైన తన ముష్టిప్రహారములచే రాజసూయాధ్వరమునకుఁ బశుస్వరూపుండగు మగధనాథుని వధించిన మహావీరుండు. ఈభీముఁడు నాకు దృష్టిగోచరమగుటఁ జిరకాలము నుండి యీగిరిగహ్వరమందుండిన నాయునికి నేఁటికి ఫలప్రదమైనది. (కొంచెమాఁగి) ఏమిఆశ్చర్యము! మహావీరసంపన్నుఁడు. శ్రమ మన నెఱుంగనివాఁడు. ఆతనిపాదవిక్షేపముచేఁ బ్రతిపదమునకు శిలలు చూర్ణములగుచున్నయవి; పిక్కల రాపిడిచే మార్గమున కిరుపార్శ్వమునఁగల వృక్షములు భగ్నములగుచున్నయవి. ఇట్టి యుద్దామగతిగలవాఁడైనను శరీరమునందు స్వేదకణములు పుట్టుట లేదు; నిట్టూర్పులనైతము విడుచుటలేదు. ఏమి యీతని యద్భుత గమనక్రియ! ఇందాశ్చర్యమేమున్నది? ఇతని పుట్టుకకు వాయుదేవుండుగదా కారణము! మరియు నమానుషమగునేదేనొక పరాక్రమ శక్తిలేనిచో మనుష్యసాధారణులకు దుఃప్రవేశమగు నీవనము చొరుట కితం డెట్లుసమర్థుఁడగు? నేను త్వరలో నప్రకాశితస్వరూపుండనై కొండొకకాల మీతనితో వినోదసంపాదనమునకుఁ బూనుట కితని యాగమనమార్గ మరికట్టెదఁగాక! (అని తోఁకనుపెంచి, త్రోవకడ్డము గనిడి మార్గమధ్యమందుఁ బరుండియుండును)

భీము:—(ప్రవేశించుచు) ఓ గంధమాదనచరులగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ◆ దోఃపటిమంబున గెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నే నృపతి ◆ సల్పె ధర్మమును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడౌ శమన ◆ సూనుని తమ్ముఁడ! భీముఁడన్! ముదం
బారఁగ హేమకంజముల ◆ కై యిటువచ్చితి జాడఁదెల్పరే.

(దూరముగనున్న హనుమంతునిఁజూచి) ఓరీ శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గమాదున్నాఁడవు. (తనలో) కదలడేమి! పాపము! ఈవృద్ధమర్కటము ముదిమిచేఁ గదలనేరక యిట్లు పడియుండనోపు. వృద్ధత్వంబెట్టివాని నైన సంకటముల పాల్సేయునుకదా!

సీ॥ అడుగుదమ్ములకెప్డు ◆ మడుగులొత్తెడుచాన
దరిజేరునని జీరఁ ◆ దగవులాడు
అప్డుముద్దుగఁబెంపఁ ◆ బెద్దయైన సుతుండు
చేరరమ్మని పిల్వఁ ◆ జీదరపడు
ఆలోచనకు ఘనుం ◆ డని వచ్చు నెచ్చెలుల్
పిలిచిన విననట్లు ◆ తొలఁగుచుండు
రది యేమిరాయన ◆ నర్భకుల్ సైతము
నీ మాటకాదంచు ◆ నీరసింతు
గీ॥ రేల యింకను జీవించె ◆ నీతఁడంచు
నిసడించుచుఁ బల్కుదు ◆ రెల్లవారు
కట్ట, వార్ధక్యమా! నిన్నుఁ ◆ గాంచినట్టి
నరునికడగండ్లు నుడువంగఁ ◆ దరమె ధరణి?

(సమీపించి, బాగుగఁ బరికించి తనలో) ముదిమిగలదయ్యు నతిగంభీరముగనున్నదే! (ప్రకాశముగ) శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గ మడ్డగట్టినాఁడవు.

చ॥ ననుఁ గనినంతనే భయము ◆ నక్ బరతెంచెడు ధీరసత్వముల్
కనుపడుచుండ నీమదినిఁ ◆ గల్గదు భీతియొకింతయేనియున్

చనవది యేమి! నీసహజ ♦ చాపలమ్ముఁ విడనాడి ధీరతఁ

వనచర! తోఁ ప్రవర్తనముగ ♦ వాలముచాచుక యుంటివద్దిరా॥

హను—(తనను జూచికొని నవ్వి తనలో) ఆహా! నేనెంతపని చేసితిని! దిగ్దంతిదంతభగ్నసమర్థములగు భుజపీఠములును, మేరుపర్వతముం డీకొనఁజాలు దృఢతరవక్షస్థలమును, త్రిలోకముల దహింపఁగల తేజోరూపమును గలనేను క్షణములో నుపసంహరించుకొని, భ్రాతృప్రథమికావలోకనవిధియం దెట్టి స్వరూపముగలవాఁడనైతిని?

గీ॥ ఇటులనొనరింపనేని న ♦ న్నితఁడు తెలిసిఁ

కొని, విధేయుఁడై శౌర్యాను ♦ కూలములగు

ధీరవచనంబులను బల్కఁ ♦ నేరనోకొ

కాన, నాకిది యొప్పిద ♦ మౌను గాదె॥

భీము—ఏమి ఆశ్చర్యము!

గీ॥ ధాత్రిపై నవలోకన ♦ మాత్రమునసె

వడిఁ బలాయన మగుస్వభా ♦ వంబుగల్గు

కపికులంబున నిట్టి దె ♦ క్కడను జూడ

నోర! దీనికిఁ గతమేమొ ♦ యరయరాదు॥

ఈభూమియొక్క దివ్యమగు నొకానొక శక్తియై యుండునా? (విచారించి) కాదుకాదు. ఇతరమృగములయం దిట్టి విలక్షణ మగు శక్తి కనుపించుటలేదు. ఇందునకుఁ గారణమేమై యుండును?

హను—(తనలో) అయ్యో!

సీ॥ విశ్రుతగుణముల ♦ వెలయు తేజోరూప

ముపసంహరించి నే ♦ నుండనేర్తు

శక్తివిహీనమౌ ♦ సర్వావయవములు

గల్గిన దుర్దశ ♦ గాంచనేర్తు

బాష్పపూరంబులు ♦ ప్రవహించు లోచనం

బులతోడ నెట్టులో ♦ మెలఁగనేర్తు

హీనబలుండనై ♦ యిటునటుఁ దిరుగాడ
నెఱుఁగనట్టులనటి ♦ యింపనేర్తుఁ
గాని, యనుజుని నధికవి ♦ ఖ్యాతబలుని
భాగ్యవశమునఁ గాంచుట ♦ బాహుయుగము
వేగ నాశ్లేషసుఖమంద ♦ వేగిరింప
నోర! యించుక వారింప ♦ నేరనైతి॥

అయ్యో! నాహృదయదర్భికము కాల్పనా?—కాదు కాదు. అటులఁగానిచో అజ్ఞాతపూర్వసంబంధముగల యీభీముఁడు నన్నుఁ గూర్చి యెటులఁబలుకునో తెలిసికొన వీలుండదు.

భీము—తిర్యగ్జంతువులలోఁ జేరినవాఁడైనను నీతండు నాహృదయము నాకర్షించి నాకు ముందగుచున్నవాఁడు. ఈతని ధీరత్వంబునుబట్టి సాధారణకపిగాఁ దలఁపరాదు. కొంచెమేనియు భయములేక, వినవక, ప్రతిఘటించుచున్నవాఁడు, పరుగిడఁడు, తొలఁగఁడు, నిలుచుండఁడు, ఏమి యద్భుతము! మరియుఁ బ్రతివచనమును బలుకువానివలెఁగూడ నున్నాఁడు. చూపులయందుఁ దిరస్కారము గన్పఱచుచున్నాఁడు.

హను—(సంరంభముతో భీమునిఁజూచి) ఓయి! నీవెవ్వండవు? ఈవన క్షోభము నీవలనఁ గలిగినదేనా?

భీము—అగును.

హను—ఎందులకిటుల నాకులపఱచెదవు? వనప్రచారమగు జంతు సమూహమంతయు నెంత భీతిజెందుచున్నదో చూడుము.

భీము—(తనలో) ఏమి యీవానరుని దార్ష్ట్యము! (ప్రకాశము) ఐన నీసంరంభ మేమి?

హను—ఈ యరణ్యములు శబరాదులచే మాకు వృత్తిని గల్పించుచున్నయవి. అందుచే వీనికి నితరులవలన బాధ కలిగినచో మే ముపేక్షింపము.

భీము—ఉపేక్షింపక చేయునదేమి?

హను—అట్టులనా? అట్లయిన నీవు నావల్ల నియమింపఁబడఁగలవు.

భీము—ఏమి? ఈవీరుని వానరుఁడా నియమించువాఁడు!

హను—(నవ్వి) నేను నీతిమార్గముచే నపరాధివగు నిన్ను వారించు చుంటిని. దాని గుర్తెఱుంగక పరుషముగఁ బలుకు చుంటివి.

భీము—ఏమి? శూరునివలె యుక్తిప్రయుక్తులచే నాతో సంభాషింప మొదలిడితివా?

హను—ఓయి! మే మరణ్యసంచారులము. మాకు శౌర్యమెక్కడిది? (నవ్వి) నీవు,

ఉ॥ శూరుఁడవైతివేని ఘన శూరవతంసులు పెక్కురుందు రీ
ధారుణి వారిమ్రోల భుజ దర్పముఁ జూపఁగనౌనుగాక; యో
వీరశిరోమణీ! సహజ భీరువులై నిరతం బరణ్య సం
చారులునైన మాకడఁ గ నంబరుపంగ ఫలంబు గల్గునే?

కానిమ్ము! కడచిన దానికై కలహమెందులకు? కాని మాదేశమునకు వచ్చిన నీ వతిథిస్వరూపుండవు. కావున నీచేసిన తప్పు నొకసారి సహించితిమి.

భీము—(నవ్వి) ఓహో! మీరు చాల నేర్పరులుగనున్నారు. మీ పర్యవసానవచనము క్షమారూపముగఁ బరిణమించినదే!

హను—(తనలో) మంచిది. భరతకులప్రసూతుఁడవగు నో వత్సా! మృదువచనములతో నేను వచించుచున్నను బ్రకృతిస్వరూపమగు ధైర్యమును విడనాడవైతివి. (ప్రకాశముగా) ఇట్టి వీరత్వము నీ కెక్కడిది?

భీము—ఎక్కడిదా? నేను క్షత్రియుండను.

హను—అయ్యో! నీవే రేమి? ద్వితీయవర్ణప్రభవుఁడవైనట్లు చెప్పం బని లేదు. మహాభుజములును విశాలవక్షస్స్థలమునుగల నీ యాకారము వలననే తెలియవచ్చుచున్నది.

భీము—(స్వగతము) ఈ కోఁతి చాల నేర్పరివలెనున్నాఁడు.

హను—ఓ శుభప్రియుఁడా! నీ కులస్వరూపముల గుర్తెఱుంగుటకు నాకు నుత్సుక మొందుచున్నయది.

భీము—(తనలో) వీనికి నాకులస్వరూపములతో నేమిపని? ఐనను జెప్పి చూచెదఁగాక! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! తమ రెఱుఁగుదురా పౌరవకులపారావార పారిజాతుండగు నజాతశత్రుండను మహారాజును?

హను—(స్వగతము) కొంచెము తెలియనట్లు నటించెదను. (ప్రకాశముగ) అజాతశత్రుండనువాఁ డెవఁడు?

భీము—(రోషముతో, నవ్వి) ఎఱుంగవా!

గీ॥ మహిని గలఁడొండు నిఖిలరా ♦ ణ్మకుట రత్న
కిరణ నీరాజితపదుండు, ♦ వరగుణుండు
నధిక విఖ్యాత శూరవ ♦ రాగ్రజుండు
సత్యనిరతుండు ధర్మజ ♦ క్ష్మావరుండు॥

ఆ మహనీయుండు నీ కెన్నఁడును శ్రుతిగోచరము కాలేదా?

హను—(సవినయముగా, నిలుచుండి) ఆఁ తెలిసినది. తెలిసినది. ఆయనయా? ఆయన యిప్పుడు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యభ్రష్టుఁడై యరణ్యములయం దధివసించుచున్నాఁడని వినియున్నాను.

భీము—(తనలో) ఆహా! పాపము శమించుఁగాక! పాపము శమించుఁగాక! ఆయా ప్రథితగుణములచే భువియందెచ్చటనో ప్రభానము మఱుఁగుపడియుండి, కాంతారవాసమే యీతనికి జ్ఞాపకము రావలెనా? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిజముగ సంగరరంగమందు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యచ్యుతుఁడైనచో హాలిప్రసాదిత గదాశి క్షాదక్షుండగు భీమునివలనను, ద్రోణాచార్యదత్తధను ర్విద్యాప్రౌఢిమగల యర్జునునివలనను, పశ్చిమదక్షిణాంబుధితట ప్రక్షిప్తప్రతాపులగు నకులసహదేవులవలనను బ్రయోజన మేమి?

ఈకాంతారవాస మూకారణమువలనఁ గలిగినదికాదే—అగుఁ
గాక—తెలియఁదగినవారల కది తెలియఁగలదు.

హను—ఈవిషయమునఁ బాండవులయెడ నీకింత పక్షపాత మెందు
లకు?

భీము—నాకొక్కనికే కాదు. మహాత్ములపట్ల సత్పురుషులగువారల
కందఱకు నుండును. ఈప్రకారముగఁ బ్రశ్నించు నీకే వారియందుఁ
బక్షపాతమున్నదని నే నూహించుచున్నవాఁడ.

హను—(స్వగతము) అది నిశ్చయమే. (ప్రకాశముగ) అయిన వార
లలో నీవొక్కఁడవా యేమి?

భీము—ఈవిషయము దాఁపనేల?

చ॥ అలయికలేక యేజనుని ♦ హస్తము రాక్షసశిక్షణంబునం
దిలను సమర్థమైనదని ♦ యెల్లరునాడి హిడింబవక్షపుం
ఫలకమునం దొనర్చె, మును ♦ ప్రాభవమొప్ప బలప్రవర్ధనం
బల, బలశాలి, భీముఁడితఁ ♦ డంచు నెఱుంగుము వానరాగ్రణీ॥

హను—అయ్యా! నీవు భీముఁడవా? చిన్నతనమున నీయొనర్చిన వీరో
చితములైన విక్రమజృంభితకార్యముల వినుచుంటిమి. అట్టి భీమ
సేనుఁడవు నీవేనా?

భీము—(నడచుటకుఁ బ్రయత్నించి) ఇప్పటికే కాలహరణమైనది.
మార్గమున కడ్డముగ నీవాలము పొడవుగ నుంచఁబడియె. బలశా
లియగు నాంజనేయుండు తొల్లి వారిధి నెటుల నతిక్రమించెనో
యటుల నే నిప్పుడు లంఘించి చనియెదఁగాక!

హను—(స్వగతము) లోకమునఁ దనశౌర్యమును పరిపోల్చుటయందు
నన్ను సాటిగఁ జెప్పుచు నాయందుఁ దనకుఁగల నిర్మలతర
ప్రేమను, గౌరవమును గనఁబఱచెను. ఇతనితోఁ నింకను సంభాషించి
తిరిగి ప్రతివచనమొందెదఁగాక. (అని యాలోచనగలవానివలె
నవ్వును.)

భీము—నీముఖమునందు నవ్వొకటుపడుచున్నది. దాని యభిప్రాయ మునుగూడ వెల్లడిపఱచుము.

హను—ఏమియు లేదు.

భీము—లేదా? ఆకారసూచితమగునది వచనమందు దాచెదవేల?

హను—అయినఁ జెప్పెదవినుము. (తిరస్కారముగ) హనుమంతుఁడను నొకానొకకోఁతి యీయుందు లోకమున కెందుకీ శౌర్యబిరుదాంకిత బహుమానములు. లోకమున దుర్వారబాహుబలసంపన్నులును, త్రిభువనయశోవిశాలురును నగు రామాదులు నీకు శ్రుతిగోచర ముకాలేదా? గుణలవములేని తిర్యగ్జంతువునెడ నెందులకీ బహు మానము? గతానుగతికముగ లోకమీభాతి పలుకుచుండుఁగాఁ బోలు!

భీము—(కోపముతో నవ్వి) నిశాచరగృహోత్థితములగు నగ్నిజ్వాల లచే నెవ్వని బాహుబలము విఖ్యాతమునొందెనో అట్టి త్రిభువనైకవీ రుని మ్రోల నీలోకమునఁగల వీరాగ్రేసరులెట్టివారలు? ఓ శాఖా మృగమా! హనుమంతుఁడనెట్టివాఁడో నీకుఁ దెలియునా? సౌమిత్రివక్షఃస్థలీశల్యాకర్షణశస్త్రకర్మయందుఁ గనుపఱచిన విక్ర మప్రక్రియను వినలేదా? నే నిప్డు డా మహామహునిగుణ ములఁ దెల్పెద వినుము. తెలిసినవానివలెఁ జెప్పుచున్నాఁడ నేకాని యట్టి మహాత్ముని గుణములన్నియుఁ జెప్పుటకు నేనెంతవాఁడను!

గీ॥ ఎవ్వఁ డద్భుతబలదర్ప ♦ మొసఁగఁగలనిఁ
గడచి రాక్షసభటబలా ♦ కర్షణంబు
జేసి లంకేశు విస్మితుఁ ♦ జేసె, నట్టి
హనుమదుమహిమంబు నెన్నఁగా ♦ నగునె మనకు॥

లోకత్రయవిఖ్యాతమును ప్రౌఢమును నద్భుతమును నగునట్టి మహాత్కార్యము మరియెవ్వఁడు సేయఁగలాఁడు?

హను—ఏమి, పాండవా, కోఁతిగదా! ఎందుకిట్టుల నతిగౌరవముగ సంభాషించెదవు? జరాసంధాదిరాక్షసవధనమందు చాలనేర్పరివై

నట్టినీవు వీరులయందు దగ్రగణ్యుండవు. అట్టియెడవనచరుండును, యోగ్యముగు స్తోత్రమున కనర్హుండునునగు నొకక్షుద్రవానరుని యందలి సుగుణములఁ దెల్పుట కే నసమర్థుండననిపల్కుట పౌరుషవంతుఁడ వగు నీకుఁ దగునా?

భీము—(సక్రోధముగ) ఓరీ! ఏమిపల్కుచున్నాఁడవు? క్రోఁతియని, మర్కటమనియా? మత్సమక్షముం దిట్టి ప్రమాదవచనంబులఁ బల్కెదవా? ఓరిమూఢా!

గీ॥ తుల్యజాతుండ వౌట సం ♦ స్తుతియొనర్పఁ
దగుదు వీ వటుగాకిట్లు ♦ తగుదునంచు
నధికదూషణ భాషణ ♦ మాచరింప
దొరకొనుదె? ఛీ! స్వజాత్యైక ♦ దూష! నీవు॥

అమ్మహనీయుని నిందించుటకును స్తోత్రముచేయుటకును నీ వెంతటివాడవు?

గీ॥ కాన గిరికంధరముల నె ♦ క్కడనొ తిరిగి
మనెడు నీవేడ, లోకర ♦ క్షణసమర్థ
మైన బలసంపదనుగన్న ♦ యట్టి మహిత
గుణుఁడు హనుమానుఁడేడ నో ♦ కుచితచరిత॥

ఆ సచ్చరిత్రుండు వాయుభగవానునివలన జన్మమొందినవాఁడు. కేవలము జాతితోడనే నీకు సమానుఁడుగాని క్రియలచేఁగాఁడు. అందుచే నీకుఁ దుల్యుఁడునుగాఁడు. కావున నీయొక్క నిందనేమిప్రయోజనము? ఎవనికి బాల్యమందే సూర్యబింబము ఫలప్రాయమయ్యెనో, ఎవనికి సముద్రోల్లంఘనము పల్వలముదాటుటయాయెనో, ఎవనికి క్రూరరాక్షసభంజనము ద్రుమభంగసదృశమయ్యెనో అట్టి క్రోఁతి యెక్కడ, కాంతారదుష్టగ్రహములగు తక్కుంగల క్రోఁతులెక్కడ!

హన—(సోపహాసముగా) రాజపుత్రా! బాగుగఁజెప్పితివి. చాలనేర్పరివి. ప్రగల్భవంతుఁడవు, ఇట్లు పలికెడి నిన్నుండియే యూహను

మంతునికిఁ బ్లవంగత్వము సిద్ధించియుండనోపు. మాయం దేమిదోషమున్నది?

భీము——లేకేమి? ఆమహావీరుం డింతమాత్రముచేతనే తిరస్కృతుం డగుఁగా? సీతాన్వేషణమందును గకుత్స్థవంశరత్నంబులగు రామలక్ష్మణుల జీవదానమునందును, ఆమహామహుబాహులు దక్షిణోత్తరదిగంతంబులవఱకు వ్యాపించియుండలేదా?

హను——(తనలో) ఇతని భ్రాతృప్రేమ వర్ణనాతీతముగదా? నేఁ గొంచెము చేసినను దానిం గొప్పగఁ బ్రశంసించుచున్నాఁడు. నేను సోదరుండనని తెలిసిన, నిజముగ సంతోషమూపఁజాలఁడు. యుధిష్ఠిరునందుకంటె నాయం దెక్కుడుప్రేమఁ గన్పఱచుచున్నాఁడు——మరియు కఠినభాషణేంధనములచే నితని కోపానలజ్వాల నించుక ప్రజ్వలింపఁజేసెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఎవని శరీరము జ్యావాపృథివియొక్క నాస్తికత్వమును దెలియఁబఱచుచున్నదో, ఎవ్వని యుదరమునఁ బాతాళము కుళీరగర్తతుల్యముగనుండెనో, ఎవ్వనిచే నెల్లసముద్రములు లంఘింపఁబడెనో, అట్టి మహావీరుఁడు క్రోఁతియనికదా చెప్పుచున్నాఁడవు——ఇది నమ్మఁదగిన విషయమా? ఇట్టివాఁడు లోకమునసుండునా? ప్రపంచమునఁజూడ నిది యొక కళంకముగ నున్నయది.

భీము——ఓయి! నీవు చార్వాకునింబలె నిర్వివేకహృదయుండవగుచున్నాఁడవు. దేవతలచే స్తైతము శ్లాఘ్యములగు వాయునందనుని కథలయందు నీ వేహేతువుచే సందేహపడుచున్నాఁడవు? చూడుము. సముద్రము నాఁడందిన భయకంపము నిప్పటికిని దరంగఘోషలమూలమునఁ గన్పఱచుచున్నయది.

హను——(ఆక్షేపణగ) ఏమి నీ ప్రమాణరహితమగు నుపన్యాసము!

భీము——అట్లనకుము. ప్రత్యక్షముగ నిర్ణయించుటకు శక్యముకాని దాని నిష్ఠ దనుమానప్రమాణముచే నొకత్రుటికాలముననే చెప్పి .. నిను నమ్మించఁగలను.

హాను—సరి. అట్లయిన నంగీకరించెద.

భీము—ఓయీ! జలరాశిలంఘనసమయమున నామహాసీయుండు గన్పఱచిన శరీరభారముచే భగ్నమైన శిఖరములగల మహేంద్ర పర్వతము దక్షిణదిక్కున నిప్పుడు సాక్ష్యమిచ్చుచుండలేదా?

హాను—(తనలో) ఈకుఱ్ఱండు బాగుగఁబల్కెడిని. ఇదియు నంగీకరింపక తిరస్కరించి యడుగఁగలను. (ప్రకాశముగ) ఓ భీమసేన! నీ విప్పుడు చెప్పినది నేనమ్మఁజాల. ఇట్టివాఁడు హనుమంతుండేయని నేను గౌరవించను.

భీము—ఎవ్వండవు నీవు? ఎన్నఁడు విననట్టి సంభాషణము జేయుచున్నాఁడవు. లంకాపట్టణమున గొప్పసాహసము గనుపఱచినవాఁడు. రక్షఃప్రియారోదనస్వాధ్యాయప్రణవోపదేశగురుండు. కపివరాగ్రేసరుండు. శూరుండగు నక్షయు మర్దించి దశకంఠుని శోకసంతప్త హృదయుం జేసినవాఁడు. అట్టి హనుమంతుం డెవ్వనిచే సన్మానింపఁబడఁదగఁడు?

హాను—ఓహో! ఎన్నఁడు విననిది. అపూర్వము! తుచ్ఛుండగు నొకానొక రాక్షసశిశుమర్దనమా చేసినది? భీమసేనా! ఇదియేనా? అక్షయుని రణరంగమున నుదగ్రముగ జయించినాడని చెప్పితివి. అంతమాత్రమున హనుమానునియం దెట్టి పరాక్రమ మంగీకరించితివి!—ఇంద్రజిత్తుకూడ నతనిచే నర్దింపఁబడెనేని యట్లనఁగొనియాడుట కాతండు తగియేయుండును. కాని యింతమాత్రముచేతనా యిట్టిపొగడికలు! కష్టము కష్టము—మీఁదుమిక్కిలి ఇంద్రజిత్తునిచే సంగరరంగమున నాఁడుదానివలె బందీకృతుండైనవాఁడు. అట్టి నాతనికి శత్రువులవలనఁ గల్గిన పరిభవముకన్న మరణమే మేలుగదా!

భీము—(సకోపాట్టహాసముగ) ఓ శాఖామృగమా! జ్ఞానహీనుండవగుటచే నిజమగు ప్రాభవ్యమును స్తోత్రముజేయక మీఁదుమిక్కిలి వ్యతిరేకమగుదాని శ్లాఘించుచుంటివి. జ్ఞానలవము గల్గిన నీవీ

తీరున వ్యతిరేకసంభాషణము చేయుము. ఒకే పక్షమున సంభాషించుచుంటివి. పెద్దలయెడ నీవిటులాడుట పాడిగాదు. మరియు, నోదుర్బుద్ధా! హనుమంతుండు తన బంధనము తనంతఁదానె యభినయించె. లేకున్న నూహ్గరింద్రజిత్తుఁడు వచ్చినను హనుమంతుండు బద్ధుండగునా?

హను—ఔనౌను. నిజము గుర్తెఱుంగనివారిట్లే పలికెదరు. ఇంతకన్న లజ్జాకరమగు కార్యము హనుమంతునకు వేరొకటి కలదా? ఒక్క క్షణమున నిర్జరబృందముతోడ నింద్రుని జయించిన యింద్రజిత్తుచే నాంజనేయుండు బందీకృతుండయ్యె సుమా! ఏల యనవసరముగ దాని దాచెదవు? ఇంద్రునికంటె నాంజనేయుం డధికుండా?

భీము—శత్రునిచే బలాత్కారముగ హనుమంతుండు బంధింపఁబడి నట్లు తలంచుచున్నాఁడవు. కాని యక్షకుమారుని మాత్రము నిర్జించుట కొరునికి శక్యమగునా?

హను—(నవ్వి) విభీషణానుగ్రహమున హనుమంతుండు బ్రతికె. విభీషణసంభాషణము రావణు నరికట్టె. లేకున్న సుతద్రోహియగు హనుమంతునిఁ జంపుట రావణునికెంత? సహానమే. లేకున్న జంభాసురాది దిక్పాలుర శిక్షించిన రావణుని చంద్రహాసము సహించియుండునా?

భీము—(కోపమభినయించును.)

హను—(తనలో) ఇదియేమి యాశ్చర్యము! పండ్లుగిటంపుచున్నాఁడు. నేత్రములు రక్తిమ నొందుచున్నయవి. అధరము గొరుకుచున్నాఁడు. కపోలములు చెమ్మటపట్టుచున్నయవి. కనుబొమలు ముడివడుచున్నవి. ఈ వికారము ముఖమందలి కోపారంభము చెప్పక చెప్పుచున్నయది. నాపైఁబడునని యనుమానమగుచున్నది. అయినను నదియుఁ జూచెదఁగాక.

భీము——(కోపముగ) ఓరీ! దుష్టమర్కటమా! లంకాపురీనివాసులగు వీరభటులసారము బాగుగ గుర్తెఱింగిన బాహుబలముగల యా మహావీరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. అట్టి మహావీరస్తవమునందు వినినదంత యు వ్యతిరేకముగ భాషించుచున్నాఁడవు. ఇట్టి విపరీతసంభావణానే యునీవు మహాపాపివి. ఇట్టి నిన్ను మననీయఁదగదు. కావున నీ వాల ముంబట్టి గిర గిరఁద్రిప్పి నేలంగొట్టి నిను మట్టుపెట్టెదను చూడుము. (అని వాలము నెత్తఁబోవును. కదలకుండును)

(తనలో) ఏమి యాశ్చర్యము! నాబలంబంతయు నీవాలము నెత్తఁ జాలకుండెనే! చూడ నీతఁడొక మాయావివలె నున్నాఁడు. (లేచి ప్రకాశముగా) ఓరీ! నీవు నను వంచింపవచ్చిన మాయరక్కసుఁడ వని యిప్పుడు తెలిసికొంటిని. బకాసురునియింటికి నిన్నతిథిగ నిప్పు డే పంపెదను చూడుము. అదిగో ఆసాలముం బెరికితెచ్చి దానిచే నిను మోది చంపెదను. (అని తెరలోని కఱుగును)

హను——(తనలో)నాపరీక్షించుట చాలును. ఇంక వీనింబ్రసన్నునిఁజేసెద గాక. నిజస్వరూపము దాల్చెదను (అని తెరలోనికరిగి నిజరూప మునవచ్చి కూర్చుండియుండును)

భీము——(తెరలోనుండి) ఓరీ నిశాటా!

గీ॥ మాయవేషంబుదాలిచి ♦ మహిలతయహుని
సచ్చరిత్రంబు మృషయంచు ♦ ముచ్చటించు
నిన్ను నీవటభూజాన ♦ నిహతుఁజేతు
హనుమపదపద్మములయాన ♦ గనుమి యిపుడె॥

(అని యొక చెట్టుతోవచ్చి నిజరూపమునమన్న హనుమంతునిఁ జూచి) ఇదియేమి? హనుమంతునవలెఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు! నిజమా లేక యిదియు నీరక్కసిమాయయా! (వినుట నభినయించి) ఆహా! అశరీరవాణి యేమనుచున్నది! నిజముగ నంజనీతనయుండా! (వృక్షము పారవైచి) అయ్యో! యెంతపనిచేసితిని! (సమీపించి)అన్నా..

హనుమన్నా! క్షమియింపుఁడు. నాజన్మంబు ధన్యతనొందె. (పాదాక్రాంతుఁడై)

ద్విపద

జయ దయాపాథోధి ♦ జయ పుణ్యమూర్తి!
జయ దశదిగ్వ్యాప్త! ♦ సాంద్రసత్కీర్తి!
జయ దీనపోషణ! ♦ జయసత్కృపాంగ!
జయ జయ శ్రీరామ ♦ చరణాబ్జభృంగ!
జయ జితదైతేయ! ♦ సన్మునిగేయ!
జయ భక్తఫలదాయి! ♦ జయ యాంజనేయ!

క॥ అపరాధిని దురితాత్ముఁడఁ
గపటమతిఁ జడుఁడఁ గన్న ♦ గానక మీకే
నపచార మొనర్చితి నఁ
గృపతో మన్నింపఁగదవె ♦ కేసరితనయా॥

హను—(గ్రుచ్చియెత్తి) తమ్ముఁడా! నీశక్తిసామర్థ్యంబు లెఱుంగఁగోరి యిట్లొనర్చితిని. నాయందు నీకుఁగల యవ్యాజప్రేమము దెలిసికొంటిని. సంతసమయ్యె. నీ కిష్టమేని గోరు మిచ్చెదను. దుష్టులగు దుర్యోధనాదులతోఁ బోరుకల్గినయెడ నీపక్షమున నిల్చి నీకు జయంబు చేకూరఁజేసెదఁ, గావలయునా?

భీము—మహాత్మా! తమయంత మహాశక్తివంతులము కాకున్నను దుర్యోధనాదుల నిర్జించుటకుఁ దమవంటివారికి శ్రమనియ్యనక్కరలేదు. అయినను నట్టిది సంభవించినఁ దామాసమయమున మా విజయము నుకోరుచు నటనిల్చి సంగరప్రదర్శనమును గాంచఁగోరెదను.

హను—అట్లయిన నర్జునునిరథకేతనమున నిల్చియుండెదఁగాక.

భీము—మహాప్రసాదము. ధన్యులము!

హను—ఇంక నీకు సౌగంధికములున్న జాడలఁ దెలుపవలయునా?

భీము—మహాప్రసాదము! (అని చేతులుజోడించి నిల్చును)

హను—(చూపఁజేయిచాచి) ఇక్కడికిఁ జక్కఁగ నుత్తరమునకుఁ బోవఁ బోవ రజతాచలంబొండు గన్పడియెడి. ఆపైఁ గొంత దవ్వరిగితివేని,

సీ॥ రజతకాంచన నవ ♦ రత్నక్లిసంకలితమౌ
సాలగోపురధామ ♦ జాలకములు
లాలితాగణ్య క ♦ ళ్యాణ సంపదల కా
ధారంబగు నవని ♦ ధానములు
వలనొప్పు పుష్పక ♦ ప్రతిమానతఁ మించు
నానామణిస్యంద ♦ నప్రతతియు
శతధృతికైన నెం ♦ చఁగరాని ఘనబలో
న్నతులగు యక్షాధి ♦ నాయకులును
గలిగి భూలలనామణి ♦ పొలుపు నిలుపఁ
బెట్టికొనినట్టి పాపట ♦ బొట్టొయనఁగ
నమరు నగభేది పుటభేద ♦ నమునకన్న
రమ్యతరమైన యలకాపు ♦ రం బొకండు॥

అప్పట్టణంబునకు శౌర్యాటోపుండును దినరాజతేజోవిరాజితుండును, నరిభయంకరుండును, గఱకంఠపరమమిత్రుండును నగు కుబేరుం డధిపతి. అతండు విహారార్థము బహువిధఫలవృక్షతరులతావితానంబుచే నతిరమణీయంబగు నొక యుద్యానవనంబు నిర్మింపఁజేసె. అద్దాని మధ్యంబునఁ గాసారంబొండుకలదు. అందీ కనకకుసుమంబులుకలవు. ఆ కొలనికి నలుగడల మహాబలోపేతులగు యక్షదానవగంధర్వకిన్నరులు క్రమముగఁ దమతమ బలంబులతోడ జాగరూకులై కావలియుందురు. వారల నమరంబున సాధించి కమలంబులఁదెచ్చుట కష్టసాధ్యము. కావున దేశకాలపాత్రమ్ములెఱింగి ప్రవర్తించి సఫలీకృతమనోరథుండవగుము.

భీము—చిత్తము. (అని నమస్కరించును.)

హను—విజయోస్తు! విజయోస్తు!

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

చతుర్థాంకము

(ధర్మజ, నకుల, సహదేవుల ప్రవేశము.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా, నకులా!

గీ॥ వనవిహారంబు సేయంగ ♦ జనినయట్టి
ద్రౌపదియు భీమసేనుండు ♦ దడసి రింకఁ
జేరరారైరి ద్విజరాజి ♦ చేరెగూండ్ల
కింక మసలుటకేమొ యూ♦హింపనైతి॥

అదేమోకాని వామభుజంబు వేమూ రదరుచునుండె. ఏమీ!యీ యుపశకునంబులు? అయ్యో! యెంతవలదని వారించినను నావంత యు వినక తాఁబట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్ళని పట్టుబట్టి చని నట్ట డవుల నేగుట్టులపాలైరో గదా? అయ్యో!

నకు—అన్నయ్యా! ఏల మీరిట్లు చింతిల్లెదరు? వనమునం దందందుఁ గల చోద్యముల నేత్రానందంబుగఁ గన్గొనుచు వారిరువురుఁ గడు దవ్వరిగి తిరిగివచ్చుట కొక్కింత యాలస్యంబయి యుండనోపు. అంతియెకాని మఱొండు కారణంబుండదు. దినకరుండు చరమదిశ కరుగుచుండెఁ గాన యింక వారిద్దఱకే మఱలివచ్చుచుందురు,

అయినను జూచివచ్చెద. (కొంతదూరమున కేగి నలుదిక్కులఁజూచి ఆతురతతోఁ దిరిగివచ్చి) అన్నయ్యా! విచారింపకుఁడు. అల్లదిగో, అనతిదూరంబున నొక యరదంబుపై నిర్వు రిర్వెడ కేతెంచు చున్నట్టులఁ గన్పట్టుచున్నది. వారలు మన ద్రుపదరాజనందనియు, ననిలాత్మజుండు నని తోఁచెడిని.

ధర్మ—అట్టులనా? వారలిం కెంతదవ్వున నుండిరో!

నకు—(చూచి) అదిగో యిటువచ్చుచున్నారు—భీమసేనాత్మజుండును, మనద్రౌపదియు.

(విన్నఁబోయిన మోముతో ద్రౌపదియుఁ బుష్పముతో ఘటోత్కచుఁడును బ్రవేశింతురు)

ఘటో—జనకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్భవ! కుమారా! నీతండ్రి యెక్కడ?

ఘటో—తండ్రీ! ఈ కనకాబ్జమును గ్గొనుఁడు.

ధర్మ—(అందుకొని, చూచి, ఆఘ్రాణించి) ఆహా!

గీ॥ అబ్జలావణ్యమును గొనియాడ వశమె
పూవు నెత్తావి నింతని పొగడఁదరమె
భర్మనిర్మితమై సౌరభంబుఁ గనుట
దీని కెనయగుదాని జగానఁ గాన॥

సరియె కాని, నాయనా! మీనాయనయెక్కడ? (ద్రౌపదిం జూచి) అదియేమి? ఏలొకో యాపాంచాలనృపాలునిబాల బాలచంద్రునింబోలు నిటలాలకంబు వ్రేలవైచి తెలతెలఁబోవుచు మది కలంగినతెఱంగునఁ గన్పట్టుచున్నయది. ఏమియుఁ గీడుమూడదు గదా? పాపంబు శమించుఁగాక! (ద్రౌపదినుద్దేశించి) పాంచాల రాజనందని! భీమసేనుండేడ?

చ॥ వలదని పెక్కుభంగులను బల్కిన నీచెవికెక్కనీక పో
వలసినదేయటంచుఁ జలపట్టి గదాయుధుఁగూడి కాననం

బులఁ దిరుగాడఁబోయితివి ♦ హో; పవనాత్మజు నెందుఁబంచితో
తెలుపుము మీరలెల్లఁ జను ♦ డెంచియు నాతఁడురాక యుంటకున్॥

ద్రౌపది—(తలవంచి కన్నీరద్దికొనుచు గద్గదస్వరమున) అనఘా

శా॥ భూనాథా, భవదాజ్ఞఁ గైకొని వనం ♦ బుం జొచ్చి మీసోదరుం
డేనుం బోవుచునుండ మార్గమున మే ♦ మీపుష్పరాజంబు నే
త్రానందంబుగఁ గంటి మట్టినవహే ♦ మాబ్జంబులం దెమ్మనం
గా నాకోరిక దీర్పనెంచుఁ జనియెన్ ♦ గాంతారమధ్యస్థలిన్॥

తానేగుచు నన్నుఁ దమ సన్నిధి కరుగుమని పనిచె.

ధర్మ—అహో! యెంత మోసముపోసఁగె! కుమారా! హిడింబభాగినేయా!

ఉ॥ దానవనాథ! నాయనుఁగుఁ ♦ దమ్ముఁడు భీముఁడు తోడువీడి తాఁ
గానకునేగ హేమసుమ ♦ కాండముఁ గొనితేర; నయ్యెడన్
దానవకోటి దుష్టమృగ ♦ నాథులుఁ గ్రుమ్మరఁబోలు నక్కటా
తానెటు వారలంగడచి ♦ తమ్ముల దెచ్చునో తోఁచకుండెడిన్॥

అచట నేమోసముపొసఁగెనో. లేకున్న దానేల రా నాలసించు?
ఎవ్వరు సాయపడియుండురు? ఇలహా యెంత బహుళంబుగ గల్గె
నో? (ఘటోత్కచుని నుద్దేశించి) అయ్యో, తండ్రీ! నీ వీక్షణం బచ
టికేఁ జని మీతండ్రినిఁ గాంచి యామేలువార్తఁ దెచ్చి నా
వీనులకు విందొనర్పకుంటి వేని నామదిఁగల దిగులు తీరనేరదు. సత్వ
రంబుగఁ బొమ్ము నాయనా!

ఘటో—జనకా!

ఉ॥ పావనమూర్తి! యామినితి ♦ బంధురకీర్తి! భవత్పదాబ్జసం
సేవనొనర్చుచున్ గొలుచు ♦ సేవకుఁ డేటనుండ, నిందిరా
దేవికిభర్తయైన పసు ♦ దేవకుమారకుఁ డాప్తబంధుఁడై
కావఁగఁ దానటుండ భయ ♦ కారణ మున్నదె కల్గనేర్చునే?

యుష్మద్దయావీక్షణంబులే భవత్సహోదరులకు వజ్రకవ
చంబులై యెలంగు. వారలు తమ సన్నిధి నున్నంతవర కాశివిక౦

రుండైనం జెనకంగల్గునా? అయినను తండ్రీ! మీ మానసమునం దను మానము కలదేని యట్టి వాయునందనుం గలయు వనమునకుంజని,

శా॥ ముల్లోకంబులు నెత్తివచ్చినను ని ర్మూలించి మాయయ్య క ల్యాణంబౌనంగూర్చి, కంజముల సౌరభ్యాతిరేకంబుగాందెచ్చి, మా తల్లిం జేయు దభీష్టసిద్ధివడయన్, దండ్రీ మరుత్పుత్రుని మీ కెల్లంజూపి, ముదంబుంగూర్తు నిదిగో నేనిప్డె డిప్పట్టునన్॥

ధర్మ—కుమారా! నీశక్తికి సంతసించితిని. (ఒకదిక్కు చూచి) అల్ల దిగో, నారదమౌనీంద్రుం డిటకు వచ్చుచున్నవాడు. త్రిలోకసం చారిచే మన భీమసేనునిజాడం దెలిసికొని యావలం బోవు టుచితము కావున యొక్కింత యాలసింపుము.

(నారదుండు పాడుచుం బ్రవేశించును)

ధర్మ—(ఎదురేగి) మౌనికులావతంసా! నమస్కారము.

నార—జయోస్తు! జయోస్తు!

ధర్మ—భవద్దర్శనసుకృతంబుచే మదీయజన్మసాఫల్యంబయ్యె. అయ్యు చితాసనము నలంకరింపుడు.

నార—(కూర్చుండి) ధర్మనందనా! ఏల నీవిట్లున్నాడవు? విశేషము లేమి?

ధర్మ—స్వామీ! ముల్లోకంబులం దెల్లయెడలం గలయందిరుగు భవాదృశమునితల్లజులకుం దెల్లంబుగాని విశేషంబులున్నవనుట కల్ల. అట్టి యెడ నెఱుంగనట్లు నన్నడిగెద రేల? అయినను నావలన వినంగోరుదు రేని విశదీకరించెద నవధరింపుడు. నాతమ్ముండగు భీమసేనుండు సౌగంధికకుసుమంబులకేగి యింకను రాడయ్యె. అదియే విషాద కారణంబు. త్రిలోకసంచారులగు తామిప్పుడు "భీమసేనుం డెం దుండె, సేమంబుగనుండెనా?"—యీమేలువార్తంబు నాకెఱింగించి నన్ను సంతుష్టాంతరంగుం జేయవేడెద.

నార—ధర్మనందనా! చింతిల్లకుము. తెల్పెదను వినుము.

మ॥ అవనీనాథ! భవత్సహోదరుఁడు తాఁ • నబ్జాక్షి కిష్టంబుఁగా
ర్ప వనంబందుఁజరింపుచుండ నొకచో • వాతాత్మజుంగాంచి పో
వువిధంబాతనిచే నెఱింగి చని యం • భోజాకరంబుం గనెం
రవి యస్త్రాద్రికిఁ జేరునంత కట నో • రాజన్యచూడామణీ॥

చూచి, యాకమలాకరంబునం గల సుమకాండంబులం గని సంతసిల్లి వానిఁ గొనిపోవుదునని యాప్రాంతఁ గావున్న యక్ష, రాక్షస, గంధర్వ, కిన్నరబృంబుల కధ్యక్షులగు వారల నడుగ వారు తమ యేలికయగు కుబేరుని యనుమతివడసి తీసికొనిపొమ్మని నుడివిరి. అందుల కాతండు: "ఓయీ! యీసరోవరము పర్వతరాజ మధ్యంబునం గల సెలయేరులచే నేర్పడియె. కాన నిది యెల్లర సొత్తుగాని యొక్కనిసొత్తుగాదు. కుబేరుని సొత్తగుట కాతఁడు క్రయమునకుఁ బడసెనా, లేక మొదట తానే దాని నిర్మించెనా? నేను శ్రేష్ఠమైన క్షత్రియవంశజుండనగుట నితరుల యాచింప నొల్ల. క్షత్రియుండు తన భుజాబలమునఁ బరవిత్తములఁగొని యాచకుల కొసంగి కీర్తిచంద్రికల దిగ్భిత్తులఁ బర్వఁజేయును. కావున నేను మీకుబేరుని యాచింపక యీసరస్సునం బ్రవేశించి పుష్పములఁ గొనిపోఁగూడదా యేమి?" అనుచు వారల సరకుఁగొనక నా కాసారముం జొచ్చి సౌగంధికముల గోసికొనుచుండ వారలు కోపించి భీమునితోఁ గయ్యమొనర్పఁ గడంగిరి.

ధర్మ—ఆహా! ఏమి వీనిసాహసము! అటుతర్వాత?

నార—అటుతర్వాత నాబలంబులన్నియు ననిలనందనునిచేఁ బొలియింపఁబడుటయు, నవ్వార్తను హతశేషులవలనఁ దెలిసికొని కుబేరుఁడు తన కుమారుండగు నలకూబరుని సైన్యసమేతముగ మీతమ్మునిపైకి రేపకడఁ బంపనుండె. రణంబు దారుణంబుగ జరుగఁగలదు. కావున నీవు నలకూబరుండు మార్కొనకమున్న,

క॥ అనుజులతో విప్రులతో
దనుజపరికరంబుతోడ • ద్రౌపదితోడన్

జనుమీ, నరనాథ! యనిల
తనయుని జేరంగ నింకఁ దడయక వేగన్ ॥

ఇదియే నాయభిప్రాయము. కర్తవ్యం బాలోచించుకొనుము. ఈమార్గంబునఁజనుచు మీరిచ్చటనుంటవిని మిముఁజూచు కోరిక నిటవచ్చితి. సంతసమయ్యె. నేఁ బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును)

నార—జయీభవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—కుమారా! వింటివా? ఇఁకఁ దృటికాలంబైన నిలుచుండఁజనదు. కావున మనమెల్లరము బోవుదము. నీవు నీదనుజబలంబులఁగూర్చికొని సత్వరంబున విచ్చేయుము. నేనును బ్రయాణ సన్నద్ధుండనయ్యెద.

ఘటో—చిత్తము. అటులనే యొనర్చెద. (నిష్క్రమింతురు)

(బదరికావనమార్గము)

నార—(నడుచుచు) ఆహా! నేఁజేయు నిత్యైకాదశీవ్రతసమాప్తి నేఁడుగదా యొనర్పఁగంటి. ఇఁక ద్వాదశీపారణంబునకు వలయుఁ బరికరంబులఁ జేకూర్చుకొనవలయును. ఇంతవఱకుఁ దండులంబుల సేకరింపఁ గల్గితి. ఇంక నవి పచనంబుసేయ దానిలోనికి శాకంబులును బచ్చళ్ళును నూరుబిండులును, నతిరసంబులును, హయ్యంగవీనంబును, బిచ్ఛిలదధియు నాయత్తపఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపవలసియున్నది. ఆహా! నేఁడుగదా బ్రేవుమనునట్లు తృప్తిగఁ గుత్తుకబంట మెక్కనుంటి. ఇట్టిభోజనంబు తిరిగి యెన్నఁడు లభించునోగదా! ముందేమియాలోచన? (ఆలోచించినట్లభినయించి) ఇప్పుడ గజపురంబునకరిగి రారాజునకీవార్త దెల్పి, ధర్మనందనునకు సాయపడఁ జనుమని యిచ్చకములఁ బల్కివచ్చెద. ఆపైని దుర్యోధనుండే కర్తవ్యంబూహింపఁగలఁడు. దారినడుచుచుఁ దర్వాతసేయునది యోజించెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

— హస్తినాపుర రాజసభ —

[గురు, కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామాదులతో దుర్యోధనుని కొలువు]

సేవ—(ప్రవేశించి) కౌరవరాజశేఖరా! హజారముకడ నారద మహర్షి తమ దర్శనమునకై వేచియున్నవాఁడు.

దుర్యో—(తనలో) ఎక్కడికేఁగినను గ్రొత్తవార్తలఁ గొన్నిటిఁ దెల్పఁగలఁడు. (ప్రకా) సత్వరము తోడుకొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

నార—(ప్రవేశించును.)

దుర్యో—(ఎదురేగి) మునికులతిలకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

నార—మనోవాంఛాసిద్ధిరస్తు!

దుర్యో—ఈ యున్నతాసన మలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) రాజేంద్రా, నీ రాజ్యము సంపదలు క్షేమమా?

దుర్యో—స్వామీ, భవత్కృపాకటాక్షవీక్షణంబున సందఱము క్షేమముగ నున్నారము. త్రిలోకసంచారమూర్తీ! త్రిలోకంబులయందు వింతవిశేషములఁ గలవేని విన్నవింపఁ బ్రార్థించువాఁడ.

నార—కురుకులసార్వభౌమా! అన్ని విశేషంబులకేమిగాని నీకు హితంబగుదాని నొక్కదానిఁ జెప్పెద వినుము.

దుర్యో—అది యెయ్యది?

నార—సీ॥ అలకాధిపతిసుత • కుంభమునకును
గల్గినసంతుగని • కయ్యమొదవె

దుర్యో—కయ్యంబులనఁగ నెట్టి • కారణంబయ్యెది
చెప్పవే యయ్యమీరు • సంశయమాయెఁ జెంద్రి)

నార—కనకాక్షముల నిమ్ము • కనియున్న సిరులన్న
వైరంబువీడఁగ నో • పార్థివేంద్ర)

దుర్యో—కనకాబ్జములనేల ♦ కావలెనంచు నా
పాండుతనూజుండు ♦ వారిఁగోరె

నార—గీ॥ వనవిహారంబుసేయుచు ♦ వాయుసుతుఁడుఁ
గృష్ణయును వనమున సంచ ♦ రింపుచుండ
నొక్క కనకాబ్జమునుగాంచి ♦ యువిద యట్టి
విరులఁదెమ్మంచుఁ గోరె నా ♦ భీమసేను॥

అందుల కాతం డవ్విరుల వారి నిమ్మంచు నడిగె.

దుర్యో—సరిసరి. అదియాకారణము! తరువాత?

నార—తరువాత నేమున్నయది. అవ్వార్తఁవిని కలఁకఁజెందిన మనంబుఁ గలవాఁడై భూసురాళితోడను, పాంచాలితోడను బదరికావనంబుననుండి ధర్మనందనుఁ డిప్పుడె మరున్నందనుఁ గలయఁబోవుచున్నవాఁడు. పాప మా సమరభీకరుండగు నర్జునుం డమరావతీపురంబునకేగి యింకను రాఁడయ్యె. ఇంతకు

ఉ॥ అక్కట యక్షసైన్యనిచ ♦ యంబులు కూ్రరత భీమసేను నే
యిక్కటులందఁజేయునో? మ ♦ హీధవ! యెంతటివీరుఁడైన దా
నెక్కనిపోరనేర్చునె యు ♦ నీ బదిమందికి నొక్కఁడైనచోఁ?
జిక్కదె సర్పమొండు చలి ♦ చీమ లనేకము గూడివచ్చినన్॥

కావున నో వీరాగ్రగణ్యా! నీవేగి భీమసేను విడిపించి కీర్తిచంద్రికల దిగంతములఁ బర్వఁజేయుము. సాటిలేని త్యాగనాథుండవు. నీసమ్ముఖమ్మున లెక్క కెక్కుడగు యోధవరు లనేకులున్నవారలు.

గీ॥ అన్నదమ్ములయం దెట్టి ♦ యలుకలున్నఁ
బరులు తనవారిపై నెత్తి ♦ వచ్చిరేని
నపుడు తనవారిఁ గాపాడ ♦ నర్హ మండ్రు
కాన వారల రక్షింపఁ ♦ గడఁగుటొప్పు॥

ఉన్నది యున్నట్లుఁ జెల్పితి. ఆపైని నీయిష్టము. తల్లికి లేని దయ దాదికేల? నేఁ బోయివచ్చెద. (వెడలును)

దుర్యో—చిత్తము. (లేచి కూర్చుండును)

గురు కృప కర్ణ గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీ నారదమహామునీంద్రుఁ డాడిన వచనంబుల మీరెల్లరు వినియేయుంటిరి గదా? ఇఁక మనము యుద్ధసన్నద్ధులమయి యుండవలయు. రేపకడ పయనంబు సేయవలయు. కావున నేటి కీసభ చాలింతము. మీరేగి మీమీ ప్రయత్నంబులయందుండుఁడు. (లేచిపోవును)

కృపా—(మనమున తనలో) ఓహో, ఇది కడు వింతగ నున్నయది. ఏమీ! దుర్యోధనుఁడేగి పాండవులఁ గావఁజూచునా? నే నమ్మఁజాల.——అయినను ఏనాఁటి కేదియెట్లుల జరుగునో యెవరు చెప్పగలరు? దుర్యోధనుఁడుమాత్రము పాండవులకు సాయపడఁ దలఁపఁగూడదా యేమి! పాండవులకు మంచికాల మాసన్నమాయెనో యేమో! అయినను దాని సత్యాసత్యము లిప్పుడే తెలియఁగలవు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(కర్ణ దుర్యోధనులు ప్రవేశము.)

దుర్యో—(కర్ణుని చేయిపట్టుకొని) శౌర్యధురీణా! రాధేయా! నేఁడు గదా మనకోర్కెలీడేరఁ గంటిమి.

చ॥ కనుఁగొనఁ గౌరవేంద్ర నాదు • కైవడినున్న పరాక్రమాఢ్యులా
యనిలసుతేంద్రనందనుల • నత్యధికంబగు భీతిఁజెందు నె
మ్మనమున హాయిగల్గు, నను • మానము లేదిఁక, నేఁడు భీముఁ డా
ధనదు జెదిర్చె సత్కృపను • తథ్యము తథ్యము యుద్ధభూస్థలిన్॥

వగసాధింపఁ బ్రయత్నించుచున్నంతఁ గాక తాళియన్యాయంబుగ దానినంతయు నటులె సంప్రాప్తమయ్యె. అర్జునుం డొక్కరుండు మిగిలిన నాహవస్థలి వానిని జిక్కించుకొనగు. కావున మన మిప్పుడ నిట

సేనాసమేతులమై చని ధర్మజుని నకులసహదేవులను బొలియించి ద్రుపదరాజపట్టిని పట్టితేవలయు. మంచి తరుణము దొరకినది.

కర్ణ—(క్రోధముతో) ఏమేమీ, కురురాజాగ్రణీ! స్థూలసూక్ష్మంబు లెఱుంగనట్లు బల్కుచుంటిరి. ఏల భీమార్జునుల నట్లు స్తుతింపు చుంటివి? ఛీ!

మ॥ కరముల్ విప్రులపల్లెలం దిరిగి భి ♦ క్షుం బెత్తి దైన్యంబున
న్బరదేశస్థులఁబోలెఁ దామొరులపం ♦ చల్ జేరి జీవించు నా
నరునిన్ భీమునిఁ బెద్దజేసెదరొకో ♦ నామ్రోల, వారన్న సం
గరరంగంబున నాకు లెక్కమె, వడిన్ ♦ ఖండింతు దర్పోన్నతిన్॥

నా యంతటి సాహసప్రతిభగలవాఁడు నీదండఁ గొలువుండ నయ్యర్థమాత్రములంగాంచి మది దిగులందనగునా? ఆపాండవుల సాహసంబులు మీ రెఱుంగకుందురా?

ఉ॥ వారలె శౌర్యసంపద ల ♦ వారిగఁగల్గినవారలైన, నే
పార నెదిర్చినిల్వరొకొ ♦ యాయుధముల్ హరియింపనెంచుచోఁ,
శూరతెఁ జూపరారొ సభఁ ♦ జూడఁగ ద్రౌపదికోకలూడ్చుచోఁ,
బోరఁగలేరొ తమ్ముఁ బుర ♦ మున్ వెడలింపఁగఁడంగుచున్నచోన్॥

కావున నో భూరమణా, సెలవయ్యేనేని నేనొక్కరుండనె చని యా భీమార్జునులకుఁ ద్రిమూర్తులతోడువచ్చినను వారలను నుగ్గునూచంబుగ మ్రగ్గఁజేయఁజాలుదు. ఇప్పుడు,

మ॥ కవలన్ ధర్మతనూజు సంగరమునన్ ♦ ఖండించి పాంచాలి నే
నవలీలన్ గొనితెచ్చి యర్పణముఁ జే ♦ యంజాలుదున్ మీకు...

దుర్యో—(కౌఁగలించుకొని) రాధేయా!

సీ॥ జవసత్వంబు లెఱుంగనే దివిజులన్ ♦ సాధింపఁగా నేర్తు, వీ
భువి సామాన్యులఁ బాండుసూనులను ని ♦ ర్మూలింపలేకుందువే?

నీమనం బెఱుంగనట్లుంటిఁగాని వీరాగ్రగణ్యా! భీతిచే ననుటఁగాదు. నీవంటి శౌర్యాటోపుం డీభూమండలంబున నుండునా? అట్టి నీవు

నాకడనుండ నాకేటి వెఱపు? అకారణంబుగ నీమది నొప్పించినందు లకు నన్ను మన్నింపఁగోరెద.

కర్ణు—(ఉప్పొంగుచు) రాజమార్తాండా! మీయట్టివాని నేనా మన్నించుట? పాండవులఁబోగడుటలు మీవలన వినుటచే జనించిన కోపానలజ్వాలలకుఁ దాళఁజాలక నే నట్లంటిఁగాని మరొక్కటికాదు. మనమింక నిముసంబైన మసలక పాండవవనదహనంబునకుఁబోదము రండు. (నిష్క్రమింతురు)

బదరికావన ప్రదేశము.

(ప్రవేశము:—దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, శ్వత్థామ, కర్ణులు).

దుర్యో—(వెదకుచు నాతురతతో) అంగరాజా! పాండవులెక్కడ? ఇదియేగదా నారదమహాసిందుర్నింద తెల్పిన స్థలము? ముందేగి యుండిరాయేమి? (దూరమునఁ జూచి)

చ॥ అదెయదె నోర్వుమండి రిపు ♦ డల్లదెకంటిరె పాండుసూనులన్
వదలక వెంటనంటి యము ♦ నందనునీల్గఁగఁజేసి తమ్ములన్
జదియఁగఁగొట్టి, తెమ్ము జల ♦ జాయతనేత్రి, సువర్ణగాత్రి, మ
ట్పదకులవేణి, నాజలజ ♦ పాణిసేఁ, బాండుతనూజు రాణినిన్॥

భీష్మ—(కోపముతో) దుర్యోధన! ఏమీ? ఇంతటి దుర్మార్గమా? ఇట్టి దుష్టచేష్టలు నిన్నుఁగట్టి కుడుపవా?

మ॥ ఘనరతరంబగు పాపచయంబులఁ ♦ గొంకక చేసిన నూరకే పో
నేరు నన్యధారుణినొందవె నీపిటు ♦ నెయ్యముఁజూపఁగవచ్చియు ముం
దారయకే కుటిలంబుఁదలంచుట ♦ న్యాయమె భూవర! శత్రుఁడవై
పోరఁగరాదె హుటాహుటినిల్చిన ♦ ముజ్జ్వలకీర్తులెసంగ ననిన్.

ఓ! ఈ దేవజగంబుల నీ చెడుబుద్ధులఁదలంచినమాత్ర, నేమా నిన్నకైన హాని వాటిల్లకుండునా? ఔరా, ఏమి నీ దురహంకారము! నిన్ను నీ వెఱుంగవైతివి!

చ॥ "అరయఁగఁ బాండుసూను లరు ♦ దైన పరాక్రమవంతు లెంతయున్
హరికృప వారిపట్లఁ గల, ♦ దా రణవీరులఁ గెల్వ నేరికిన్
దరమగు, వీరిలోన నిది ♦ తప్పని చెప్పఁగలాఁడు లేఁడొ" యం
దురు జనులెల్ల; మమ్ము టుల ♦ దూరులఁ జేయుఁ దలంపఁబోకుమీ!

మా యపకీర్తిఁ బాయఁజేయుటకయిన మానుషులఁ జెవినిడి, యు
వ్వడువున నడిచిన బాగుపడఁగలవు. కాదేని నీ దుష్టచతుష్టయ
ముతోడ నీ చతురంగబలంబులు గలనిఁ బొలియఁగలవు. (అని
యొకపుల్ల విరిచి వైచును.)

కర్ణుఁడు—(కోపముతో) శంతనతనూభవా! శత్రుపక్షపాతీ!

చ॥ వెఱపొకయింతలేకిటుల ♦ వెంగలిపల్కులఁ బల్కెదో నె? యం
దఱికిని దాతనంచు మదిఁ ♦ దట్టిన గర్వముతోడ నేనియుం
దఱ మము సడ్డసేయు కన ♦ ధర్మమె పో, హితశత్రులంచు మి
మ్మెఱుఁగమె, పాండవేయులన ♦ నెక్కుడుగాఁ బడిచత్తురెప్పుడున్.

కావున,

ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యమ ♦ పాంసనుఁడుండిన నెంతమాత్రము? భూ
మండలిలోన మమ్మెదిరి ♦ మార్కొనఁజాలిన వీరుఁడున్నె? ఛీ!
భండనమందు నిల్చినను ♦ పాండుసుతుల్ పడు పాట్లుఁజూతు, వే
దండపురాధినాథు దరిఁ ♦ దత్తరమందుచుఁ బల్కనయ్యెనే?

ఆచార్యా! సంగరరంగంబుననిల్చి రిపుసంఘంబుల నిర్జించుటయో లేక వారి బారిఁబడుటయో శూరునిదారి. అటుగాక,

ఉ॥ కేలను బాణముల్ దొడిగి ♦ క్రిందు వదనంబున నిల్చియుండఁగా
నేల? విరోధిసైన్యముల ♦ నెక్కుడుగాఁ దలపోసి కుందఁగా
నేల? శరంబులన్విడిచి ♦ యిప్పుడె చావఁగరాదె? యొప్పమిన్
బోలును గాజులందొడిగి ♦ మూలవసింపఁగ స్త్రీలపోలికన్ ॥

అశ్వ—ఒరే, వ్యర్థప్రలాపీ! ఏమేమీ? (దుర్యోధనునిఁజూచి) కురురా

జాగ్రణి! ఆసూతపుత్త్రుఁ డెట్లాడుచున్నాఁడో చూడుము. ఆనీచుఁ డిట్లు ప్రేలుటకు,

చ॥ కల దొకతప్పు నీయెడను, ♦ గౌరవవంశపయోధిచంద్రమా
ఖలుఁడగుసూతపుత్త్రునకు ♦ గాదిలిమిత్త్రుఁడవై మెలంగుచుం
దులువలనంబుచే నతఁడు ♦ తోఁచిన యోచనలెల్లఁ దెల్ప, గే
వల మవి వేదవాక్యములని ♦ భావమునం దలపోయుచుంటచేన్॥

ఇదియే నీపట్లఁగల నేరము. కాని,

ఉ॥ రంగగుమైత్రి నాతఁ డను ♦ రక్తిమెలంగుచు నచ్చఁబల్కు తా
సంగరరంగమందు నినుఁ ♦ జావఁగఁ జేసెదనంచు నాత్మ ను
ప్పొంగుచునున్నవాఁ డతని ♦ మోసమెఱుంగవు; పేనిఁగాంచు మీ
యంగిటియందు బెల్లమును ♦ నాత్మవిషంబుగలట్టివానిఁగన్॥

నిన్నిట్లుచేయుదునంచుఁ గంకణము గట్టియున్నవాఁడు. అదియు నంగాక,

చ॥ కదనభిబంటువోలె, ఘన ♦ కార్ముకముం బడిఁ గేలఁ బూని తాఁ
గదనముసందుసిల్చి నినుఁ ♦ గయ్యముసన్ గదియించి, మించి రా
మొదలు పారిపోవఁగల ♦ మేటిసుమీ మనసూతపుత్త్రుఁ డో
సదమలగాత్ర! యీ ఖలుని ♦ సాహస మెన్నఁ డెఱుంగకుందుమే॥

మఱియు, నీ దుష్టుండు భవత్సామ్రాజ్యమునకుఁ దోఁచినధూమకేతువు [illegible]నున్నవాఁడు. కౌరవరాజేంద్రా! దుర్యోచనల మాని పాండుసూనులకు సాయము సేయుంజనుఁడు. లేదేని యారాధేయునితోనే నీ బలంబులన్నియుఁ గలనిఁబోలియుఁగలవు. ఇది నిశ్చయము.

కర్ణుడు—ఓరీ! [illegible]! వాచ్యూరా!

గీ॥ మాటిమాటికి బుద్ధి చెడఁదోడ్రినఁ ♦ బోయి, శంత
నాత్మజుండాడ లెక్కసే ♦యుంగనైతి

నీవునట్టుల వదరిన ♦ నీదునాల్క
చీలికలొనర్తు చూడు నా ♦ సితకరాసి॥

(అని కత్తిచూపి) మఱియు,

ఉ॥ నీవననెంత మాట, ధర♦ణీపతి తావినుచుండ నోర నీ
ఛావము నీవెఱుంగకయె ♦ పల్కెదు; నాకరవాలధార నీ
జావఁగ నేయకున్న నర♦జన్మమె నాదిఁక పేదబాఁపఁడ!

(అని పైకి దుముకును.)

అశ్వత్థా—ఓరీ సూతపుత్రా, కౌరవవంశనిర్మూలకారణా!

పోవకుమెందు, రమ్మ, నినుఁ ♦ బుచ్చెద నిప్పుడె కాలుపోలికిన్॥

(అని యెదుర్కొనును)

(కర్ణుని దుర్యోధనుండును, అశ్వత్థామను కృపాచార్యుఁడును పట్టుకొందురు)

దుర్యో—తగదు.

శశివదనావృత్తము:— వినుమిటు మిత్రా

కృపా—వద్దు ... ... చనదిటు పుత్రా
కర్ణ—తాళుము ... ... విన నిఁకఁ దుర్మతున్
అశ్వ—వదలుము ... ... దునిమెద పీనిన్
కృపా—అయ్యో, ఏలమీరిట్లు తగవులాడెదరు. (ఒకదిక్కు జూపి)

అల్లదిగో,

ఉ॥ కొండకునుద్దియై తనరు ♦ ఘోరశరీరముఁ దాల్చినిల్చె, వే
దండపురాధినాథ! యదె♦దానవరాట్కులజుండు, గండభే
రుండపతాకముంగల మ♦రుత్తనయుండగు భీమసేనుపు
త్త్రుండు ఘటోత్కచుండనెడి♦దోర్బలశాలినిఁ గాంచుఁడల్లదే.

చూడఁగా నాతం డియ్యెడకే వచ్చుచున్నట్టులున్నయది. వాని నెదుర్కొన హరిహరబ్రహ్మాదులకైనఁ దరమగునా? ఈ కర్ణుని సాహసం బెంతయోకలదు. కాని యొకదానిఁ దెల్పెద వినుము.

క॥ తనబలిమి, పరులబలిమియుఁ
గనుఁగొన కెవ్వాఁడు పోరఁ◆గడఁగునొ వాఁ డో
మనుజేంద్ర! యోటువడుగా
కని జయమెన్నండుఁ గాంచ◆నగునే ధరణిన్॥

పాండవుల కిప్పట్టున దండియగు రాక్షసమండలి యుండగా నుండె. మన మిప్పుడు వారితోడఁ బోరి జయంబు వడయుటకల్ల. అదియుఁగాక,

ఆ॥ వె॥ కినుక తోడ వారు ◆ జెనకిరా నిన్నెందు?
వారితోడ నీకు ◆ వైరమేల?
పార్థివేంద్ర, సైన్య◆వర్గంబుతోఁ బురిఁ
దిరిగి చేర నెంచి◆తేని వినుము॥

చ॥ పడుచుఁ దనంపు బుద్ధులను◆బాయఁగఁ జేయుచుఁ బాండవేయులన్
దడయక చేరు టొప్పదియు◆తప్పని తోఁచిన నెల్లరిట్టి కా
రడవులనుండ కింక వెస◆హస్తిపురంబును జేరు టొప్పగున్
జెడుగులు రాక యుండఁ బురి◆జేరఁగ నీమది నెంచియున్న చోన్॥

మఱియు, మన యీ మర్మంబులఁ గనెనేని యాదనుజేంద్రుండు మనల మననీయఁడు. కావున వేగ వెడలుట మేలు.

కర్ణుడు—ఔరా! ఏమి మీ రణశూరత! చాలు! చాలు!

ఉ॥ కూరలు నూరు బిందులును ◆ గోరసమన్నము నూరుగాయలున్
బూరెలు పూరణంబులు న◆పూపము లప్పడముల్ చెలంగఁగాఁ
బారణ సేయఁగాఁ దగిన◆ప్రౌఢులుగా కల భండనంబునన్
బోరొనరింపఁ జాలుదురె ◆ భూసురవర్యుల షేమెఱుంగమే?

మఱియు నో పిఱికిబాఁపఁడా!

చ॥ అడఁగొ ఘటోత్కచుండనుచు • నత్యధికంబగు భీతిఁ బల్కఁగా
జడియుదురో కొ, యుద్ధమునఁ • జక్కడఁగింపనె ధర్మనందనున్
మడియఁగఁ జేయఁజాలరో • మాద్రికుమారుల, భీమసూను, నీ
గడియను బాండవేయులనఁ • గాఁ బడిచచ్చెడు మీర లౌనన్॥

అటులఁ జేయనైతినేని మీరెల్ల రప్పుడే నగియెదరుగాక.

కృపా—రాధేయా!

చ॥ వెఱపొకయింతలేకిటులఁ • బ్రేలుచునుండఁగఁజెల్లె ధారుణీ
శ్వరుకడఁ, బాండవేయులకుఁ • జాలుదె? వారికి నీకుఁ బోల్పఁగాఁ
గరిమశకాంతరంబు, మఱి • గాండివి కీడగువాఁడె లేడిటన్
గురుతుగ నీకు రాక్షసున • కున్ దృఢమేసుసమాన మిద్ధరన్॥

మఱియు, భీముని సాహసప్రతిభ కాబకహిడింబాదినక్తంచరులే సాక్షి. ఫల్గునుని బాహుపరాక్రమంబునకు ద్రుపదరాజసత్కృత మత్స్యయంత్రంబే సాక్షి. కావున మన మాఘనులఁ జెనకఁగలుగుదుమా? ఏల నీ యోధవరులందెల్ల ధీరుండనని మిగిన పనులకు దారిఁ జూపెదవు? కాదన్న వారలఁ గరువఁబోవుచు లజ్జాభయంబులుమాని నీవిట్టులఁ బల్కుచుంటివి. నీ పలుకు లీభూతలపతి విశ్వసింపుచుండె నని యిట్లాడుచుంటివి కాఁబోలు? మా మాటల నిసుమంతైన వినవైతివి. ఆ ఘటోత్కచుండె నీకు బుద్ధిఁగఱపవలెఁగాక! మేము చెప్పిన వినియెదవా?

గీ॥ నేరనటువంటిపనులకు • బారలిడుచు
బరుగువారినవాఁడు తా • భంగపడఁడె?
యీఁత నేరనివాఁ డేఁట • నీఁదులాడఁ
బోవ నిటను వడి మున్గి • పోవకున్నె?

కాని బుడుతఁడు చెడుదారి నడుచుటఁ జూచి, పెద్దవాఁడగువాఁడు వాని వద్దనుట ధర్మము. కావున,

—మత్తకోకిలలు—

నీతిమాలిటు పాండుసూనుల ♦ నీవెమర్పఁగఁబోవుటల్
భీతిఁజెందక పర్వతేంద్రము ♦ బిట్టు డీకొన నెంచుటల్

కర్ణుఁడు— చేతగాకిటు నీతులేటికిఁ ♦ జెప్పఁజూచెదు, నీచ! వే
నేతిముద్దలు మ్రింగుబాఁపలు ♦ నేర్తురే యని నిల్వఁగన్.

అశ్వ— ఓరిమూర్ఖుఁడ! కూడదంచును ♦ నొప్పఁబల్కినవారలన్
దూరనాడఁగఁబోయెదే, మదిఁ ♦ దోఁచదయ్యెనె నీకు ఛీ!

కర్ణు— ఏమీ, చండాలా! ఏమంటివి? మూర్ఖుఁడనా?
పారుఁబోత! వడిన్ సనుమ్ గర ♦ వాలముంగొని కూల్చెదన్.

అశ్వ— ఒరే, వ్యర్థప్రలాపా!
ధారుణింబడఁ ద్రొక్కనేసెదఁ ♦ దాకుమీ నను నీయెడన్.

(అని తన్నును)

కర్ణు— ఓరీ, నీచా! ఇదిగో కాచికొమ్ము. (కత్తి సారించును.)

అశ్వ— ఓరీ, చండాలా! సూతపుత్రా, ఇదిగో నా వ్రేటు గాచికొమ్ము.

(అని కత్తుల నిర్వురు సారింతురు)

దుర్యో— ఆహా! ఇది తప్పి వచ్చినది. (విడఁదీయుచు) గురునందనా! అన్నియుఁ దెలిసిన నీవిటులొనర్చుట ధర్మమా?— రాధేయా! ఇదియేమి! ఏల నీవిట్లు పోరఁదొడఁగితివి? నే నొక్కటి వక్కాణించెద వినుము.

ఉ॥ క్షితిఁ జెడిమంది కూడదను ♦ చెయ్దము సేయఁగఁగూడ దెన్నఁడున్
గుతుకముమీఱ శాత్రవులఁ ♦ గూల్చిన వీరె సెబాసటండ్రు; లే
కితరమైనచో, "నటుల ♦ నేయఁగుఁగా కపు డేను తెల్పినన్
మతిని దలంపనందు కిద ♦ మంచిఫలం" బని గేలిసల్పరే?

ఈ మహాత్ముల మాటలెన్నియో గలవు. కావున నో రాధేయా నా పలుకుల కించెంతమాత్రమును దొలఁగినదువకుము. (రణమునకు దొరకొనుమని కనుసన్నఁ జేయును.) అందఱము బోవుదము రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు) (తెఱపడును)

ఇది చతుర్థాంకము.

భీమప్రతిజ్ఞ

పంచమాంకము

బదరికావన ప్రదేశము.

[ధర్మజ, నకుల, సహదేవ, ఘటోత్కచ, ద్రౌపదుల ప్రవేశము.]

ధర్మ—(భేరీనాదంబు నాలకించి) కుమారా! ఘటోత్కచ! ఆధ్వని యేమై యుండును? ఎందుండి వినవచ్చుచున్నది? కారణ మేమియో గన్గొని రమ్ము.

ఘటో—(దిక్కులు పరికించి) తండ్రీ! అది రణభేరీనాదము. చూడ నిది మీర లొంటరిగనుంటఁ దెలిసికొని,

చ॥ తెలి విదియంచు నెంచి పగదీరఁగఁ బోరొనరింప నిప్పు డా
కురుపతిసేనలెల్ల నిటకుం బరతెంచెడు సప్తసింధుల
బరువడి నేకమై పొరలి వచ్చెడు మాడ్కిని...

ధర్మ— ...హా కుమార! యే
దరిగల దింక? నామనము తత్తర మందుచునున్నది నక్కటా!

హా! తమ్ముడా! భీమసేన! వల దనిపలు తెలుఁగులఁ బల్కినను న రకుసేయక సరసిజాక్షితోడ నడవులకు వెడలుటచే మన పుట్టియిడు మల గుడువనయ్యె—అయ్యో! అర్జునా! నీవిందున్నయెడ మాకిట్టి

యిక్కట్టులు ప్రాప్తించవుగదా!—కుమారా! ఎంతటి కార్యము మొదవె!

చ॥ ధనదుని చేతఁజిక్కె నట ♦ తమ్ముఁడు భీముఁడు సంగరంబునన్
సున మిటఁజిక్కెనారము కు♦మారక! కౌరవనాథుచేతిలో
నని నెదిరించి నిల్వఁగల♦మా? తెలివెయ్యదియా? మహేంద్రనం
దనుఁ డిపు డుండినన్ మనల ♦ దప్పక రక్షణసేయునే కదా॥

కాని మనకు మనమే కాచుకొంద మన్న మనలోఁ జూచిన,

క॥ చెక్కటఁ గొట్టిన క్షీరముఁ
గ్రక్కుచునున్నట్టి నీవు ♦ కౌరవసేనన్
జక్కడఁగింపఁగ నేర్తువె?
అక్కట కవలైన నట్టి ♦ యర్భకులె సుమీ॥

భీష్మ, ద్రోణ, కృపాశ్వత్థామ, కర్ణాదులన సామాన్యులరా? వారలా సురలతోడనైనను దురమొనర్చి మెప్పొందినవారలు. మఱియు, ధార్తరాష్ట్రులును, సోమదత్తబాహ్లికులును జగద్విఖ్యాత బాహుబల పరాక్రమవంతులు. శకుని, భూరిశ్రవస్సైంధవాదు లా మకరాంక వైరినినైన మార్కొనఁ జాలుదురు. ఇట్టి బలియురతోడను, తక్కిన యోధావళితోడను మనమేరీతిఁ బోరొనరింపఁగలము? అయ్యో! ఇంకెయ్యది తెలివు? దాయఁగట్టిన గొఱియలమైతిమి గదా.

ఘటో—(మేనువిరచుచు, మీసలు వడివేయుచు) తండ్రీ! తలచిన వీరు నీకు లెక్కయా! వీరలకై

శా॥ ఈమాడ్కిన్ దలపోయనేల? యాట యు♦ద్వృత్తప్రతాపాఢ్యుఁడౌ
భీష్ముం డిప్పుడె వచ్చు యుక్తతతులన్ ♦ బేరాజి నోడించి; నే
భూమిన్ గూల్చెద వీరెమార్కొను నెడన్;♦ బోఁదోఁ లెదన్ గానిచో
నేమీ, ఘల్లనుడేల? చాలనొకొ, నే ♦ నీ ముప్పు దప్పింపఁగన్॥

మీరావంతయు సందియం బందకుఁడు. ఈకురుబలంబన నెంత?

వీరికిం దోడుగ నీరేడులోకంబు లేకమైవచ్చినను నేఁగెల్వఁజాలనా? తండ్రీ! మజ్జనకునిప్రతిన నేనెఱుంగుదుంగాన,

క॥ పలుమాటలేల వినుఁడీ
కలని సుయోధనునిఁ జంపకయె నేవానిన్
బలిమిన్ గట్టియుఁ ద్రౌపద
జలజంబులచెంత నిలుపఁజాలుదు నిపుడే॥

అటుల నేఁజేయంజాలనైతినేని, నను భీమసూనుండని పిల్వకుఁడు. ఇకనైన మీసందియంబుడిగి నన్నంపవేఁడెద.

ధర్మ—కుమారా! నీవట్లనుటచేఁ నొక్కింత ధైర్యంబూని నిన్నొంటిగఁ బంపఁ దలంపుఁగలిగె. మంచిది. మేమెల్లరము ద్రుపదరాజాత్మజం గాపాడుకొనుచు నీకు సహాయులమై వెనుకనుండెదము. కావున నీవుచని విజయుండవుకమ్ము.

ఘటో—తండ్రీ! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—పుత్రా! విజయోస్తు! విజయోస్తు! లెమ్ము. సత్వరమ్మున సమరమ్మున విజయలక్ష్మిఁ జేకొమ్ము, పొమ్ము.

(యవనిక పడును.)

(ఇరువురు గంధర్వులు ప్రవేశము.)

మొదటివాఁడు—అన్నయ్యా! ఈ మహారణ్యమధ్యంబున నిచట చిట, పట పట ధ్వనులు మ్రోయుచున్నవే! ఎక్కడ? ఏకారణముచేత?

రెండవవాఁడు—తమ్ముడా! ఇప్పుడిమ్మెడఁ బాండవులపైకిఁ గౌరవ సైన్యంబులు దాడివెడలి రాఁగా, భీమసేనాత్మజుండగు ఘటోత్కచుండు ధర్మరాజానుమతంబున వారలపైఁబడి ఘోరయుద్ధంబుఁ జేయఁబోవుచున్నవాఁడు.

మొదటి—అట్టులనా! అటులైన మనమటకేగి యాయుద్ధమునఁ జూచి వత్తమా?

రెండ—చూడవచ్చునుగాని, మన మర్యాద నెక్కుడు జాగ్రత్తగనుండ వలయు. పోవుదము రమ్ము.

(ఇరువురు ముందుకునడిచి)

రెండ—తమ్ముడా! అల్లదిగో చూడుము! అదియే రణరంగము. ఆకన్పట్టునదియే కౌరవసేన. ఈతండే ఘటోత్కచుండను రాక్షసవీరుండు. ఇప్పుడే యుద్ధమారంభమైనట్టు లున్నయది. కావున మనమిచ్చోట భద్రముగ నుండవలయు.

మొదటి—అన్నయ్యా! అసంఖ్యాకులగు నాకౌరవభటుల నీరాక్షస వీరుం డొక్కరుఁడు సమరంబున సమయింపఁగలడా?

రెండ—తమ్ముఁడా! నీ వెంత వెఱ్ఱివాఁడవు? ఆతనిశక్తి నీవెఱుఁగవు.

ఆ॥ వె॥ కురుబలంబు లెంత ♦ విరివిగా నుండిన
రాక్షసునకు సాటి ♦ రావుసుమ్ము
గులకరాలు గంప ♦ కొలఁదియుండిన, వన్నె
వాసి కొక్కరవకు ♦ తీసిపోనె?

కావున నీవట్టుల సందేహింపఁబనిలేదు. దానినిజం బిప్పుడే కని యెదవుగాక!

("కో" యని ధ్వనివినఁబడును)

రెండ—తమ్ముఁడా! చూచితివా?

ఉ॥ సింగము క్షుద్వ్యథార్తిమెయిఁ ♦ జెచ్చెరదాటుచు నేఁగియేఁగి సా
రంగచయంబుపైఁబడి క♦రంబు హుటాహుటి నప్పళించుభా
తిం గడు నుగ్రుఁడౌచుఁ బర♦తెంచెడు కౌరవసేనపైకిఁ బో
రంగ ఘటోత్కచుండనెడి ♦ రాక్షసవీరుఁడు, చూడు మాతఁడే॥

ఆహా! ఏమీ! ఆఘటోత్కచుండు కౌరవసైన్యంబుల నెదు రొక్కఁడె నాసిధారకుఁ దాళఁజాలక యేలీల యాసేనలెల్ల బరువిడుచున్నవో చూడుము.

("పోకుఁడు, పోకుఁడు" అని ధ్వని వినఁబడును)

కంటివా! ఆపారుఁబోతులు వెన్నిచ్చి పారుచున్నంత నారక్కసుండు వారి వెంటనంటి "పోకుఁడు, పోకుఁ"డనుచు వారిపై నంపవృష్టిఁ గురియించుచున్నవాఁడు—అయ్యో! పాప మా సేనలెల్ల నెట్లు చెల్లాచెదరై పోవుచున్నవో చూడుము.

("కావుము, కావుము" అని ధ్వనివినఁబడును.)

వింటివా! ఆరాత్రించరునిధాటి కోర్వఁజాలక నా సేనలెల్ల "కావుము, కావు"మని కర్ణుఁ డున్నయెడకుఁ బరువులిడుచున్నవి. చూడుము—అన్నన్నా! ఆఘటోత్కచుండు కర్ణునిఁగూడఁ దాఁకుటకై వాఁ డున్నయెడ కరుగుచున్నవాఁడు. కావున మనమును నచ్చోటికేఁగి, యాపర్యవసానము గనుఁగొనియెదము రమ్ము.

(నిష్క్రమణము) (ఇది విష్కంభము)

(కర్ణ ఘటోత్కచుల ప్రవేశము.)

ఘటో—ఓరీ సూతపుత్రా! శూరశిఖామణులగు మాయయ్యలకును మీకును నెడతెగని పగలు గలిగియుంటచే సమయము దొరకినదని యొంటరిగనున్న ధర్మరాజాదులపైకి సేనానాయకుఁడవై వచ్చితివి కాఁబోలు. ఇట్టి కృత్రిమకార్యములకుం దగినఫలంబు నందెదవుగాక! నేనును తరుణంబు దొరకిన కురుబలంబుల బరిమార్చి ధర్మనందను రాజ్యాధిపునిగఁ జేయింతుననియుఁ దలంచుచుంటి. అందులకు మంచితరుణము దొరకె. రమ్ము.

మ॥ సమరంబందు నినున్ వధించి శకునిన్ ♦ జక్కాడి దుశ్శాసనున్
జము మ్రోలన్ వడినిల్పి కౌరవపతిన్ ♦ మర్దించి సైన్యంబులన్
సమయంజేసి యజాతశత్రుని నికన్ ♦ ♦ [illegible]
మును నేఁబట్టితి రమ్ము రమ్మ నృపు నిన్ ♦ [illegible] సూతాత్మజా!

కర్ణు—ఓరీ, వ్యర్థప్రలాపా! నాసాహసం బీవెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ ఓరి నిశాట నీవిటుల ♦ నుబ్బుచుఁ బల్కఁగనేల? చూడు నా
శూరత; నింక మీరెటకుఁ ♦ జొచ్చిన నిన్వధియించి, ధర్మజుల్
ధారుణిఁగూల్చి యాకవల ♦ దర్ప మడంగఁగఁజేసి, ద్రౌపదిన్
ధీరతఁబట్టి మాకురుప♦తిన్ గడు సంతసమందఁ జేసెదన్॥

ఘటో—ఓరీ, దంభప్రలాపా! నీవంతటి సాహసివగుదువా? అట్లయిన యుద్ధరంగమునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(పారిపోవుకర్ణుని తరుముకొని పరుగిడుచు ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును. కర్ణుఁడు పారిపోవును)

ఘటో—(తెరలోనుండి వచ్చును)

శా॥ ఓరీ! పోవకు సూతపుత్ర! నిలువి♦యొక్కింత; యాతండె నీ
రారాజో గద, పిల్వు మాతని, వడిన్ ♦ రక్షించు నిన్నిప్పు డో
ధీరమ్మన్య! సతంబు మంత్రముల బో♦ధింపంగఁజాల్ నిన్నుఁ దా
నీకీర్తిన్ విడనాడఁజూచునొకో? ధా♦త్రీశుం డదాక్షిణ్యుఁడై॥

(అని తరుముకొని తెరలోనికి పోవును.)

శకుని—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఘటోత్కచుఁడు కర్ణుని నామావశిష్టునిఁ గావించి, మమ్ము బరిమార్చుటకుఁ గాఁబోలు నీదెసకే వచ్చుచున్నాఁడు. దైవమా! ఏమిసేయుదు? అయ్యో!

మ॥ కనుగొంటే కురుసైన్యసంహరణదీ ♦ క్షాత్మ్యుండు, దైత్యేభ్యుఁ డో
జననాథాగ్రణీ! సూతపుత్రుకు వడిన్ ♦ జక్కాడి, తా భీకరా
ననుఁడై వచ్చు; నికేను నిల్వగలనా? ♦సన్నాచి యాసించునిన్
దునుమాడన్ జనుదేరవే కురుపతీ! ♦ దుర్వారశౌర్యోన్నతీ!

(ధ్వని వినఁబడును) అయ్యో! మిక్కిలి సమీపించుచున్నాఁడు. అతని ముందు నేనిల్వఁజాల. (అని పారిపోవుచుండ)

ఘటో—(పరువిడుచు బ్రవేశించుచు)

ఉ॥ ఏలతొలంగెదో శకుని! ♦ యిట్లొనరింపఁగ నీతియౌనె, భూ
పాలుఁడు మేనయల్లుఁడు, స♦భాస్థలి నీవొనరించినట్టి యా
మేలు దలంచియైన నిను ♦ మేఁకొని ప్రోవఁగ రాఁడె? ని న్ననిఁ
దూలఁగఁజూచువాఁడె? ఘన♦దోర్బలుఁడే వడిఁ బిల్వ మాతనిఁ ॥

ఓరీ! దుష్టబుద్ధీ! నీశక్తిసామర్థ్యంబులఁ జూపుటకు,

సీ॥ వలనొప్ప ఘోరాహ♦వస్థలియౌగాని
ఘలములాడెడు ద్యూత ♦ శాలగాదు
ఖ్యాతికెనెక్కు సం♦గర ఖేలనముగాని
తాతయ్య! మాయాజూ♦దంబుగాదు
పోలుపొంద ఘనశరం ♦ బులుగాని, నీవను
గతిఁ బడ నివి పాచి ♦ కలునుగావు
నలువొంద దానవ ♦ నాయకుల్ గాని మా
యాలుబన్నఁగాఁ బొండ ♦ వులునుగావు

గీ॥ ఔర! యీరీతి వెన్నిచ్చి ♦ పార మేర
యౌనె, పోవకు పోవకు ♦ మయ్య యెందు
పరుగువారిన నిను భంగ ♦ పఱుప కింక
విడుతునని యెంచఁబోకు మె ♦ న్నఁడు దురాత్మ!

(తెరుముకొనిపోయి, తిరిగి ప్రవేశించి దుర్యోధను నుద్దేశించి, కోపముతో) ఓరీ! సుయోధనా! దురాత్మా! కౌరవకులకళంకబడబానలా! ఇంక నీవ చిక్కితివి. దూరమ్మున నిల్చెద వేల? రమ్ము. అల్లదిగో! చూడుము. మీవారల యవస్థలఁ గన్గొనుము.

క॥ వీరలె నీతమ్ములు, మఱి
వీరలె నీమామ శకుని ప్రియుఁడగు కర్ణుం
డారయ వీరెల్లరు జము
బారికిఁ జననున్నవారు ♦ పార్థివచంద్రా!

వీరు నీకుఁ బరమాప్తులు కారా? ఇప్పుడే నీపరాక్రమముఁ జూపి వీరల విడిపించుకొని పోయెదవుగమ్ము—కదల వేమి?

గీ॥ అలిగి వీరల మర్దించు ♦ నవుడుగాక
సమయ మెయ్యది నీపరా ♦ క్రమముఁ జూప?
నిచటి కేతెంచి తెందుల ♦ కిప్పు డిట్టు
లలుక నుంతైనబూనక ♦ నిలుచు టేమి?

పాప మాదురాత్ములు కర్ణ శకును లీల్గిరే! దుర్యోధనా! నీకింక దుర్యోచనలఁ గఱపువా రెవ్వరు? ఇట్టిచెలికాండ్ర నెడబాసి యీవసుధ నెట్లేలెదవు? ఇంకెట్లు మనియెదవు?——

క॥ మును పాండవులను మాయల
ననుపొందఁగఁ గెలిచితనుచు ♦ ననయము విందుఁ
జనవర! యిపుడటు సలుపన్
జనునే? శరమునను గెలిచి ♦ చనవలెసుమ్మా॥

నీదుర్మార్గముల నే నెఱుంగనని తలంచితివి కాబోలు. ఆహా! అట్టినీకిప్పు డిట్టి శాంతగుణంబు నావలనం గలిగె. ఓరోరి!

చ॥ ధరణిప! యుద్ధమందు ననుఁ ♦ దాఁకెదనంచు మదిన్ దలంచినన్
గరిపురిపైసి నాసకిడి ♦ గ్రక్కున రమ్ము...

(తెరలోనికి పరుగునపోవుచు)...సుయోధనా! వడిన్

బఱువిడ నేల? జూదమున ♦ బాండుతనూజులఁ గెల్చినట్టి ని
న్నరయఁగలేఁడె? ధాత్రి నొక ♦ డైన, బలాఢ్యుఁడ! పోకుపోకుమీ!

(తిరిగి ప్రవేశించి)

ఆహా! అయ్యది తరువా? దాని నాదుర్యోధనుండని భ్రమజెంది వచించుచుంటినే. ఐననేమి. ఇప్పుడే వానికై పోయెదఁగాక!

(ద్రౌణి, దుర్యోధనుల ప్రవేశము)

ద్రౌణుఁడు——(ఆలకించి తలయూఁచి) కౌరవరాజేంద్రా! ఆ రాత్రించరుండా భీము పరుషోక్తుల వినుచుంటివా? ఆతఁడొక తరువుంగని, నీవని భ్రమజెంది యట్లాడుచున్నవాఁడు. నిజముగ నిన్నే కన్గొన్న

నేమిసేయునో కదా? ఆహా! అతఁడుగూడ నియ్యెడకే పరువిడివచ్చు చున్నవాఁడు. ఇంకేల మన బిక్కపెగ్గెలు?

చ॥ మనుజపతీంద్ర! నీయనుఁగు ♦ మామయవస్థను జూచితీవు; నా
దనుజని భీషణాస్త్రతతి ♦ ధాటియుఁగంటివి; వాని సాహసంగా
జనునె ధరిత్రినెవ్వరికి? ♦ సాగఁగనేర్చునె సాహసంబులిం
కను మది బీరముఁ విడిచి ♦ కౌరవకోటికి రక్ష సేయుమా॥

అది యెట్లంటేని, నీవిప్పట్టున నా రక్కసునితోడఁ జెలిమింజేయుటయె. అదిగాక వేఱొక తెఱవు గన్పట్టదు. ఇది ముమ్మాటికి సత్యము. నీవిటులొనర్పవేని, కరిపురిపై నాస నేటితో సరియుని యెఱుంగుము. వీని సామాన్యనక్తంచరుండని తలంచితివి కాబోలు! ఈతం డాదశకంఠునంతటి మేటిసుమీ!

దుర్యో—(తలపంకించి, వంచి, తనలో) ఆహా! ఇంకెయ్యది తెఱవు? వీరిట్లు పుల్లవిరుపుమాట లాడుచున్నారే. ఇంక కర్తవ్యమేమి? పుత్ర, భాతృ, సుహృ, ద్బాంధవులెల్లరు నీరాతిప్రించరుచే ధాత్రిఁ గూలిరి. కావున, నిప్పట్టున వీరివచనానుసరణి నా యసురునితో నేస్తమొనర్చుటయే ప్రశస్తమని తోఁచెడిని. కాని వీని నెట్టులఁబల్కరింతు? కోపానలజ్వాలలఁ బర్వఁజేయుచు వచ్చుచున్నాఁడే! వీని నెవ్విధిఁ బ్రసన్నునింజేయఁజాలుదు? (ఆలోచించి) సరిసరి. ఇప్పుడొకయుక్తి తోఁచినది. అదిగో! రాక్షసుఁడు సమీపించుచున్నవాఁడు. ఎదురుగాఁ బోయెదగాక!

ఘటో—(ప్రవేశించుచు) దుర్యోధనా!

ఉ॥ మించినవేడ్కఁ బాండవుల ♦ మేదిని గూల్చెదనంచు నాత్మ నూ
హించి వనాంతరస్థలి క ♦ హీనపరాక్రమ మొప్ప వచ్చి, వే
కాంచితె కర్ణునిఁ శకునిఁ ♦ గాలునిపోలిన కేగుచుండ, నో
వంచక! వారి వీడిచనఁ ♦ బాడియె, పోయెదు రమ్ము వారితోఁ॥

ఓరీ! చిక్కితివా! నీవింకెందుబోయెదవు?

దుర్యో—(ఎదురుగా బిరబిర జని కౌఁగలించుకొని) కుమారా! భీమ

నందనా! నీకిది న్యాయమా? నా సోదరులగు పాండవులపాటు విని, సైన్యసమేతుండవై వారలకు సాయపడఁ జనుదెంచు నాపైనా నీ సాహసము? కురుపాండవుల కొకభేద మున్నదా? మేమెల్లర మొక్కటియేగదా! పగతునివలె నీవిట్లొనర్పఁదగునా? శాంతింపుము. నా వచనముల నాలకింపుము.

వనచరులైన నీవనమ్మున మమ్మడ్డగింతురేమోయను తలంపున స్వసంరక్షణార్థము మేము రణభేరి మ్రోయించితిమి. అయ్యది విని నీవు మమ్ముల శత్రులఁగా నెంచి మాపై దాడి వెడలితివి. అంత నేను నిన్నుంగని "తెలియనికతంబున నీవిట్లు వచ్చుచున్నాఁడవని యెఱింగియు" నా సైన్యంబుల మరల్పనైతి. అందులకు కారణం బొండుకలదు. అది యెద్దియన, "మీర లేకతమ్మున మా బోంట్ల సహాయంబునైనం గోరక, ధనమునిపైకి వెడలుచుంటఁగని, మీరలు వారల సమరమ్మున నెదిరింపఁగల్గుదురా, అంతటి శర కౌశలంబు గలదా" యని సందియుంబొందవి, "కానిమ్ము చూతము. ఇటఁగెల్చి రచ్చఁగెల్వమన్నటుల మనతోఁ బోరి నిల్వఁగల్గినఁగదా నాయక్షుల నెదిరింపఁజాలుట" యని యూహించి నేనట్లొనర్చితి. ఇప్పుడు నా సందియంబు దీరె.

గీ॥ ఔర, కంటిని కంటి, కుమార! నీదు
బాహుబలమెల్ల; నేత్రపర్వంబుఁగంటి
దివ్యశస్త్రాస్త్రమహిమంబుఁ దెలిసికొంటి
భీమనందన! సంగ్రామభీమ! నేఁడు॥

నిక్కముగ నీ వొక్కరుండవే యాయక్షులఁ బొలియింపఁజాలుదువు. కుమారా! శాంతింపుము. ఈకల్లోలంబంతయుఁ గల్లయని భావింపుము.

ఘటో—(ఆశ్చర్యముతో) దుర్యోధనా! ఇదియేమి! అందిన జుట్టును అందనిచోఁ గాళ్ళను బట్టువానివలె నున్నాఁడవే! అన్నా! నిన్ను నమ్మఁజాల. (అని దుర్యోధనుని రెక్కల విరిచికట్టును.)

దుర్యో—కుమారా! రాత్రించరేంద్రా! అట్టి సందేహంబు లుడుగుము. నా వచనమ్ములు సత్యములని యెఱుంగుము. ఇంక మనమిట నేల యాలసింపవలయు! భీమసేనునికిం దోడుపడ వేగమ పోవుదమురమ్ము. మున్ముందమాయన్నయగు యుధిష్ఠిరసముఖమ్మున కడిగెదము గాక! (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

ద్రోణా—అహా! ఏమి వీనియుక్తి? ఇప్పుడుగదా సుయోధననామము సార్థకమయ్యె. కర్ణ శకునిప్రముఖుల సేవదేర్చి వారినింగూడఁ దీసికొని పోయెదగాక! (నిష్క్రమించును)

(కర్ణాశ్వత్థామ ద్రోణాదుల ప్రవేశము)

ద్రోణా—మీర లిటురండు. (కర్ణాశ్వత్థాముల బిలుచును)

అశ్వ—రాధేయా! మజ్జనకుండు పాండవులతోఁ బోరొనర్ప దలంపవలదనియు, నటులఁ దలంచినఁ గీడుమూడుననియు, బలుతెఱంగులఁ జిలుకకుఁ జెప్పినటుల్గఁ జెప్పినను నావంతయు సరకుసేయక,

"ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యదు ♦ సింహనుఁడుండిన నెంత నాకు? భూమండలిలోన నన్నెదిరి ♦ మార్కొనఁజాలిన వీరుఁడున్నె? నీ భండనమందు నిల్చినను ♦ పాండుసుతుల్ పడు పాట్లుచూడు, వేదండపురాధినాథుదరిఁ ♦ దత్తరమొందుచుఁ బల్కనయ్యెనే?"

అని ప్రగల్భములాడిన నీ విప్పుడిట్టుల తలపోసికొనియెద వేమి?—ముందు వెనుక లారయక,

ఉ॥ మాటలుపెక్కు నేర్చితని ♦ మిమ్ముల నోట వచింపరానటుల్ మాటికిమాటికిన్ వదర ♦ మాన్యతిగల్గెనె; మద్వచస్సు తా టోటనియెంచి తప్పుడు; ఘటోత్కచుసాహస మిప్పుడైన నీ పాటిదటంచుఁ గాంచితివె? ♦ స్వానుభవంబున సూతపుత్రకా!

ఔరా! "తడిసిస్తాని గుడిసెగట్టును, తగ్గిగాని మొగ్గ"డను లోకోక్తి రిత్తదగునా? ఎవ్వండేని తన్ను మించి చరించువాఁడు పరిభవం.

బందఱుండునా? పాపము! నీకెట్టి గర్వభంగము సంప్రాప్తించె. ఏల నీవీలీలఁ దలపోసికొనియెదవు? గతజలసేతుబంధనమేల? ఇఁకనైన బుద్ధిగలిగి నలుపురతోపాటు నీవును నడువుము.

కర్ణు—(తనలో) ఆహా! వీఁడు నాశరీరము చిరుగులువడ కఱకుటమ్ములఁ బోలు పలుకులాడుచుండెనే? ఏమి నాబ్రదుకు?

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(ధర్మజ. నకుల, సహదేవ, ద్రౌపదులును, ఘటోత్కచుండును, ద్రోణ, కర్ణ, శ్వత్థామ, కృపాచార్య, శకుని, దుర్యోధనాదులును ప్రవేశము.)

(శంఖధ్వని వినఁబడును)

నకు—(ద్రోణునితో) వింటిరా, ఆశంఖానినాదము. అల్లదిగో! దుర్వార శౌర్యగర్వితారిమదభేదకఁతీరవుఁడును, భీమబలాఢ్యుండు నగు భీమ సేనుండు.

గీ॥ వసుధ తల్లడమందంగఁ ♦ బాఁపఱేఁడు
కదల, దారలు డుల్ల, దిక్ ♦ క్తటము లదర
నాదికూర్మంబు మదిఁ జెడి ♦ యడర నదిగొ
శంఖనినదంబు సేయు ని ♦ శ్శంకనిపుడు॥

కావున నిపుడే కదనంబునకుఁ గడంగుచుండనోపు! సత్వరమున నరి గెదము గాక!

(అందరు ముందుకు నడతురు.)

ధర్మ—గురువర్యా! మన మిపుడు కదనరంగము సమీపించినారము. (ఒక దిక్కుఁజూపి) ఆచార్యా! అల్లదిగో! దూరంబున మన వైపునకు నాతురతతోఁ బఱతెంచు పురుషుం డెవ్వఁడై యుండనోపు?

ద్రోణా—ధర్మనందనా! ఆతఁడు భవత్సహోదరుండగు నర్జునుండుగాఁ గన్పట్టుచున్నవాఁడు.

ధర్మ—(వికసితవదనుండై) నాకును నట్టులనే తోఁచెడిని.

అర్జు—(ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్భవ!

అర్జు—(ద్రోణునిఁగని) గురువర్యా! భవచ్ఛిష్యుఁ డిదే మ్రొక్కుచున్న వాఁడు. (పాదములకు మ్రొక్కును.)

ద్రోణా—దిగ్విజయోస్తు! లెమ్ము. (లేవదీయును.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా!

క॥ కవ్వడి! యియ్యెడ దురమని
యెవ్వనిచేఁ దెలిసికొంటి ♦ వింద్రుని సభలోన్;

అర్జు— ఎవ్వండగు? నారదుఁడే
సవ్వడి యెరిగించె నాకు ♦ సాకల్యముగన్॥

ధర్మ—ఆహా! నారదమహేంద్రుఁడు కడు వందనీయుండు. సరియకాని యింకఁ గర్తవ్యమేమి? ఈదిక్కునంజని మనసోదరునిం గలిసికొందము రండు. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(భీము, నలకూబర, మణిభూషణుల ప్రవేశము.)

నల—ఓరీ, నరనాథాధమా!

ఉ॥ చోరునిభంగి మానసరసిఁ ♦ జొచ్చి, భయం బిసుమంతలేక, త
న్నీరజములఁ గ్రహింపఁదగు ♦ నే? దురితాత్మక! మోహివిహీన! నీ
తీరునుఁగాంచి కూడదని ♦ తెల్పిన మానవపాలకావళిన్
గ్రూరతఁ ద్రుంచివైచితివి; ♦ కూళ! నినున్ మనసియ్య న్యాయమే?

భీము—ఓరీ, తులువా!

గీ॥ తులువతనమున నీవాడు ♦ పలుకులకును
దగిన ప్రతిఫలమందెదో ♦ పొగరుబోతు!

యానరసిఁజొచ్చి, పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే? యట్లు దలపంగ ♦ సరియె నీకు?

నల—ఓరీ, బాలిశా!

గీ॥ మానరసిఁజొచ్చి పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే కాదె? నీ వెంత ♦ సాహసివొకో?
పరులసొత్తుల ననుమతి ♦ వడయ కెపుడు
గొనుట చౌర్యంబుగాదె యో ♦ క్రూరకర్మ!

భీమ—ఏమేమీ? ఆకొలను నీయదియా? అందలి సరసీరుహంబులఁ గొనుట చౌర్యమా? చాలు! చాలు!

శా॥ ఈతీరెందువచింపఁబోకు మధమా! ♦ యీపర్వతవ్రాత సం
జాతంబై చను నిర్ఝరీజనిత కా ♦ సారంబు నీదంచు ని
ర్ధరింబల్కెదె దుష్టచిత్త! యది నీ ♦ విత్తంబునం గొంటె? నీ
తాతల్ దానిరచించినారె? యితరుల్ ♦ దాకంగ రాకుంటకున్ ॥

ఆసరసిపై నీకెట్టిస్వాతంత్ర్యముకలదో యితరులమగు మాకును నట్టి స్వాతంత్ర్యమే కలదు. ప్రకృతినిర్మాణముల కందఱు సమానస్వతంత్రులే కదా? కావున నీవింక జంకుమాని దొంగతన మనఁగడంగితివేని నీ కెక్కులింక దక్కవని యెఱుంగుము.

నల—చాలుచాలు—

మణి—ఆహా! ఈతఁడు గొప్ప శాస్త్రజ్ఞుని తెఱంగునం గన్పట్టుచున్నాఁడు. దీనింబట్టిచూడ "నాకంటపడినదిగాన నది నాయది" యను నూతనధర్మం బాచరణలోనికిం దెచ్చు సచ్చరిత్రునిభంగి నున్నవాఁడు.

నల—మానవాధమా! మావనముంబ్రవేశించి, యందలిచిత్రింబుల నతిగర్వంబుగఁ గాంచి, వచ్చినత్రోవం బోవక, తన్మధ్యస్థకాసారంబుఁజొచ్చి, కలంచి, యందలి కమలంబులఁగొనుచుండ, నీకది తగదనియనిన, గొలంకే నాయదని యనఁగడంగితివా! ఎంత మహోన్నతత నున్నాఁడవు? చాలుచాలు. తుచ్ఛుఁడా! ఇట్టిపిచ్చిప్రేలుడు లికఁ గట్టి

పెట్టియిచ్చోటుపడి, తత్క్షణంబ చనకుంటివేని, నీప్రాణంబులు నీకింకఁ దక్కవని యెఱుంగుము.

భీము——యత్నాధమా!

క॥ మ్రుక్కడి! యేమంటివి? నీ
జక్కులబలములను కలని ♦ జక్కాడిన నా
యుక్కు నెఱుంగవు; మఱి నీ
వెక్కుడు బల్లిదుఁడవొక్కొ ♦ యెల్లరకంటెన్!

నల——ఓరీ దంభప్రలాపా!

ఉ॥ వేదురుఁబట్టినట్లిటులఁ ♦ బ్రేలిన నాగదతోడ నిన్నిదే
మోది, ఖరార్కసూనుపుర♦మున్ వడిఁజేర్చెద, దుర్మదాంధ!

భీము——యత్నాధమ! నీగదన్ ద్రుటిని ♦ జక్కుగఁ జేసి, నినున్ వధింపగాఁ
బోదమటంచు నాగద ప్ర ♦ మోదముఁ జెందెను రమ్మురమ్మికన్॥

ఓరీపాఱుబోతా! పోరికిఁ దారసిలుము. నీకండకావర మడంచువాఁడరమ్ము!

నల——ఇదిగో! వచ్చితి. కాచికొమ్ము.

మణి——(నలకూబరున కడ్డమువచ్చి) మహారాజా! ఈసామాన్య నరాధమునితోఁ బోర నేఁజాలనా? ఒక్కత్రుటికాలంబున నిర్జించివచ్చువాఁడ. చూడుము నా రణప్రావీణ్యము.

నల——మంచిది పొమ్ము.

మణి——ఓరీ! నరుడా! నన్నుంగెలిచి తరువాత **మా** మహారాజుపైకిఁ బొమ్ము. (తనలో) ఏమీ! ఈనరుఁడు సామాన్యునివలె గన్పట్టఁడయ్యె. ఇట్టి భీమబలాఢ్యునితోఁ బోరి నే జయమందఁగలనా? వట్టిమాట. ఒకవేళ నే జయమందితినిపో, నాకు సర్వసైన్యాధిపత్యపదవి తప్పక సిద్ధించును. అందునకు సందియంబులేదు. కాక, నేనోటువడినను **మా** మహారాజున కొకవిధమున సాయముఁజేసినవాఁడనే యగుదును. అదెట్లంటేని, నాతోఁ బోరుసల్పుటచే నీనరుం డలసటఁజెందక.

మానఁడు. అప్పుడీతని మామహారాజు గెల్చుట మిక్కిలి సుల భము. (ప్రకాశముగా) నరుఁడా! సిద్ధముగా నుంటివా?

భీము——మంచిది రమ్ము. (ఇరువురును కత్తులతో యుద్ధమొనర్తురు)

నార——(ప్రవేశించి, దూరముననిల్చి తనలో) వహావా! నాకెట్టి విందు లపై విందులు జరుగుచున్నవి? నిన్ననే ఘటోత్కచునకును గౌరవుల కును జరిగిన ఘోరసంగ్రామంబున నాకొక గొప్పవిందు జరిగినది. ఇప్పుడియ్యెడ నింకొకటిగూడ సమకూడనున్నయది. కావున నిప్పుడే చని కాల్యకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని కృతస్నాతుండనైవచ్చి విందారగించెదఁగాక. (నిష్క్రమించును)

భీముఁడు——(మణిభూషణునితో) ఓరీ! యీతూరి నీయసువులఁ బాసె దవు చూడుము.

(గదాయుద్ధము చేయును, మణిభూషణుఁడు పడిపోవును)

భీముడు——(నలకూబరునితో) ఓరీ! యక్షాధమా! ఇంక జూచెద వేల? నీవ చిక్కితివి రమ్ము.

నలకూ——ఓరీ, నీచమానవా! నీవేల యకారణంబుగ దురంబునకు దొరకొని బ్రాణంబులఁ బాపుకొనెదవు? మనమెంచితివేని తప్పు జేసితినని యొప్పుకొనుము. నీకభయదానం బొసంగి, నిన్ను మన్నించి పోనిచ్చువాఁడ. కాదేని,

మా॥ ఘోరతరంబగు మార్గణముల్ గొని • కూలఁగనేసెద జూడుము నిన్

భీముడు——అట్లులనా? చాలు చాలు.

మేరుసమాన బలాఢ్యుల నెందర • మేదినిఁ గూల్చితి దానవులన్
వారలకంటె భుజాబల విక్రమ • వంతుఁడవే నను మార్కొనఁగా
పోరఁ, బ్రగల్భము లాడఁగఁబోకు మ • దుగ్రగదాహతిఁ ద్రుంచెద నిన్

నల——భూరిపరాక్రమవంతుఁడ నన్నును • బోల్చెదె నీచనిశాటులతోన్
వారి(?)నెన్నితివంచు ననన్ గెలు • వన్ గలవే? తులువా! కలనిన్

భీమ — వారలగెల్చుటకంటె నినుగెల్చుట సులభంబు సుమీ కనుమా
ధీరుఁడనంచు మదిం గొనుగర్వము దెగ్గించెద, దుగ్గించెద, దుంచెదనిక॥

(అని యిరువురు గదలనిప్పుచు యుద్ధము చేయుదురు)

నార — (ప్రవేశించి, దూరముననిల్చి, తనలో) ఆహాహా! ఏమివింత లేమివిందులు! సౌగంధిక కుసుమాహారంబున నాటిన కలహాంకు మొలక పెరిగి, పెద్దదై యిప్పటికి రెండుఫలంబులు పండి, నాకడుపు నిండించి నాకు సంపూర్ణముగఁ దృప్తినొందించినది. చాలును. ఇప్పటికే పొట్టయుబ్బిపోయినది. ఇంక మరొకటిఁ బోయితినా, గణపతికడుపువడువున విచ్చిపోవును. కావున నింక కలహంబు సమయింపఁ జేయఁ జూచెద.

(నిష్క్రమించును.)

బ్రహ్మ — (ప్రవేశించి తనలో) ఈఘోరసంగ్రామంబుఁ జూడ నింతటితోఁ ముదముట్టునట్లు గన్పట్టదు. దీని నిట్టులనే విడిచిపుచ్చితినేని నారదుండు సెప్పినట్లు, క్రమక్రమంబుగఁ బాండవపక్షపాతియగు కమలాక్షునకును, కుబేరపక్షపాతియగు నసలాక్షునకును కయ్యంబు పొసంగకమానదు. ఈశివకేశవులకు బోరు దారసిలిన లోకంబులెల్ల జీకాకునొందు. కావున నిప్పుడే వీరి సమాధానపఱుపవలయు.— (పరుగున వారలమధ్యకు వచ్చి) వాయుసందనా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. కుబేరకుమారా! ఏమి యీతెలివిమాలితనము? ఒక్కసీరజంబుకై మీరీతీరునఁ బోర మేరయగునా? నలకూబరా! ఈతండు సామాన్యనరుండని తలంచితివి కాబోలు. ఈతండయ్యనిలతనయుండు సుమా! మఱియునీకొప్ప కోటిలోనివాఁడును నగు. ఎట్లంటేని,

గీ॥ తొల్లి శంభుండు శాంబరీ ♦ భిల్లుఁడగుచు
సూకరనెపంబునను వీని ♦ సోదరుఁడగు
ఫల్గునునితోడఁ బోరి, యం ♦ త్యానిపటిమ
కలరి, పాశుపతంబిడి ♦ చెలిమిఁ జేసె॥

(ధర్మరాజాదుల ప్రవేశము)

ధర్మజ—గంగానందనా! రణరంగమునకు వచ్చినారము. (ఆశ్చర్యముతో) ఏమది! పోరుచల్లారినట్లున్న దే? అకన్పట్టు నలుమోములవాఁడెవ్వఁడై యుండు; కమలగర్భుఁడు కాఁడుగదా?

భీష్మ—ధర్మనందనా! సందేహమేమి! విరించియే సుమా! భీమనలకూబరుల సమాధానపరుప వచ్చినట్లున్నయది. మనమును జని, వనజభవుని దర్శించి, జన్మసాఫల్యత నొందుదము. తోడరఁగ రండు.

అందరును—(చతుర్ముఖునిఁ జేరి) సరస్వతీశ తాత్రి! నమస్కృతు లొనర్చుచున్నారము.

(అని పాదములకు మ్రొక్కులిడుదురు)

బ్రహ్మ—కళ్యాణ్! కళ్యాణ్!

ధర్మజ—తమ్మిచూలీ! భవద్దర్శనసుకృతమ్మున మాదృశ పతితజనమ్ముల జన్మమ్ములు కిల్బిషహరమ్ములై, పావనతరమ్ములయ్యె.

బ్రహ్మ—మంచిది. (నలకూబరునిఁజూచి) నలకూబరా! హేమసుమమ్ముల నీభీమసేనునకొసఁగి వాని సంతృప్తుంజేయుము. మఱియు నీధర్మరాజాదులకును స్వాగతంబొసంగుము.

నలకూ—చిత్తము. (లోనికేగి పూలఁగొనివచ్చి) అనిలనందనా!

ఉ॥ రమ్మ ప్రభంజనాత్మజ! కరమ్ము మనమ్మునఁ గ్రమ్మనిమ్మ నే
స్తమ్ము; దురమ్ములందలి విరోధమ్మును నీస్మరణమ్మునుండి పోఁ
జిమ్ముము; మిమ్ముఁ గంజభవుఁ డెన్నలరారఁగ నేఁడుఁజూచు భా
గ్యమ్ము నొసంగినట్టి కనకాబ్జములివ్వె కొమ్ము సమ్మతిన్॥

భీముఁడు—(అందుకొని) యక్షాధినాథా! భవాదృశ పుణ్యసత్తములతోడ నేస్తమ్ము సంప్రాప్తమ్మగుడు గడు ముదమ్ముఁ జెందితి. మిత్రునిగ గన్గొనినందులకు మీకు నా యనేకాభివందనములు.

నలకూ—ధర్మనందనా! గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీాస రసీరుహానెపమ్మున మిమ్మందర సందర్శింపఁ గల్గినందులకుఁ గడు సంతసిల్లుచున్నాఁడ. మీారందర కిదే నాస్వాగతము.

ధర్మ—భక్తిపూర్వకముగ గొంటిమి. బ్రహ్మానందభరితుల మైతిమి.

భీము—(ధర్మజునియొద్దకేగి) అన్నయ్యా!

క॥ మన్నింపుడు దురితాత్ముఁడ
నన్నా! నను, ముందు వెనుక ♦ లారయక యె. మీా
రెన్ని తెఱంగుల దెలిపిన
నన్నియు విననట్టిఫలము ♦ నందితి ననఘా॥

(పాదాక్రాంతుఁడగును)

ధర్మ—(లేవనెత్తి) సోదరా! ఇదియంతయు దైవయోగము. దాని కెవ్వరేమి సేయఁగలరు? "బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ" అను నార్యోక్తి నెఱుంగవా?

భీము—(ఆతురతతో) పాంచాలరాజనందనీ! యిటురమ్ము. (ముందున కు లాగికొని, పుష్పములఁదీసి)

ఉ॥ అంగన! నీవు నేను వన♦మందు విహారసుఖాబ్ధి మున్గుచో
రంగుగ నీకొసంగిన వ♦రంబున కత్తఱి నింగినుండి మేల్
బంగరుపువ్వొకండు ధర ♦ పైఁబడ, నంది, ముదంబుజెంది, క
న్నంగవకద్ది, తెమ్మని న♦నుఁ దగఁగోరవె యట్టికోర్కినన్నల్॥

ఉ॥ నీరజనేత్రి! యెవ్వి నను ♦ నీపసుగఁ, రఘురామ పాదపం
కేరుహా భృంగమైతనరు ♦ కేసరిపుత్త్రుఁ, గుబేరసూను, వా
ణీరమణీమనోహరుని ♦ నెమ్మి గనుంగొను భాగ్యరాశిఁ జే
కూరిచె, నట్టి తమ్ములివె ♦ కొమ్ము మనమ్ములరారఁ గొమ్మరో॥

(అని పూవులనిచ్చును)

ద్రౌప—(తలవంచుకొని యుండును)

బ్రహ్మ—ద్రుపదరాజనందనీ! నీ వింకేద్దియైనఁ గోరుము.

ద్రౌప—వాణీప్రాణధవా! తమ కరుణాకటాక్షవీక్షణముదక్క యితర మేనొల్ల.

సహ—(ముందునకు వచ్చి) కమలసంభవా! అట్టులైన నీ భరతవాక్య మగుఁగాక!

గీ॥ వర్షముల్ కుంభవృష్టిగ ♦ వరలు గాక
ధాత్రి సస్యసమృద్ధమై ♦ తనరు గాక
జగతిజనములు సుఖులయి ♦ నెగడు గాక
ప్రభువు లన్యోన్యమైత్రిని ♦ బఱగు గాక॥

అందరు—తథాస్తు! తథాస్తు!

గద్య—ఇది శ్రీరమారమణ కరుణారసప్రసాదిత ప్రాప్తకవిత్వ, హారిత సగోత్రపవిత్ర, శ్రీమత్కర్లపాలెము వంశపయఃపారావారరాకా సుధాకర కామయామాత్యపుత్ర, సుకవిజనవిధేయ కోదండరామ నామధేయ ప్రణీతంబయిన భీమప్రతిజ్ఞయను నాటకము సర్వము సంపూర్ణము.

మంగళంమహా శ్రీశ్రీశ్రీ

